

Miesten kokemus isyydestään lastensuojelun tilannearviossa

Saku Vaskivuo

0262026

Pro Gradu

Syksy 2013

Sosiaalityö

Lapin Yliopisto

Sisällys

1 JOHDANTO.....	1
2 ISYYDEN TEOREETTINEN PAIKANTAMINEN LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖN VIITEKEHYKSESSÄ	4
2.1 Aikaisemmat tutkimukset	4
2.2 Lastensuojelun sosiaalityö ja tilannearvio	5
2.3 Isyyden roolin muutos	12
2.4 Perherakenteiden muutokset aiheuttavat isyydelle haasteita	18
2.5 Isien osallisuus lastensuojelussa	22
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
3.1 Tutkimusongelmat	27
3.2 Aineiston keruu teemahaastattelulla	28
3.3 Toimintaympäristö ja konteksti	33
3.4 Teemahaastattelun aineiston analyysin eteneminen tutkimuksessa.....	36
3.5 Aineistossa esiintyvät isät ja lastensuojeluilmoitukset	42
4 HERMENEUTTIS-FENOMENOLOGINEN TUTKIMUSOTE.....	47
4.1 Kokemuksen tutkiminen hermeneuttisella fenomenologialla.....	47
4.2 Tutkijan paikka ja tutkimuksen eettiset kysymykset	51
5 KOKEMUKSET ISYYDESTÄ	55
5.1 Isien kokemus omasta isyydestään suhteesta lapseen ja puolisoon	55
5.2 Isien kokemus lastensuojeluilmoituksesta suhteessa vanhemmuuteen	61
6 ISÄT LASTENSUOJELUN TILANNEARVIOS- SA	65
6.1 Isyyskokemukset lastensuojelun näkemänä.....	65
6.2 Isyyden tukeminen ja osallisuus lastensuojelussa isien kokemusten valossa.....	70
7 POHDINTA.....	76
LÄHTEET	79
LIITE 1	87

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Miesten kokemus isyydestään lastensuojelun tilannearviossa

Tekijä: Saku Vaskivuo

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 87

Vuosi: Syksy 2013

Tiivistelmä:

Tutkimuksessa tutkittiin isien kokemaa vanhemmuutta omaan lapseen kohdistuneen lastensuojeluilmoituksen tilannearvion yhteydessä. Tavoitteena oli tuoda näkyväksi isien perheensisäistä kokemuksellista vanhemmuutta suhteessa puolisoon ja lapseen sekä tarkastella isien näkemystä siitä, miten lastensuojeluilmoitustilanne koski heidän isyyttään. Sukupuolikysymykset ovat oleellisia lastensuojelussa, koska työ on perinteisesti ollut naissosiaalityöntekijöiden työtä äitien kanssa, jolloin isien osallisuus jää vähäiseksi. Miehiä ei saa nähdä sosiaalityössä pelkkinä ongelmien aiheuttajina vaan perhettä voidaan parhaiten auttaa, jos isien kertomat voimavarat vanhemmuudessa saadaan todelliseen käyttöön ja osallisuus vahvistuu. Lastensuojelutyöstä puuttuvat suunnitelma isien tukemiseksi sekä isät huomioivat työmenetelmät.

Tutkimus oli laadullinen tutkimus, jossa isien kokemusta tutkittiin hermeneuttis-fenomenologisella tutkimusotteella. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoiduilla lyhyillä kahdenkeskisillä teemahaastatteluilta toimisto- ja kotikäynneillä sekä puhelimitse kuudeltatoista isältä aikavälillä 11.3 – 24.6 2013 Oulunsalon lastensuojelussa. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla, luokittelemalla ja tyypittelemällä kokemusten merkitystihentymiä. Analyysissä käytettiin apuna SPSS-tilasto-ohjelmaa, jolla laskettiin tunnuslukuja sekä vertailtiin ja ristiintaulukointiin merkitysmuuttujia taustamuuttujien kanssa.

Valtaosa isistä oli 30-40-vuotiaita, ammattitutkinnon suorittaneita, työssäkäyviä, parisuhteessa olevia ja lasten kanssa yhdessä asuvia. Seitsemän oli eronnut. Lastensuojeluilmoitusten tärkeimpiä huolia olivat alkoholin käyttö, parisuhdeväkivalta sekä lasten pahoinpitelyepäilyt. Haastattelutilanteissa korostui isien vaikeus sanoittaa vanhemmuuttaan. Kokemuksissa suhteessa lapseen korostuivat toiminnallisuus, pehmoisuus, elämän opettajana toimiminen, kurinpitäminen sekä läsnäolo. Suhteessa puolisoon isän rooli näyttäytyi kokemuskuvauksissa tasa-arvoisuutena, kasvattajuutena, kotitöiden tekijyytenä, elättäjyytenä ja omien lasten hoitajuutena. Alkoholia käyttävien sekä eronneiden isien vanhemmuus näkyi kokemuskuvauksissa heikompana kuin muilla iseillä. Isät kokivat lastensuojeluilmoituksen ja tilannearviotilanteen negatiivisten tunteiden kautta ja toivat esille tavoitteita isyyden parantamisesta. Tutkimusasetelmassa lastensuojelukontekstin epäsuhtainen valtatilanne näkyi isien pyrkimyksissä kuvata vanhemmuuttaan mahdollisimman hyvänä ja nykyhetken negatiivisia asioita ohittaen. Tästä johtuen isyys näyttäytyi vahvana eikä aineistoon päätyneet tilannearviotapaamisista poisjättäytyneet isät.

Avainsanat: isyys, vanhemmuus, sosiaalityö, lastensuojelu, lastensuojeluilmoitukset, osallisuus, kokemustieto.

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi : Kyllä

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi: Kyllä

1 JOHDANTO

Tutkimuksen idean kehitin käytännön lastensuojelutyön havainnoista, joissa isien kokemukset ja näkökulmat poikkeavat äitien kokemuksista. On tärkeä tutkia miten isien asema, kokemukset sekä erityisyys todellisuudessa jäsentyvät lastensuojelun kentällä, sillä sukupuolen valtateoria hegemoninen maskuliinisuus perustuu enemmänkin siihen miten sukupuolesta puhutaan ja miten se rakentuu yleensä. Sukupuolineutraali puhe vanhemmuudesta kätkee taas isyyden ja miesnäkökulman pohtimisen ulkopuolelle. Sosiaalityössä vasta isyyden kautta mies kytetään perheeseen ja lastensuojelun käytännössä isien vanhemmuus on keskeinen arvioinnin ja työskentelyn kohde, jonka kautta erilaiset sosiaaliset ongelmat ilmentyvät. Sosiaaliset ongelmat ovat miehillä syvempiä ja raadollisempia kuin naisilla, koska miehillä ei ole riittäviä suojaavia tekijöitä verrattuna naisiin. Isyys tulee esille lastensuojelussa perheen kriisien kautta, kuten avio- ja avoerojen, päihde- ja mielenterveysongelmien, vuorovaikutusristiriita- ja väkivaltatilanteiden kautta. Julkisessa keskustelussa miehiin liittyvistä sosiaalisista ongelmista puhutaan erillään suhteessa miesten isyyteen, vaikka moni ongelma on yhteydessä vanhemmuuteen joko suoraan tai välillisesti.

Tarja Kivinen (1994, 6) kirjoittaa kuinka sukupuolikysymys liittyy oleellisesti lastensuojeluun, koska lastensuojelutyö on useimmiten naissosiaalityöntekijöiden työtä äitien kanssa. Vaikka lastensuojelussa on yhä enenevässä määrin alettu ottamaan isejä mukaan perhekeskeisyyden ammattikäytäntöihin, on edelleen vaarana, että työtä tehdään vain äitien kautta ja isät nähdään ongelman kantajina tai riskeinä (vrt. Nyqvist 2004, 103). Vallan merkitys korostuu asiakkaan ja työntekijän välillä, kun sosiaalityöntekijänä on nainen ja liikutaan miehisisillä ongelma-alueilla kuten väkivalta-, päihde- ja rikosasioissa.

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella isyyden vanhemmuuden kokemusta lastensuojelun tilanearviossa. Tarkastelen isyyden ja vanhemmuuden kokemusta isien kertomassa puheessa teemahaastattelun avulla. Olen kiinnostunut siitä millainen vanhemmuuden rooli isillä on perheessä ja miten isät kokevat lastensuojeluilmoituksen suhteessa omaan vanhemmuuteen ja isyyteen. Tutkin teemahaastattelulla, miten lastensuojelussa asioivat isät sanoittavat vanhemmuuttaan asiakastyössä

sosiaalityöntekijän kanssa.

Tutkimuksella pystyn tuomaan lisätietoa lastensuojelutyöhön isien vanhemmuuden kokemuksista, perhe-elämästä ja osallisuudesta sekä lisäarvoa miestutkimuksen puolelle. Isien kokemuksia on tärkeä tutkia, jotta jatkossa voitaisiin paremmin tukea heitä ja heidän läheisiään sekä ymmärtää tätä lastensuojelun arvioinnin keskeistä aluetta. Iseissä ovat läsnä myös perheiden kokonaisvaltaisen auttamisen suuret mahdollisuudet ja voimavarat, jotka tulisi sosiaalityössä paremmin huomioida. Lastensuojelun isyyden tutkimus on ajankohtaista, koska postmodernin yhteiskunnan muutos aiheuttaa perherakenteiden muutoksia, jotka heijastuvat lastensuojelulliseen työhön ja miesten asemaan palvelurakenteissa. Lastensuojelupuheessa ilmentyy myös erilaisia pahoinvointidiskursseja, jotka uhkaavat lapsia, kuten vanhemmuushuoli, hukassa olevat vanhemmat, lapsuuden mediasoituminen, kaupallistuminen, kuluttajistuminen ja seksualisoituminen (Julkunen 2010, 170). Yksi aina ajankohtaisista pahoinvointidiskursseista on lasten isättömyys ja isyyden oheneminen.

Miesten ja naisten palvelutarpeet tulee havaita sosiaalityössä erilaisina, on tärkeää löytää sosiokulttuuriset taustatekijät yksilön sosiaalisten, persoonallisten ja yksilöllisten ominaisuuksien lisäksi. Miesasiakkaiden kokemuksen ymmärtäminen lastensuojelutilanteessa on yhteiskunnallisesti hyödyllistä, jotta voidaan kehittää sukupuolisensitiivisempiä työmenetelmiä kohdata ja auttaa miehiä. Tutkimuksen lähtökohtana on että jokaisella isällä on tietoa omasta isyydestään kokemuksellisessa muodossa. On virhe tarkastella miesten ongelmia vain psykososiaalisesta yksilönäkökulmasta huomaamatta yhteiskunnan auttamisjärjestelmien rakenteellisten tekijöiden ja valtamekanismien olemassaoloa. Lastensuojelun työkäytännöissä on oltava monipuolisempaa asioiden tarkastelua ja erilaisten työmenetelmien tapauskohtaista soveltamista isät huomioiden. (Nyqvist 2004, 118-123.)

Ari Hirvonen (2006, 44) toteaa hienosti, että: ”*Antoisin tutkimuksen kohde voi olla kaikkein arkipäiväisin!*” Isyys tutkimuskohteena on juuri tällainen, toisaalta kaikille isille itsestään selvä ja luonnollinen, mutta tarkemmin ajatellen hyvin kompleksinen, tunnepitoinen ja monitasoinen ilmiö, johon ihmisyytemme nojaa isien suorittaman lasten sosiaalisaation muodossa. Mikä voisi olla lastensuojelussa tärkeämpää kuin isyys heti äitiyden jälkeen? Tutkimuksella haluan antaa äänen miehille ja heidän

kokemuksilleen isyydestä sekä vanhemmuudesta lastensuojeluilmoituksen arviointitapaamisessa, koska miesten itsensä tuottama puhe vanhemmuudesta ja isyydestä on sukupuolisesti merkityksellistä.

Käytännön asiakastyössä olen huomannut, että isien ääni jää vähäiseksi, sillä vanhemmuuden arviointityössä kiinnitetään helposti enemmän huomiota äidin vanhemmuuteen kuin isän. Lisäksi keskustelutilanteessa kysymykset suuntautuvat helpommin äidille ja äiti tuottaa enemmän puhetta kuin isä. Miehen on vaikea saada puhetilaa naisvaltaisessa tilanteessa, jossa hän monesti on ainut mies. On myös huomattu, että miesasiakkaiden puhetapa on erilainen mies-miehelle tilanteessa, joka auttaa luottamuksen syntymistä (Holma & Laitila 2001, 157). Miessosiaalityöntekijöitä sosiaalityössä on valitettavan vähän, joka luo erityisen sukupuolisen jännitteen sosiaalityöhön, kun naistryöntekijä on arvioimassa asiakasmiehen vanhemmuutta ja isyyttä. Lisäksi miehet eivät ole välttämättä tottuneet puhumaan hoivaan ja huolenpitoon liittyvistä asioista, jolloin miehellä ei ole kielellistä kykyä ilmaista riittävästi itseään. Mielestäni miehet saattavat päästä käsiksi tietoon ja kokemuksellisuuteen, joka ei ole naisen ulottuvilla. Tällaista vain miehille avointa olevaa kokemuksellista tietoa ja käytäntöjä voi olla olemassa esimerkiksi miesten välisessä kommunikoinnissa. Siksi toteutin tutkimuksen temahaastattelun mies-miehelle periaatteella, jotta miehillä olisi oma hetkensä kertoa isyydestään ilman naisten mukanaolon vaikutusta. Johanna Ruusuvuori ym. (2010, 29) näkevät, että hyvä tutkimus liittyy teoreettisten näkökulmien lisäksi ajankohtaisiin käytännönongelmiin, johon se luo uutta tietoisuutta.

Rakenteellisesti työ etenee siten, että aluksi käyn lävitse käsitteellistä teoriataustaa aiemmista tutkimuksista, lastensuojelun sosiaalityöstä ja sen tilanearviosta, isyyden muutoksesta niin perheessä kuin yhteiskunnassa sekä isien osallisuudesta lastensuojelussa. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen toteutuksen, tutkimusongelmat, kontekstin, aineiston keruumenetelmän ja sen analyysitavan sekä itse tutkimusaineiston, joka on osaltaan tutkimustulosta. Sitten kerron hermeneuttis-fenomenologisesta tutkimusotteesta kokemuksen tutkimisessa sekä tuon esille tutkijan positiota ja eettistä näkökulmaa. Lopuksi kerron keskeisimmät tutkimustulokset sekä pohdin niiden merkityksiä johtopäätöksissä.

2 ISYYDEN TEOREETTINEN PAIKANTAMINEN LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖN VIITEKEHYKSESSÄ

2.1 Aikaisemmat tutkimukset

Isyyttä on tutkittu enemmän sosiologiassa, kasvatustieteessä ja psykologiassa kuin sosiaalityössä. Isyystutkimusaineistoa on kerätty pääsääntöisesti haastattelemalla ja kyselyillä isien omasta kokemusmaailmasta käsin. Näkökulma tutkimuksissa on harvemmin ollut asiantuntijoiden kannalta. Isyyttä on tutkittu neljästä syystä; ensiksi koska sitä on pidetty tärkeänä lapsen ja perheen hyvinvoinnille ja toiseksi koska isyys on yhteydessä miehen hyvinvointiin ja identiteettiin ja kolmanneksi on haluttu selvittää isyyden muutosta ja moninaisuutta sekä neljänneksi on pidetty tärkeänä kuulla isien kokemuksia vanhemmuudesta. (Mykkänen & Aalto 2010, 40-41). Isyyden muutoksesta on tehty useita teoreettisia tutkimuksia (esim. Huttunen 2001; Aalto 2004; Kolehmainen 2004) sekä isyyttä on yritetty luokitella eri tavoilla (esim. Huttunen 2001; Kekäle 2007; Eerola 2009; Mykkänen 2010). Miehiä käsittelevää tutkimusta löytyy jonkin verran sosiaalityöstä ja miestutkimuksesta, mutta isien joiden perhe on lastensuojelun arvioinnin asiakkaana, ei ole tutkittu siitä näkökulmasta, miten isien vanhemmuuden kokemukset näyttäytyvät lastensuojelun tilannearviossa.

Aiempi sosiaalitieteellinen miestutkimus on ollut kurjuustutkimusta, jossa on tutkittu miehisiä sosiaalisia ongelmia, kuten väkivaltaisuutta, päihteiden väärinkäyttöä, asunnottomuutta (esim. Hearn & Lanttu 2002, 54), (Nyqvist 2004). Maria Eriksonin (2005) tutkimuksessa tutkittiin muun muassa väkivaltaisten miesten isyyttä. Miehiä sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina on tutkittu jonkin verran (esim. Christie 2001). Myös miesten isyysvapaiden pitämistä on tutkittu ja tilastoitu sekä miesten isyydestä on tehty tutkimuksia liittyen tapaamis- ja huoltajusasioihin. Marian Tuomi (2008) on tutkinut parisuhteen jälkeistä isyyttä. Hannele Forsbergin tutkimuksessa (1994, 114-119) isyys määrittyi elättäjä- ja elatusvelvollisuutena ja jossa isejä toistuvasti aktiivisesti kehoitettiin aktiiviseen isä-lapsi suhteeseen. Lastensuojelun arviointitilanteissa isyyden laatu pitäisi ottaa useammin puheeksi ja korostaa isienkin kykyä olla sosiaalisia ja emotionaalisia isähahmoja lapsilleen. Kuten Forsbergin (1994, 176) tutkimuksessa isästä puhutaan ehdollisesti ja tulevaisuuden toimijana, kun taas äidistä tässä ja nyt.

Jonna Vaarala on tehnyt pro gradu tapaustutkimuksen vuonna 2006 isyydestä ja isän paikasta lastensuojelun sosiaalityössä sekä Henna Kivelä on tehnyt vuonna 2007 pro gradun isien kokemuksista perhetyössä. Maija Uramon (2008) pro gradu-tutkielma käsittelee miten vanhemmuus asettuu ja todellistuu lastensuojelun palvelujärjestelmässä. Sointu Möller (2005) on tehnyt lisensiaattitutkimustyön lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisesta. Myös Anna Kärkkäinen (2007) on tehnyt pro gradu tutkimuksen lastensuojelun asiakkuuden alusta: ”Alkutilanne dokumentteina sekä asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmista.” Anne Korhosen (2008) lisensiaattitutkimuksessa tutkittiin lastensuojeluilmoitusten sisältöä.

2.2 Lastensuojelun sosiaalityö ja tilannearvio

Sami Mahkonen (2003, 50) esittää, että lastensuojelu on yhteiskunnan viimesijainen suojaverkko, kun muut järjestelmät ovat osoittautuneet voimattomiksi. Sosiaalityön tehtävänä on perheiden tukeminen ja olla lasten oikeuksien sekä edun valvoja. Lastensuojelun päämäärä on lasten ja nuorten kasvuolosuhteiden parantaminen, vanhempien tukeminen kasvatuksessa ja lapsen huollon turvaaminen perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun toteuttamisen kautta. Lastensuojelulain nojalla turvataan lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Tavoitteita ovat myös perhekeskeisyys ja lapsen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden turvaaminen. (Mahkonen, 2010, 67.) Lastensuojelun perhekeskeisyydellä tarkoitetaan lapsen perheen huomioimista, jolloin perheestä tulee keskeisin työn kohde. Jan Horwath ja Tony Morrison (2001, 99) toteavat että lapsen sosiaalinen ympäristö ja etenkin perhe vaikuttaa eniten lapsen hyvinvointiin. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on tuettava ja autettava vanhempia, huoltajia ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Kristiina Huhtanen (2007, 38–39) painottaa, vaikka kodin ulkopuolinen kasvatusympäristö, kuten päivähoido tai koulu nähdään vanhempien kasvatuskumppaneita, on ensisijainen vastuu kasvatuksesta aina vanhemmilla. Perheitä tuetaan kunnan peruspalveluilla, mutta tarpeen mukaan myös erityispalveluilla. Lastensuojelun kautta järjestetään perheille

tarvittavia tukitoimia ja palveluita. (Mahkonen 2010, 45.) Erityisesti lastensuojelun arviointityössä perhe tavataan usein kokonaisena, joka on harvinaisempaa kuin muussa sosiaalityössä.

Mahkonen (2003, 195-197) on miettinyt mikä erottaa niin sanotun ”hyvän” perheen lastensuojeluperheestä. Vanhemmuuden kannalta tarkastellen ”hyvässä perheessä” vanhemmat toimivat toisiaan tukien riippumatta siitä asuvatko he samassa taloudessa vai eivät. Aikuisilla ja lapsilla on perheessä oma roolinsa sekä vanhempien ja lasten välillä on selkeä sukupolviraja, jossa aikuinen on aikuinen ja lapsi on lapsi. Perheessä olevat tapahtuvat riidat sovitaan aina osapuolten kesken. Lisäksi lapset kokevat tulevansa hyväksytyiksi lapsina, eivätkä vain toimijoina tekojensa kautta. Aikuistuva nuori pystyy itsenäistymään ilman, että kokee hylkäävänsä vanhemmat. Mahkosen mukaan lastensuojeluperheen vanhemmuuden tunnusmerkkejä ovat taas perheväkivalta, riitely, uusavuttomuus, vanhemmuuden kadottaminen, roolien sekoittuminen, välinpitämättömyys lapsen ihmisarvoa kohtaan ja kyvyttömyys käsitellä perheen sisäisiä ristiriitoja. Lastensuojeluperheissä Mirja Kalland (2004, 137) näkee lapsen laiminlyönnin lapsen ja vanhemman välisen suhteen häiriöksi, jolloin lastensuojelun tehtävänä on vaikuttaa tähän vuorovaikutukseen tervehdyttävästi. Kalland jakaakin lasta tukevat menetelmät vanhempi-lapsisuhteeseen, jolloin pyritään tukemaan joko lasta tai aikuista sekä suoraan heidän väliseen suhteeseen vaikuttaviin menetelmiin. Myös Merja Laitinen näkee lastensuojelun keskeiseksi periaatteeksi huomioida lapsen ja vanhemman välistä sidosta (Laitinen 2007, 69-70).

Lastensuojelun sosiaalityötä määrittää huoli lapsen tarpeiden toteutumisesta. Lastensuojelussa keskeistä on hoitavan aikuisen kyky vastata lapsen tarpeisiin ja huomioida ne omassa toiminnassaan ja käyttäytymisessään. Sointu Möller (2004, 36) jakaa vanhemman valmiudet hoitaa lasta neljään luokkaan: suojella ja hoivata lasta, tukea lapsen yksilöllisiä tarpeita, turvata lapselle läheiset ja tärkeät ihmissuhteet sekä tehdä yhteistyötä lapsen asioissa. Näitä valmiuksia arvioidaan vanhemmuuden arvioinnissa. Myös lastensuojelun päätösten tulevat perustua lapsen etuun, jolloin vanhempien toiveet eivät saa ylittää lapsen etua. Lapsen etu lastensuojelun arviointityössä on sitä, että toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia arvioidaan lapsen kannalta ja huomio kiinnitetään lapsen tarpeisiin. (Pösö 2012, 78-79.) Lastensuojelulaki ohjeistaakin arvioimaan lapsen etua sosiaalisten suhteiden luonteen,

osallisuuden ja muiden vastaavien asioiden osalta. Lapsella on oikeus tärkeisiin lähisuhteisiin ja turvalliseen vanhempisuhteeseen sekä niiden pysyvyydelle. Hannele Forsberg (1994, 2) näkee, että lastensuojelun perustyötä on arviointien ja tulkintojen tekoa isyydestä, äitiydestä, parisuhteesta, yksinhuoltajista, sijaishuoltajista, kasvattajista, biologisen vanhemman suhteesta sekä niiden osallisuudesta sosiaalisiin ongelmiin ja huoliin.

Lastensuojelutyössä korostuu lakien, asetusten ja hallinnon toteuttaminen, koska lastensuojelutyö on hyvin juridisoitunutta. Lastensuojelutyön sosiaalityöntekijän yksi keskeisemmistä työtehtävistä on saapuneiden lastensuojeluilmoitusten vakavuuden arviointi ja niiden tutkinta. Hallinnollisesti tarkastellen lastensuojeluilmoituksen saapuminen on asian vireille tulovaihe, joka johtaa käsittelyvaiheeseen (tutkintavaihe) sekä loppuu päätöksentekovaiheeseen (asiakkuuden alkaminen tai ei asiakkuutta) (vrt. Rousu & Holma 1999), (Kivinen 1994, 82-83.) Lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 2007) 26§ ja 27§ mukaan lastensuojeluilmoituksen saavuttua lastensuojeluviranomaisen on arvioitava seitsemän arkipäivän aikana johtaako lastensuojeluilmoitus lastensuojelutarpeen selvitykseen, jonka on valmistuttava kolmen kuukauden sisällä lastensuojelulain mukaisesti.

Lastensuojeluilmoitukseen johtaneita syitä selvittäessä sosiaalityöntekijä ottaa yleensä yhteyttä lapsen vanhempiin ja sopii tapaamisen jossa hän haastattelee heidät. Tapaamisen perusteella sosiaalityöntekijä tekee päätöksen johtaako ilmoitus jatkoselvitykseen. Tapaamisessa sosiaalityöntekijä joutuu arvioimaan vanhempien vanhemmuutta, kykyä vastata lapsen tarpeisiin, kodin olosuhteita lapsen kehitykselle ja kasvulle. Tilanteessa vanhempien vanhemmuus ja kyvyt huolehtia lapsesta tulevat arvioitavaksi ammattilaisen näkökulmasta. Vanhemmuuden arviointi on hyvin haastava tehtävä, vaikka lastensuojelun sosiaalityöntekijät käyttävät työssään eri alojen teoretietoa, kuten psykologiaa, sosiologiaa ja kasvatustiedettä sekä moniammatillisen tiimiin kuuluvina resursseina kasvatustieteen ammattilaisia, opettajia, koulukuraattoreita, psykologeja, lääkäreitä, terveydenhoitajia ja perhetyöntekijöitä.

Tarja Kivisen (1994, 18) mukaan kolme asiaa vaikuttaa asiakassuhteen käynnistymisvaiheeseen: 1) tulotapa, 2) asiakkaan aikaisemmat kokemukset

viranomaisista eli asiakkuushistoria, 3) aikaisemman palvelukäytön tuottamat määritykset yhteyteen, jossa sosiaalityöntekijä kohtaa asiakkaan. Kivisen mukaan lastensuojeluilmoitukset voidaan jakaa kolmeen ryhmään niiden luonteen mukaan; 1) puhtaat, 2) yhteistyöilmoitukset ja 3) tilaukset. Puhtaat ilmoitukset ovat uusia ilmoituksia, joiden lapsia ei tunneta lastensuojelussa. Yhteistyöilmoitukset tulevat muilta viranomaisilta, joiden asiakkaita lapset ovat ja jotka haluavat lastensuojelun mukaan tuloa. Tilaukset ovat ilmoituksia, joissa toinen viranomainen tai hoitotaho on jo määritellyt asiakkaan tilanteen ja näkee että lastensuojelun on annettava lapselle tiettyjä lastensuojeluun kuuluvia palveluita. (Kivinen 1994, 84-85.)

Lastensuojelun työskentelymuodot ovat olleet yksilöllisyyttä ja tilanteiden ainutlaatuisuutta korostavia, joka on johtanut siihen, ettei ole otettu käyttöön yleisesti hyväksytyjä arviointimenetelmiä. Tätä työskentelyn vapaamuotoisuutta ja moninaisuutta on pidetty tärkeämpänä kuin systemaattista ja yhdenmukaista työtettä. (Kääriäinen 2003, 14.) Esimerkiksi konstruktionistisessa orientaatiossa nähdään, että objektiivista arvioijasta riippumatonta kuvaa lapsen tai perheen tilanteesta on mahdotonta saada, sillä huoli tilanteesta on aina subjektiivinen kokemus ja ymmärrys riippuen toimijasta (Oranen 2006, 8). Lastensuojelulainsäädäntö antaa hyvin väljät ohjeet sosiaalityöntekijöille arvioinnin tekemiselle ja jättää hyvin vapaat kädet päättää milloin ryhdytään toimenpiteisiin ja miten arviointi toteutetaan (Hurtig 2003, 69). Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusryhmän (2012) mukaan joissain kunnissa on kehitetty hyviä lastensuojelun käytäntöjä, mutta ne eivät siirry kunnasta toiseen. Mikko Orasen (2006, 12) tutkimuksen mukaan noin joka kolmannella kunnalla on käytössä hyvin vähän arvioinnin menetelmiä ja välineitä tai ylipäättänsä niiden kehitystyötä.

Lastensuojelun institutionaalinen työskentely perheiden kanssa on aina sidoksissa yleisiin moraalisiin ja normatiivisiin näkemyksiin, sillä sosiaalityön professionaaliset työkäytännöt ovat muotoutuneet perheen normaaliuden kulttuurisista oletuksista sekä ammattilaisten tulkinnoista (Krane & Davies 2000, 36). Lastensuojeluasiakasperhettä tarkkaillaan ja seurataan, jolloin sen käytänteitä verrataan normaaliuden standardiin (Morgan 1999, 19). Normalisoivat käytännöt eivät mahdollista vain perheen tilanteen arvioimista normaalin ja epänormaalin välisellä jatkumolla, vaan myös perheen tilanteen oletetun kehityssuunnan (Parton, 1999, 108). Tällöin muun muassa perheen moraaliarvot ja asenteet joutuvat puntariin sekä mihin suuntaan tilanteen odotetaan

kehittyvän jatkossa. Heinon (2007, 18) tutkimuksessa lastensuojeluasiakkuuden käynnistymiseen vaikuttivat sosiaalityöntekijän näkemyksen lisäksi perheeseen liittyvät tekijät, lähiympäristön toleranssirajat ja poikkeavuuden sietokyky, palvelujärjestelmän rakenne, ammatilliset menetelmät ja yhteiskunnan tila, ilmapiiri sekä rakenteet.

Alkuarvioinnin keskeisin idea on se, tarvitseeko lapsi ja hänen vanhemmat lastensuojelun tukea ja sen palveluita. McCarrick ym. (2000, 186) kiteyttävät alkuarvioinnin tiedonkeruun tarkoituksen neljään kohtaan: 1) jotta lasta ja perheen tarpeita voidaan paremmin ymmärtää, 2) jotta voidaan ymmärtää mistä huoli johtuu, 3) jotta voidaan arvioida riskien merkitystä ja 4) jotta voidaan tehdä pidemmän ajan suunnitelmia lapsen suojelemiseksi ja auttamiseksi. Vanhemmuuden arviointityössä joudutaan tarkastelemaan perheen tilannetta rakenteelliselta tasolta yksilötasolle saakka. Arviointitilanteessa vanhemmat tulee nähdä yksilöinä ja sillä heidän taitonsa toimia vanhempana, motivaatio, henkinen tasapaino, toiveet ja tavoitteet voivat olla hyvin erilaisia. Arviota on tehtävä myös perheen taustasta, nykytilasta, verkostosta, asumisesta, taloudesta, sosiaalisesta integraatiosta ja yhteisöllisyydestä. (Bardy 2009, 78.) Lastensuojelutyössä onkin tärkeää kriittisesti arvioida asiakkaiden elämää ja huomata mitkä kulttuuriset arvot ja asenteet estävät asiakkaan toimintakykyä (Kuronen 2004, 55). Lisäksi on tärkeää hahmottaa ongelman määrittämä systeemi eli keitä siinä on mukana ja miten kukin kokee ongelman sekä ongelmaan osallisten voimavarat ja mahdollisuudet. Esimerkiksi antaako äiti tilaa isyydelle ja millaisia odotuksia isyydelle perheessä on laitettu. (Kivinen 1994, 93.) Suvi Keskinen (2005, 97) näkee, että perheammattilaisten asiantuntijuuteen liittyy paljon diskursiivista valtaa, kun he määrittelevät perheen sosiaalisia ongelmia.

Vanhempien kanssa tehtävää työtä ohjaavat myös lastensuojelulain periaatteet, vanhempien ja työntekijän oikeudet ja vastuut, sosiaalityön etiikka sekä vanhempien kanssa tehdyt erilaiset sopimukset. Työntekijän on kestettävä epävarmuutta ja ahdistusta, joka syntyy siitä, että tilanteet ovat epämääräisiä ja päätöksen teon tueksi on harvoin täysin varmaa tietoa. (Laakso 2012, 42.) Asiakkaiden kanssa työskennellessä korostetaan neutraaliutta, joka on professionaalinen tapa toimia sosiaalityössä perheiden kanssa. Tavoitteena on kohdata kaikkien perheenjäsenten näkemykset tasavertaisina. (Keskinen 2005, 183.) Vaikka lastensuojelun alkuarvioinnin päämäärä on kerätä tietoa päätöksen teon tueksi, tulisi arviointityö nähdä pitkäkestoisena työskentelyprosessina ja

interventiona, jolla voi lopulta olla hyvinkin erilaisia tavoitteita. Arviointia ei tulisi näin ollen nähdä vain irrallisena osiona vaan korostaa sen yhteistyösuhdetta luovaa merkitystä perheen kanssa. (Barnes 2000, 249.) Partonin ja O'Byrnen (2000, 57) konstruktivisessa arvioinnissa on paljon yhtäläisyyksiä lastensuojelun alkuarvioinnin yhteiseen tiedon muodostukseen. Molemmissa korostuu prosessi, jossa kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa asiakkaan ja työntekijän välillä vaihdetaan ja rakennetaan yhteistä tietoa. Yhteinen tieto rakentuu erilaisista kertomuksista ja äänistä, jotka luovat yhteisen kerronnan ja totuuden tilanteeseen. Tällöin työntekijän tieto ei ole asiakkaan tietoa tärkeämpi tai lähempänä totuutta. Keskeistä yhteisen tiedon rakentamisessa on myös sanomisen ja toimimisen tapamme, jolla tietoa hankitaan ja luodaan.

Tilannearvio lastensuojelussa on äärimmäisen vaikea tehtävä, sillä siinä täytyy tutkia lapsen tarpeita suhteessa vanhempien kykyyn ja mahdollisuuksiin vastata niihin. Tärkeää on löytää lapsen ja vanhempien voimavaroja ja suojaavia tekijöitä. (Paasivirta 2012, 244.) Lapsen lastensuojelun tarvettakin on arvioitava suhteessa perheen voimavaroihin (Kivinen 1994, 32). Yksi keino tarkastella vanhempien toimintaa perhesysteemissä on konkretisointi, jossa oleellista on kyetä erottamaan konkreettiset havainnot asiakkaiden tai työntekijöiden tulkinnoista. Tällöin voidaan tarkastella käytännössä vanhempien toimintaa tietyn lastensuojelullisen huolen suhteen. Arvioon on otettava myös lapsen sosiaalinen lähiverkosto mukaan. Lapsen tunneperheeseen saattavat kuulua myös isovanhemmat, enot, tädit tai muut kasvattajat. Vaikka lapsen isä ei olisikaan läsnä lapsen elämässä aktiivisesti, voidaan lähipiiristä löytää joku muu tärkeä miespuolinen henkilö, jonka suhdetta lapseen voidaan vahvistaa lastensuojelun avulla. Tilannearvioon vaikuttavat emotionaaliset ja elämäkokemukselliset tekijät, professionaaliset tekijät sekä institutionaaliset tekijät. Emotionaalinen ja elämäkokemuksellinen tekijä näkyy työntekijän subjektiivisena huolena lapsen tilanteesta. Professionaalisiin tekijöihin kuuluu sosiaalityön menetelmät ja tietoperusta. Institutionaaliset tekijät liittyvät viranomaisjärjestelmään ja sen toimintasysteemiin. (Kivinen 1994, 73.)

Lastensuojelussa voidaan arvioida lapsen olosuhteita, elämäntilannetta, hoitoa ja kasvatusta myös riskien näkökulmasta, jolloin riskin vakavuuden tai todennäköisyyden pohjalta tehdään päätöksiä ja toimenpiteitä. Tilannearvioinnissa tiedon keräämisen tavoitteena on asiakkaiden riskitason arvioiminen, jossa kuvaillaan asiakkaiden

enemmän tai vähemmän riskialtista käyttäytymistä (Parton, 2008, 259–260). Riskien arvioinnissa lapsen etu ja lapsen näkökulma olisivat toissijaisia riskiarvioon nähden. Tällöin sosiaalityöntekijä nostaisi esille huolet, harmit, vahingot ja haitat lapsen edun, oikeuksien ja lapsilähtöisen näkökulman sijasta. (Pösö 2012, 93-94.) Toistaiseksi suomalaisessa lastensuojelussa ei ole lähdetty tähän ylikansalliseen menetelmään. Riskien arviointi korostuu lähinnä ääritapauksissa, jolloin perheessä on väkivaltaa, rajua päihteiden käyttöä tai muuta lapsen tai puolison terveyttä uhkaavaa tekijää. Silloin riskejä perheelle avoimesti esiin tuoden voidaan realisoida ja herätellä perheenjäseniä tilanteen vakavuuteen muutoksen aikaansaamiseksi. Tilanearvioon ja tiedonkeruuseen liittyvät keskustelut voivat tuoda vanhemmille uutta tietoisuutta, oivalluksia sekä näkemystä ongelmiansa ratkaisuvaihtoehdoista (Hurtig 2006, 181).

Lapsen koti asettuu lastensuojelussa arvioinnin, tuen ja kontrollin kohteeksi. Lastensuojelun tilanearviossa kotikäynnit ovat keskeisessä asemassa tulkittessa perhetilannetta. Kotikäynneillä on pitkä perinne sosiaalityössä. Kotikäynnit perustuvat ulkoisten seikkojen ja vihjeiden tulkintaan, joiden kautta saadaan sanaton tietoa asiakkaan kokonaistilanteesta. (Forsberg 1994, 75-76.) Kodin olosuhteiden arviointi on vaikeaa, koska meillä ei ole yhteneväisiä kriteereitä siitä mikä on lapselle hyväksi (esim. Clark 2006, 75-85). Näin ollen kaksi sosiaalityöntekijää voi päätyä hyvin erilaiseen tulkintaan lapsen kotitilanteesta. On tärkeää siis tajuta, että sosiaalityöntekijät käyttävät asiakkaiden vanhemmuuden arvioinnissa omia lapsuuden ja aikuisiän perheeseen liittyviä kokemuksia hyväkseen (Järvinen 1993, 66).

Kotia lasten hyvinvoinnin perustana voidaan tarkastella kolmelta kantilta; ensinnäkin hyvässä kodissa vanhemmat tarjoavat rakkautta, rajoja, hoivaa ja suojelua. Toiseksi kodissa tulee olla turvalliset rutiinit jotka kuvaavat turvallisuuden, yhteisöllisyyden ja hallinnan tunnetta. Kolmanneksi hyvä koti nähdään tilallisina kysymyksinä, jossa lapsilla on tilaa, virikkeitä ja siisteystaso on korkea. (Helavirta 2012, 148-149.) Hannele Forsberg (1994, 82-85) kuvaa viisi erilaista sosiaalityöntekijöiden perhettä koskevia tulkintatapoja asiakastilanteissa; psykososiaalinen, juridisbyrokraattinen, ulkoisiin piirteisiin nojaava, käytännöllinen ja perhekokemuksellinen. Lastensuojelun arviointityöhön voi hyvin soveltaa kaikkia näitä viittä tulkintamuotoa. Psykososiaalisessa tulkinnassa korostuu sosiaalisen tiedon keruu ja psykologinen viitekehys sekä ammatillinen vuorovaikutus asiakkaan kanssa. Juridisbyrokraattisessa

työssä painotetaan lastensuojelun lakisääteistä menettelyä ja ulkoisiin piirteisiin nojaavassa perhetulkinnassa korostuu kotikäynneillä asiakkaan kodin ja olemuksen havainnointi. Käytännöllisessä tulkinnassa asiakkaan kanssa keskustellaan arkielämään liittyvistä konkreettisista tapahtumista ja asioista. Perhekokemuksellisessa tulkinnassa nostetaan esille omien kokemusten hyväksi käyttö, intuitio, käytännön taitavuus, rutiinit ja työn kohdentamisen tietoinen valikointi. Perhekokemuksellisessa tulkintatavassa maallikkomaisuus yhdistetään ammatilliseen käyttöön. Forsberg (1994, 69) vielä muistuttaa, että perheen asioissa on olennaista perheenjäsenten oma kokemus ja tulkinta, jolloin perhettä ei voida koskaan täydellisesti ymmärtää ulkoapäin.

2.3 Isyyden roolin muutos

Isyydellä on yhteiskunnalliset ja kulttuuriset lähtökohdat, jotka muokkaavat isyyuskäyttäytymistä. Olli Mäkisen (2006, 104) mukaan sukupuoli yhdessä sosiaaliluokan, iän ja etnisyyden kanssa vaikuttavat eniten maailmankuvaamme. Myös arvojärjestelmät ja sosiaaliset normit toteutuvat sukupuolisuuden kautta. Mäkisen mukaan myös yksilöiden tapa nähdä itsensä oman sukupuolensa edustajana vaihtelee. Isyys on yksilöllistä, mutta yhteisöllistä. Arto Jokinen (1999, 169-176) jakaa isyyden käsitteellisiin kerroksiin, joita ovat kulttuurinen, yhteiskunnallinen ja perheiden isyys. Kulttuurinen isyys on abstrakti, symbolinen ja arkkityyppinen isyys, johon liittyvät uskomukset, ennakkoluulot asenteet ja stereotypiat. Kulttuuriseen isyyteen vaikuttaa aikakausi, erilaiset suuntaukset, alakulttuurit ja paikka. Kulttuurisen isyyden ydin on hegemoninen isyys, jonka mallin suurin osa miehistä ottaa itsestään selvyytenä. Esimerkiksi kulttuurisesti ajatellaan, että miehiin piirteisiin kuuluu jämäkkyys, tunneilmaisun välttely, hallittu aggressiivisuus, ei naismaisuus ja riippumattomuuden tavoittelu (David & Brannon 1976, 47). Mikko Lehtonen (1999, 86) näkee, että ”hegemoninen mieheys” on elämän eri alueille ulottuva käytäntöjen ja odotusten kokonaisuus.” Mies ilmentyy ajassa ja paikassa eri tavalla sekä sen kulttuurisessa kontekstissa. Mies oppii sosiaalisesti kulttuurin määrittämät roolit ja valitsee haluaako niitä noudattaa ja missä määrin. Miehenä olemiseen liittyy paljon odotuksia ja velvollisuuksia perheen suhteen, jolloin miehisyys voidaan nähdä perheessä sukupuoliroolin vankina, josta on vaikea paeta. Tämä sosiaalinen paine kulttuuristen

normien suhteen toteuttaa miehisyyttä vaihtelee myös aikakausittain. Nykyisessä postmodernissa yhteiskunnassa sosiaalinen tasapäästävä paine ei ole enää niin voimakas perinteiseen miesmalliin. Vaan miehellä on enemmän vaihtoehtoja valita elämänpolkuja ja silti säilyttää miehisyytensä toteuttamalla ”omaa tarinaansa” maskuliinisuudesta ja isyydestä.

Suomalainen 2000-luvun mieskuva on edelleen melko perinteinen ja maskuliinisuutta korostava, vaikka miehille sallitaankin nykyään enemmän vaihtoehtoisia mieskuvia. Miehet ovat vasta postmodernina aikana alkaneet pohtimaan enenevässä määrin mitä on olla mies ja mitä miehisyyteen kuuluu. Aiemmin miehenä oleminen on ollut selvempää, kun roolijaot yhteiskunnassa ja parisuhteessa ovat olleet selkeästi eritellymmät. Ennen 1960-luvun murrosta lasten hoito ja kasvatus nähtiin yksinomaan äitien asiana. 1970-luvulla astuivat voimaan lait elatuksesta ja isyyden tunnustamisesta ja 1980-luvulla laki lapsen huolto- ja tapaamisoikeudesta. (Vuori 2003, 51.) Ennen 70-lukua, vallalla oli perinteinen isyys, joka ei sallinut miehelle hoivaavaa vanhemmuutta. Miehen täytyi olla etäinen, hallitseva, suoriutuva ja tunteitaan kontrolloiva sekä hankkia perheelle elanto.

Isyyttä ja isän roolia on alettu tutkimaan elämäntapatutkimusten yhteydessä 1980-luvulla, jolloin on tarkasteltu uutta isyyttä suhteessa perinteiseen patriarkaalisen isyyteen. Nykyinen isyysdiskurssi korostaa aktiivista isyyttä, jossa isällä on keskeisen vanhemmuuden toimijan rooli perheessä. Isyyden korostaminen parantaa myös tasa-arvoa ja lasten oikeuksia. On syntynyt uusia pehmoisiä, jotka pyrkivät äärimmäiseen tasa-arvoon vanhemmuudessa, mutta toisaalta uraisiä, jotka panostavat uran luomiseen lastenhoidon sijasta ja poikamiesisiä, joita syntyy avioerojen kautta tai isien keskittyessä harrastuksiin ja vapaa-aikaan isyyden sijasta. Nykydiskurssi houkuttelee miestä muuttumaan pehmeämmäksi, feminisoitumaan, rupeamaan hoivaisäksi ja kommunikoiduksi kumppaniksi sekä poisoppimaan stereotyyppistä maskuliinisuutta oman etunsa kuin naisten ja yhteisen hyvän nimissä. (Julkunen 2010, 245.)

Myös Arto Jokisen (1999, 177-191) mukaan isyys on muuttunut joustavammaksi ja monipuolisemmaksi, jossa perinteinen isyys yhdistyy uuteen isyyteen kulttuurisella ja perheiden isyyden tasoilla. Jokinen näkee kaksi vastakkaista isyysslinjaa, jotka ovat oheneva ja vahvistuva isyys. Oheneva isyys kumpuaa vanhempien erosta, vieraantumisesta ja isän vastuuttomuudesta. Aikuistumattomassa isyydessä mies on haluton, uusavuton tai kyvytön osallistumaan vastuunottoon perheestä ja lapsesta.

Vahvistuva uusi isyys liittyy isien kykyyn määritellä isyys uudella tasa-arvoisella ja voimaannuttavalla tavalla. Tämä isä tyyppi osallistuu, lasten hoitoon ja kasvatukseen jaetun vanhemmuuden mukaisesti. Molemmat huoltajat tuovat perheeseen taloudellisen turvan ja voivat tarvittaessa ottaa päävastuun lasten hoidosta ja hullosta. Perheen sisäiset valtasuhteet tasoittuvat ja isän auktoriteettisuhde vaimoon ja lapseen muuttuu enemmän kaveruussuhteeksi.

Jouko Huttunen (1999, 102) nostaa esille kulttuurisen perinteisen isyysmallin, johon on etenkin nykyisillä keski-ikäisillä ja vanhemmilla isillä on kuulunut etäisyys lapseen, ei hoivaavuus, isyyden suorituskeskeisyys, hallitseva ja tunnejäykkä ilmapiiri, jossa isä on ollut kurinpitäjä. Perinteisestä isyysmallista on puuttunut siis syvälinen, tunneherkkä vuorovaikutus lapseen. Nykyisessä postmodernissa isyysroolissa korostuu hellyys ja hoivaaminen, jossa lapset kokevat hoivaa ja kiintymystä molempiin sukupuoliin. Miehellä on tällöin läheinen isälapsi suhde, jota myös lastensuojelussa peräänkuulutetaan. Tämä yksilöllinen isyys on vahvistunut nykyisen tasa-arvoisemman miessukupolven myötä. Jokainen isä joutuu miettimään miten aikoo tätä uutta isyyttä tuottaa ja rakentaa suhteessa lapsiinsa ja miehisyteensä, että puolisoonsa. Läheistä isäroolia voidaan kutsua myös jaetuksi vanhemmuudeksi, joka nähdään kasvatus- ja hoivatyönä joka on puolittunut vanhempien kesken. Jaettu vanhemmuus ei ole roolisidonnainen, jossa vastuu jaettaisiin hoivaan, huolenpitoon ja ansiotyössä käymiseen. Miehen uudesta isyysroolista perheessä on kyse enemmän kotitöiden uudelleen järjestämisestä kuin varsinaisen maskuliinisuuden murenemisestä. Naiset ovat siirtyneet kodin seinien sisältä yhä enemmän työelämään ja valtaan, niin miehet ovat siirtyneet kohti koti-isyyttä ja huolenpitoa. (Jokinen 1999, 29.)

Jouko Huttunen (2001, 81-83) tarkastelee isyyttä ja tyypittelee isejä siitä lähtökohdasta, kuinka tärkeäksi mies arvostaa isänä olemisen elämässään ja sen mukaan, kuinka paljon hän antaa aikaa lapsilleen. Huttunen (2012, 13) mukaan kaikista tärkeintä isyydessä on juuri ajan antaminen lapselle ja yhdessä tekeminen. Huttunen (2001 81-83) nimeää luokittelussa sitoutuneet isät (isyys tärkeää), heikoksi sitoutuneet isät (isyys ei tärkeä), aktiiviset isät (antavat paljon aikaa) ja passiiviset isät (eivät anna aikaa). Huttunen mukaan merkittäviä eroja tuottaa se, millainen valtasuhde vallitsee miehen ja naisen välillä sekä miten tasa-arvoisiksi äitiys ja isyys ovat määrittäneet perheessä. Oleellista on millainen miehen sisäinen sitoutuminen isyyteen on ja onko mies prosessoinut isyyttään riittävästi sekä ratkaissut sisäisiä ristiriitoja isänä olemisen suhteen.

KUVIO 1. Kaksivanhempaisen perheen isätyypit isyyden arvottamisen ja lapselle annetun ajan mukaan.

	ISYYS TÄRKEÄ MIEHELLE	ISYYS EI TÄRKEÄÄ
ANTAA PALJON AIKAA	<p>Aktiivinen ja sitoutunut isä</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Perheenpää isä:</i> patriarkaalisuus, isänvaltaisuus, sukupuolen mukaan erikoistuneet roolit. - <i>Osallistuva isä:</i> tasa-arvoisuus, lapsia lähellä, välitön. - <i>Hoitava isä:</i> aktiivinen aloitteen tekijä, tasavertainen hoitaja, jaettu vanhemmuus, hellyyden antaja. 	<p>Aktiivinen ja heikosti sitoutunut isä</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Leikkisä isä:</i> vekkulimielinen yhdessä olo, kaveruussuhde, äiti vastuun kantaja ja rajoittaja - <i>Äitiä auttava isä:</i> äiti neuvojen ja käskyjen antajana, ohjailtava. - <i>Rutiini isä:</i> suorittaa vain vaaditun minimin velvollisuuden tunnosta.
ANTAA VÄHÄN AIKAA	<p>Passiivinen ja sitoutunut isä</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kiireinen isä:</i> kokee huonoa omatuntoa, työn ja perheen yhteensovittaminen vaikeaa. - <i>Ahdistunut isä:</i> henkinen epätasapaino, stressi, parisuhdeongelmat, ärtyneisyys, eristäytyneisyys, mielialan muutokset, ei aidosti läsnä. - <i>Kaipaava isä:</i> työmatkoilla, asumuserossa, kiireinen, ahdistunut. 	<p>Passiivinen ja heikosti sitoutunut isä</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kypsymätön isä:</i> aikuistumaton, nuori, huomioonottamaton, isolapsi, individualisti, uusavuton. - <i>Poissaoleva isä:</i> henkisesti ja/tai fyysisesti poissa, vetäytyvä, ei huonoa omaatuntoa. - <i>Väistyvä isä:</i> ei kaipaa lapsiaan, luopunut arkipäivän isyydestä, ero-prosessin alkuvaiheessa.

Laadittu Jouko Huttusen (2001, 82-93) mukaan.

Huttunen (1999, 56) nostaa esille yhtenä heikkona isämällinä naisten urbaanin yksinhuoltajuuden, jossa eron jälkeen lapset jäävät äidille isän etäännyessä. Äidin sukulais-ystäväverkostot ohenevat ja sosiaaliset voimavarat muodostuvat tukea antamattomiksi. Tällöin on vaarana, että lapsista tulee rajattomia ja kasvatus epäonnistuu. Tästä isättömyydestä ja rajattomuudesta kasautuu sosiaalisia ongelmia, jotka heijastuvat yhteiskuntaan. Etenkin erotilanteessa isistä tulee viikonloppuisia, jotka

eivät edes halua ottaa vastuuta lapsista. Leena Alasen (2003, 27-28) mukaan yhteiskunnassa on menossa sukupolvijärjestyksen muutos, josta aiheutuu lapsuuskäsityksen ja sukupolvisuhteiden epävakaistuminen, perheen, vanhemmuuden, kasvatuksen sekä tuki-instituutioiden kriisiytyminen. Kuitenkin yhteiskunnalliset instituutiot, heteronormatiivisuus ja patriarkalisuus pyrkivät säilyttämään isän oikeuden lapseen. Kuitenkin huoli isästä on kasvussa, kun sinkku- ja eroäidit on hyväksytty. Isästä on tullut poissaoleva, vallaton, voimaton (Julkunen 2010, 174).

Äitiydessä korostuu vastuullinen huolenpito ja hoiva, mutta lastensuojelussa isyyttä painotetaan erilaisten tulkintojen kautta. Esimerkiksi kuinka vastuullinen ja kypsä isä on huolehtimaan lapsistaan ja ottamaan vastuullisen aikuisen roolia sekä laittamaan rajoja ja kuria lapsilleen. (vrt. Forsberg 1994, 120.) Vanhemmuus voidaan nähdä kehittyvänä taitona, jossa 20-vuotiaan miehen isyys on erilaista kuin 40-vuotiaan isyys. Isyyden voi nähdä tarkoittavan suhdetta toisiin ihmisiin, jossa isyys on myös lapsen tarvitsevuuteen vastaamista ja vastuun kantamista. Isä on myös riippuvainen toisista ihmisistä ja tarvitsee näiden tukea isänä olemiseen. Miehen vanhemmuus tuotetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Suvu Keskinen (2005, 323) ottaa esille ”mahdollisuuksien isyyden”, jossa isyys nähdään positiivisessa valossa ja ennen kaikkea mahdollisuutena saada muutosta aikaan. Perhetyönammattilaisten tehtäväksi jääkin joissakin perheissä houkutella miehiä aktiiviseen isyyteen ja ohjata heitä siinä oikeaan suuntaan. Tavoitteena lastensuojelussa on rakentaa isä-lapsi suhdetta toimivaksi. (ks. myös Vuori 2001, 358-359.) Lastensuojelun käytännön työssä puhutaankin isyyden kasvattamisesta asiakkaalla, jossa asiakasta herätellään huomaamaan isyys ja sen moninaiset roolit. Jouko Huttunen (2001, 93) näkee, että isyyden voidaan katsoa syntyvän oppimisen tuloksena. Lastensuojelun tehtävänä on antaa ulkoista tukea, ohjausta ja mentorointia isyyteen. Lapsi muovaa miehen persoonallisuutta ja synnyttää isän tarpeiden vuorovaikutuksessa, jossa miehellä on mahdollisuus kehittää emotionaalisia puoliaan (Rantalaiho 2003, 221-222).

Esitetään myös hajaääniä siitä, että perinteisen patriarkaalisen isyyden kadotuksen myötä nykymiehet eivät osaa toteuttaa isyyttä kunnolla ja ottaa rajojen asettajan roolia perheessä sekä tarjota puolisolle omaa huolenpitäjän roolia perheessä (Jokinen 1999, 24-25). Jouko Huttunen (2001, 46-47) huolestuu siitä, kuinka lapsille annetaan liikaa ja liian varhain vastuuta itsestään ja vanhemmat eivät jaksakaan olla riittäviä auktoriteetteja

vanhempina, vaan kaveeraavat lapsien kanssa asettamatta riittäviä rajoja. Ilmiönä tämä kertoo Huttusen mielestä perheen sukupolvisuhteiden muutoksesta ja etenkin isän kohdalla muutos on ollut rajumpaa. Käytännön lastensuojelutyön kokemukset vahvistavat teoriaa ohenevasta isyydestä, jossa isät loistavat poissaolollaan, kun on kyse lasten ja perheen asioista. Jokinen (1999, 184-185) toteaa, että isät ovat unohtaneet asemansa rajojen asettamisessa lapsille, josta seurauksena on nuoria, jotka häiriökäyttäytyvät ja notkuvat kylien keskustoissa. Myös sosiaalityössä törmätään tähän, että miestä huudetaan apuun rajoittamaan, kun murrosikäiset lapset oireilevat käyttäytymisellä. Nähdään, että lapsi tarvitsee maskuliinisen kasvattajan, koska yhteiskunta ja lapsuus naisistuu hyvää vauhtia. Yhä useampi lapsi kasvaa ilman isän mallia ja päiväkodeissa sekä kouluissakin naiset ovat kasvattajina. (Rantalaiho 2003, 219.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan miehen ei välttämättä tarvitse olla biologinen isä lapselle, vaan se voi olla joku muu läheinen (mies)ihminen (Hautamäki 2002, 13-66). Esimerkiksi perheneuvolatyössä on keskeinen periaate painottaa ydinperhemallin mukaisesti kahden vanhemman merkitystä lapselle ja vanhemmuuden erilaisia sukupuolittuneita tehtäviä. Äitien tehtävänä on huolehtia lapsen varhaiskehityksestä läheisyyden kautta ja miehen tehtävänä on myöhemmin auttaa lasta kasvatuksella itsenäistymään vastuulliseksi nuoreksi. Tämän mallin mukaisesti pojat tarvitsevat isää kasvaakseen miehiksi. (vrt. Keskinen 2005, 331-332.) Miehen malli nähdään lapselle tärkeäksi, etenkin pojille olla miehen hoivaamana.

Isyydessä on myös kyse generatiivisten piirteiden löytämisessä itsestään. Generatiivisuus käsite tulee Erik H. Eriksonin sosiaalisen kehityksen teoriasta ja tarkoittaa keski-iäkuisuuteen siirtyvän henkilön kykyä ja halua huolehtia nuoremmasta sukupolvesta. Isyyden yhteydessä sillä viitataan vanhemmuuden laatuun kuten läheisyyteen, hoivaavuuteen, sitoutumiseen jakamiseen, vastuullisuuteen ja huolenpitoon. (Huttunen 2001, 172.) Parisuhteessa törmää aina kaksi erilaista perhehistoriaa, jossa on erilaiset roolikäsitykset ja lapsuudenkokemukset (Sihvola 1994, 97). Lapsuus siis elää meissä kaikissa; vertaamme sosiaalityöntekijöinä asiakkaidemme lapsuutta omiin lapsuusmuistoihin. Myös asiakkaat toteuttavat isyyttään omien lapsuusmuistojen kautta, siksi ylisukupolvisia vaikutuksia vanhemmuuteen ei kannata aliarvioida. (Forsberg ym. 2006, 9.) Sosiaalityöntekijöinä voimme työskennellä

vanhempien kanssa estääksemme näiden ylisukupolvisten ongelmien ja huonojen isyyssmallien siirtymisen seuraavalle sukupolvelle.

2.4 Perherakenteiden muutokset aiheuttavat isyydelle haasteita

Perhe on sosiaalinen rakennelma, joka koostuu sosiaalisista suhteista, sopimuksista, vuorovaikutuksesta, valtasuhteista, konkreettisesta arjen uudentamisesta, oikeuksista, vastuista, velvollisuuksista, arvomaailmasta ja kulttuurisidonnaisista seikoista. Parisuhteen voi hahmottaa työnjako-, valta- ja taloussuhteena rakkaus- ja tunnesuhteen ohella. Länsimaissa lähdetään siitä, että mies ja nainen liittyvät yhteen rakkaussuhteen seurauksena ja muodostavat perheen. Lastensuojelussa ydinperheen uskotaan olevan lapselle paras perheen muoto, koska ajatellaan, että lapsen hyvinvointi ja hyvä olotila toteutuvat vain ehjässä perheessä (Nätkin 2003, 16). Jouko Huttusenkin (2001, 40) mukaan hyvin hoidettu parisuhde vaikuttaa vanhemmuuden kehittymiseen positiivisesti. Ydinperhettä ei niin herkästi kritisoida ja nähdä ongelmallisena kuin eroperheitä, koska ydinperhettä suojaa perinteistä kumpuava uskomus avioliiton jatkuvuuteen sekä patriarkaalinen ideologia, jonka mukaan isä on perheen pää ja vastaa perheestään (Huttunen 2001, 71). Tällöin lastensuojelulla voi olla suurempi kynnys asettaa isänä olemista ja hänen asemaansa kritiikin alle, varsinkin jos isä vastustaa yhteistyötä ja toimenpiteitä. Toisaalta ydinperhe voidaan nähdä helposti haavoittuvana, koska parisuhteissa, lapsuudessa ja vanhemmuudessa tapahtuneet muutokset aiheuttavat muun muassa tasapainoilua yksilöllisten ja perhekohtaisten tarpeiden välillä (Bardy 2009, 41). Esimerkiksi lapsen syntymä on monelle miehelle kriisin paikka ja joskus jopa eroon johtava asia. Toisaalta ei ole lastensuojelun työntekijän silmin katsottuna tavatontakaan, että lapset voivat täyttää parisuhteen tyhjiötä olemalla yhteinen asia silloin, kun mitään muuta kiinnipitävää ei ole ja ero voisi olla järkevä ratkaisu. (Vrt. Julkunen 2010, 170, 176.)

Perhe ilmentyy kodin tilojen ja toimintojen kautta, sillä tilallisuutta ja toimintoja voidaan tarkastella sukupuolistuneena ympäristönä, jossa on feminiinisiä ja maskuliinisiä ominaisuuksia. Koti voidaan nähdä merkityksellisenä ja tunnepitoisena suhteena tiettyyn paikkaan ja tilaan, jossa vallitsee erilaisten suhteiden järjestys.

Kodillisuus tuntuu sisäisenä olona, mielentilana ja yhteenkuuluvuutena. Kodin merkitykset nousevat esille elämän murrostilanteissa ja siirtymissä, jolloin kotoisuus saattaa muuttua epävarmuudeksi, vieraudeksi ja ahdistavuudeksi. (vrt. Auttonen-Vaaraniemi 2004, 227-228.) Jouko Huttunen (2012, 13) painottaa voimakkaasti, että lapsen hoiva ja huolenpito vaatii koossa pysyvää perhettä joka elää kurinalaista elämää.

Täytyy myös huomata, että perhe ja koti eivät merkitse samoja asioita miehelle ja naiselle. Naiset liitetään perheeseen tiukemmin kuin mies, koska nainen on perheen ensisijainen vanhempi biologisin perustein, sillä hänellä on kyky synnyttää. (Kähkönen 1993, 150-152.) Synnyttämisen myötä naiselle syntyy luonnollinen biologinen hoivasuhde lapseen. Miehen on vaikea luoda vauvaan tunnesuhdetta, koska isä ei imetä ja osaa tulkita niin hyvin vauvan tarpeita, jotka naisilla ovat jo luontaisia viettejä. Miehen ulkopuolisena tästä symbioottisesta suhteesta täytyy tehdä tietoista työtä saavuttaakseen samankaltaisen ainutlaatuisen tunnesuhteen lapseen.

Perhettä tuotetaan ja uusinnetaan jokapäiväisissä arkisissa käytännöissä. Vastuunkantaminen arjessa voi tarkoittaa sitä, että vanhempi organisoii, delegoi ja katsoo että asiat tulee hoidetuksi. Tutkimusten mukaan naiset tekevät miehiä enemmän kotitöitä sekä hoitavat lapsia ajankäytöllisesti ajatellen (esim. Oinas 2010; Nykyri 1998). Lastensuojelun arviointitilanteessa voidaan esimerkiksi kysyä vanhemmilta; kuka ostaa lapselle vaatteet, pukee ja syöttää hänet, pesee pyykin ja siivoaa kodin? Kuka käyttää lasta neuvolassa ja jää hoitamaan kotiin sairasta lasta? Vaikka miehen ja naisen valtasuhde on tasa-arvoistunut, niin sillä mitä äiti tekee työelämässä ja kodin ulkopuolella ei ole merkitystä, sille että äidin täytyy toimia äitinä kotona (Vuori 2003, 57). Kirjallisuuden mukaan naiset kantavat päävastuun lapsista ja miehet osoittavat rakkauttaan pienillä miesten hommilla, joista kantavat vastuuta, kuten korjaustoista ja elektronisten laitteiden hallinnasta. (Julkunen 2010, 158-159.) Miehet hoitavat kotitaloustöitä rationaalisesti, projektiluonteisesti ymmärtämättä arjen uusintamisen tunneilmastoa kotona. Esimerkiksi tasa-arvobarometrin mukaan suomalaisista noin 90% vastaa, että miesten tulisi osallistua nykyistä enemmän lastensa kasvatukseen ja hoitoon (Nieminen 2008, 23).

Perheen tärkein funktio arjen uusintamisen ohella on sosiaalisuus. Jotta sosialisointi voimavaraluonne ja kasvatukselliset tavoitteet toteutuisivat parhaalla mahdollisella

tavalla, täytyy vanhemmilla olla aikaa lapsilleen. Ongelmallista voi olla esimerkiksi etäisän kyky muodostaa lyhyillä tapaamiskerroilla riittävän kiinteä ja kasvatuksellinen suhde lapseen. Toisaalta lastensuojelussa nähdään joidenkin perheiden kohdalla, että vaikka perhe olisi vahva, kiinteä ja sosiaalistava, niin perheen sosialisatio voi olla yhteiskuntaan liittyvien normeihin nähden epäedullista. (vrt. Hämäläinen & Kangas 2010, 21-22.) Erityisen hyvin tämä näkyy nuorissa, joilla on koulunkäyntivaikeuksia, johtuen vanhempien negatiivisista arvoista ja asenteista koulunkäyntiä kohtaan. Lastensuojelun on tällöin hyvin haastavaa puuttua perheen arvomaailman muuttamiseen.

Katja Forssén ym. (2002, 88-89) kirjoittavat lapsen ja hänen perheen resursseista, jotka voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan, joita ovat taloudelliset, inhimilliset ja sosiaaliset voimavarat. Perheen voimavarat vaikuttavat suuresti lapsen hyvinvointiin mukaan lukien lapsen omat resurssit. Sosiaalinen pääoma tarkoittaa perheen ulkoisia ja sisäisiä suhteita. Ulkoisia resursseja ovat muun muassa perheen taloudellinen tilanne ja vanhempien koulutus ja ammatti. Perheen sisäisiä resursseja ovat perheen historia, perheenjäsenten persoonallisuus sekä perheen sisäinen vuorovaikutus, johon myös isyyden toteuttaminen kuuluu. Inhimilliset voimavarat ovat resursseja joilla esimerkiksi isä voi tukea lasten kehitystä ja koulunkäyntiä. Jos isän koulutustaso on matala ja hän on lisäksi työtön niin, isän antamat resurssit ja mallit lapselle koulunkäynnin tukemiseen voivat olla erittäin heikot.

Modernisaatio vaikuttaa perheeseen, jolloin perhe on nähty katoavana, moninaistuvana ja mukautuvana. Modernisaatio on murtanut perinteisen isän- ja miesvallan sekä tuottanut 2000-luvulla demokraattisen, symmetrisen parin ja perheen. (Julkunen 2010, 156.) Modernissa ajattelutavassa pidetään perhe-elämässä tapahtuneita muutoksia ja perhemuotojen moninaistumista sosiaalisina ongelmina, koska ne kyseenalaistavat ydinperheen ideaalin. Postmodernissa ajattelussa hyväksytään moninaiset perhemuodot ja sosiaaliset ongelmat määrittyvät helposti vain erilaisuudeksi. (Nätkin 2003 37.) Myös individualismia on pidetty yhtenä perhemuutosten taustavoimana, kun epätydyttävästä parisuhteesta lähdetään herkemmin etsimään omia tarpeita (Huttunen 2001, 37). Murroksesta huolimatta perhekäsitysten suhteen vallitsee edelleen ydinperheideaali eli primaariperhe, jossa on biologiset vanhemmat.

Perherakenteiden muutokset näkyvät lastensuojelun kentässä voimakkaasti työllistävänä, johtuen perheyhteisöllisyyden murenemisesta, jolloin perheiden luonnolliset tukiverkostot katkeilevat ja ohenevat. Mutta myös siitä käytännön seikasta, että lastensuojelun arviointia tehtäessä ei ole enää arvioinnin kohteena vain yksi primääri ydinperhe, vaan mahdollisesti kaksi uusioperhettä, joissa on useita sosiaalisia sidoksia suhteessa lasten, sisarusten, vanhempien ja isovanhempien välillä. Myös kunnan lastenvalvojaa työllistävät huolto- ja tapaamissopimusten laadinnan lisääntyminen ja lastensuojeluun heijastuvat vanhempien väliset huoltoriidat, jotka poikivat ”turhiakin” lastensuojeluilmoituksia. Esimerkiksi uusioperheessä olevat vanhemmuussuhteet saattavat aiheuttaa lastensuojelullista huolta muuttaessaan muotoa. Vaikka biologisella isällä olisi virallinen yhteishuoltajuus äidin kanssa, voi isä jäädä etäiseksi lapselle. Tilannetta saattaa pahentaa se, että äidin uusi puoliso saattaa irtisanoutua puolison lapsen kasvatuksesta. Margit Jensenin (2001,82) mukaan vaikka uusioperheessäkin olisi mies, niin todennäköisesti äiti on kuitenkin ensisijaisesti vastuusta lapsesta. Näin ollen lapsi jää käytännössä katsoen isättömäksi, vaikka miehiä lähipiirissä olisikin tarjolla isäksi. Tällöin lastensuojelun työnä voi olla vahvistaa biologisen isä suhteen lisäksi myös uusioperheen isäsuhdetta ja nostaa esille perheen ongelmallisia valtarakenteita. Sosiaalityön tehtäväksi jää myös vanhemmuuteen kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien määrittämisessä tärkeä rooli. Välillä täytyy lastensuojeluviranomaisen roolissa muistuttaa, että vaikka ei-biologisella vanhemmalla ei ole juridista oikeutta lapseen, niin aikuisen velvollisuudet kuitenkin säilyvät suhteessa lapseen. (ks. Ritala- Koskinen 2003, 124-125.)

Uusioperheiden lisäksi myös yksinhuoltajuus näyttäytyy lastensuojelussa ongelmalliselta, vaikka sinänsä perhemuoto ei yksistään selitä lastensuojelutarpeen syntymistä. Yksinhuoltajuus liittyy muihin hyvinvointiin liittyvien tekijöiden puutteeseen, taloudelliseen vähäosaisuuteen ja sosiaalisten verkostojen vähäisyyteen. Yksinhuoltajan perhe on haavoittuvaisempi äkillisille tapahtumille, kuten sairastumisille. Yksinhuoltajat ovat suurena asiakasryhmänä pyytämässä apua lastensuojelusta. (Laitinen ym. 2007, 71.) Lastensuojelussa näyttäytyy se, että yleensäkin äidin ollessa lähihuoltaja lapselle, ei isästä ole aina apua jakamassa arkivastuutta hoidosta, vaikka äiti sitä pyytäisi isältä aktiivisesti. Lastensuojeluilmoituksen tullessa vireille on myös etäisiä otettava arviointiprosessiin mukaan. Kuitenkin lastensuojelun resurssipulan takia törmätään usein siihen seikkaan,

että aina ei etäisää ehditä huomioida riittävästi arvioinnissa varsinkin, jos isä itse ei ole aktiivinen ja kovin halukaskaan työskentelyyn. Lastensuojelun avohuolto on vapaaehtoista, joka tarkoittaa sitä, että perheen äidin ollessa hoitomyönteinen, jatkuu työskentely edelleen hänen kanssaan perheen isän loistaessa poissaolollaan. Tarja Kivisen (1994, 142-145) tutkimuksessa lastensuojelun asiakkaista oli 68% naisia, joista 62% yksinhuoltajia. Erokriisin selvittelyn ja arjen uudelleen rakentamisen yhteydessä nainen saattaa kääntyä herkästi lastensuojelun puoleen. Kivinen pohtii, että naisiasiakkaiden suuri määrä lastensuojelussa kertoo siitä, että isyysfunktion pettämisestä ei olla niin huolissaan kuin äitiyden pettämisestä. Perheen äidin ongelmat aiheuttavat sen, että sosiaalityössä nähdään lapsien olevan vakavassa vaarassa. Mutta miehen ongelmat eivät aiheuta niin suurta huolta lapsista, koska äidin katsotaan kuitenkin huolehtivan viimekädessä lasten tarpeista. (vrt. Forsberg 1994, 112.)

2.5 Isien osallisuus lastensuojelussa

Feminististä sosiaalityötä ei voi sivuuttaa puhuttaessa sukupuolesta ja sen esille nostamisesta asiakastyön kohtaamisissa. Kriittisen miestutkimuksen sukupuolta koskevat teoriat ovat yhteydessä feministisiin teorioihin (Jokinen 1999, 8). Feministisen ajattelun mukaan sukupuoli voidaan ymmärtää sex-gender-jaottelun kautta, jossa ”sex” on anatominen, biologinen keho ja ”gender” sosiaalisesti konstruoitu käsitys sukupuolesta (Liljeström 1996, 115-120). Sukupuolistavat merkitykset ovat sukupuoleen liitettäviä arvoja, asenteita, rooleja, odotuksia ja sosiaalisia merkityksiä sekä käytäntöön liittyviä toimintatapoja (Kivipelto 2004, 249). Postmodernissa feminismissä on korostettu käsitellä ja analysoida sosiaalityötä valtasuhteiden kautta, jossa tarkastellaan asiakkaan ja työntekijän asemaa toisiinsa nähden, joissa sukupuoli on keskeisenä muuttujana (Keskinen 2004, 12). Näin ollen asiakastilanteista ei voida pois sulkea sukupuolen merkitystä, vaikka sosiaalityöntekijä noudattaisi mahdollisimman sukupuolineutraaleja toimintatapoja. Sukupuoli on jossain määrin esillä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan vuorovaikutuksessa niin, että se rakennetaan jokaisessa asiakastilanteessa aina uudelleen. (Hall ym. 2003, 173.) Päivi Petrelius (2005, 190-195) alleviivaa sitä, kuinka sosiaalityön asiakastyön vuorovaikutustilanteissa sukupuolistavat käytännöt näkyvät erilaisina sukupuolta tuottavina ja uusintavina käsityksinä ja

toimintatapoina, jotka voivat pahimmassa tapauksessa näkyä mieheyteen liitettävänä stereotyyppioina. Tämän vuoksi valveutuneen sosiaalityöntekijän tulee olla tietoinen sukupuolen merkityksestä ja siihen liittyvistä valtakysymyksistä, koska jos sitä ei tiedosteta riittävästi, on työssä vaarana erilaiset sukupuolistuneet piilokäytännöt (Laine 2005, 176). Feministisessä sosiaalityön asiakassuhteessa keskeistä onkin työntekijän ja autettavan tasa-arvo ja suhteen läheisyys sekä yhteinen kokemus. Sosiaalityön ammatillisten käytäntöjen kannalta on merkityksellistä tiedostaa se, että millaisiksi asiakkaiksi miehet määritellään tilannearvioprosessin aikana, koska se suuntaa voimakkaasti jatkotyöskentelyä.

Miehiä on jokseenkin pidetty naisvaltaisissa hyvinvointipalveluissa hankalina ja vastahakoisina asiakkaina, eikä miehiä ole juuri otettu kunnolla huomioon edes isille ja pojille suunnatuissa palveluissa. Nykyiset peruspalvelut keskittyvät suurimmalta osin äiteihin ja lapsiin sekä heidän hyvinvointiinsa. Miehen asema sosiaalipalveluissa määräytyy hyvin pitkälti perheen kautta. Perheellä tarkoitetaan yleensä lapsiperhettä, parisuhdetta tai pelkästään isyyttä, niinpä yksinelävä syrjäytynyt mies nähdään epäkiinnostavana rutiiniasiakkaana (vrt. Forsberg 1994, 88). Viime aikoina miesnäkökulmaa on alettu aikaisempaa paremmin ottamaan huomioon myös palveluita suunniteltaessa ja lastensuojelun arviointiprosessin aikana. Isän roolia lastensuojelussa pitäisi nostaa entistäkin enemmän esille ja korostaa isän merkitystä lapsen ja koko perheen hyvinvoinnille. Lastensuojelussa pitää pystyä miettimään erityisesti sitä, mistä isä saa tukea omalle isyydelleen ja mitkä ovat miehen tukiverkot isyydessä ja vanhemmuudessa.

Sosiaalityön keskeisenä tavoitteena on muutoksen aikaansaaminen, jossa isän rooli työskentelyssä on hyvä määrittää heti tilannearvioin alkuvaiheessa. Jaana Vuoren (2003, 54) sanoin: ”Isällä on periaatteessa kykyjä kaikkeen siihen mihin äidilläkin – ratkaisevaa on pikemmin se, mitä isä haluaa”. Jan Horwathin ja Tony Morrisonin (2001, 107-112) mukaan vanhemman tulee itse nähdä vaiva muutoksen syntymiseen ja todella pohtia omaa toimintaansa ja miten sitä voisi muuttaa, jotta muutos olisi pysyvää. Sosiaalityöntekijän on huomioitava vanhemman oma tahti tehdä muutoksia, jolloin työntekijä voi herkästi yliarvioida vanhemman motivaation ja valmiudet muutokseen.

Isien osallisuus on tullut lastensuojeluun melko myöhään, vaikka se on yksi keskeisemmistä asioista työskentelyä. Osallisuus on asiakkaiden kohtaamista, prosessiin mukaan ottamista, kuulemista ja kuuntelemista. Lastensuojelussa vaikuttaa nykyisin ”isät esiin” kehotus, jonka avulla koko perhesysteemiin yritetään saada muutosta. Arto Jokinen (1999,173) näkee, että tässä kehotuksessa on viitteitä kaksoisviestintää, jonka mukaan isien pitää olla näkyviä, osallistuvia, mutta toisaalta vaaditaan vanhan rooliensa säilyttämistä isän ja äidin välillä. Jouko Huttunen (2001, 79) näkee taas ongelmaksi sen, kuinka vieläkin piilonormin mukaisesti isän harteille laitetaan instrumentaalinen rooli lastensuojelun toimia suunnitellessa ja äidin oletetaan olevan emotionaalisen tuen tarpeessa toisin kuin isän.

Isät olisi otettava vakavammin tiedon tuottajina ja käyttäjinä lastensuojelun tilannearvioprosessissa, koska isiltä saatetaan löytää lapsen elämää ja olosuhteita helpottavia käytännöllisiä ratkaisuja. Pelkästään äitien kautta työskenneltäessä nämä ratkaisut saattavat jäädä piiloon. Osataanko miehiltä kysyä oikeanlaista tietoa työskentelyn edistämiseksi? Merja Laitinen ym. (2007, 112) kertoo kuinka helposti valikoidaan tietoa stereotyyppisesti, niin että poimitaan vain totut kulttuurisesti vakiintuneet tarpeet, huolen kohteet ja haasteet. Nimenomaan feministisessä sosiaalityön kritiikissä nähdään, että lastensuojelu tekee intervention perheeseen naisen välityksellä, joka tarkoittaa sitä, että naiselta vaaditaan perhevastuullisuutta ja häntä soviaalitetään normaaliuteen, mutta mies jää helposti ulkopuoliseksi (Forsberg 1994, 109). Asiakkaan kohtaaminen, vuorovaikutus, toiminta sekä kohtaamisen paikat vaikuttavat siihen, millaista tietoa asiakassuhteesta on mahdollista saada ja tuottaa. (Laitinen ym. 2007, 127.) Vanhempien osallistaminen on perinteinen lastensuojelun tavoite, jossa osallistumista pyritään vahvistamaan antamalla asiakkaille tietoa muun muassa siitä, mitkä ovat eri osapuolten roolit ja tehtävät ja mitä heiltä odotetaan (Möller 2005, 66).

Isän osallisuuden kannalta lastensuojeluprosessissa on tärkeää löytää yhteinen näkemys asioista (Laitinen ym. 2007, 85). Toisaalta lastensuojelun liika perhekeskeisyys voi olla myös osallisuuden kannalta ongelmallista, koska kontaktit suuntautuvat perheeseen kokonaisuutena, jolloin perheenjäseniä on vaikea huomioida yksilöinä. Ei esimerkiksi pystytä puhumaan ilman, että muut perheenjäsenet eivät olisi kuulemassa keskustelua.

Tällöin vaikeista asioista saatetaan puhua liian pinnallisella tasolla, jolloin syvemmät valta- ja salaisuusrakenteet jäävät piiloon. (Laitinen 2007, 91.)

Lastensuojelun isä-puheessa alleviivataan isien keskustelutaitoa, jolloin iseiltä odotetaan kykyä keskustella suhteista lapsiinsa ja tunteistaan. Tämä taito näyttää usein iseiltä valitettavasti puuttuvan ja joka koetaan käytännön ongelmaksi sosiaalityössä. (esim. Pohjola 1993, 80.) Usein lastensuojeluilmoituksen tutkintavaiheen toimistotapaamisessa äidit ottavat pääroolin asioiden selittämisessä ja täyttävät puheella tilan. Isän näkemys jää tällöin taka-alalle. Isät eivät myöskään ole verbaalisesti riittävän lahjakkaita keskustelemaan vanhemmuuteen ja vuorovaikutukseen liittyvistä asioista. Seidlerin (1990, 118) mukaan miehen on vaikea käsitellä ja hahmottaa tunnetilojaan. Joskus äidit suorastaan laittavat sanat miestensä suuhun, jolloin isälle joudutaan varaamaan oma aika jotta hän tulee kuulluksi. Voidaan pohtia, että pelkäävätkö äidit isän möläyttävän jotain epäedullista perheen tilanteesta, jos pääsevät ääneen?

Myös Kari Matela (2012, 96-97) kirjoittaa miesten sivuuttamisesta auttamisjärjestelmissä, vaikka heitä ei tietoisesti syrjittäisikään, niin järjestelmien toimintatavat ja vaatimukset eivät ole miehelle edullisia. Miehet ovat tottumattomia keskustelemaan vaikeuksistaan, joten he tarvitsevat erilaisia keskusteluyhteyksiä ja joissa heidän osallisuus saataisiin mahdollistettua. Huttusen (2001, 209-210) mukaan miehiltä puuttuvat tilat, tilanteet, kanavat ja areenat, joissa isyydestä voi puhua. Suomalaisessa kulttuurissa ei ole perinteitä, jotka antaisivat miehille mahdollisuuden puhua isyydestä ja vanhemmuudesta. Meillä ei ole nimenomaan perinteitä, joissa vanhempi miessukupuolvi kertoisi nuoremmalle polvelle kokemuksistaan, antaisi neuvoja ja ohjeita. Tämä sukupolvisuuden katkeaminen liittyy oleellisesti perherakenteiden monimuotoistumiseen, jossa isä-lapsi suhteet katkeavat herkemmin. Sosiaalityössä tarvittaisiin uusia menetelmiä sekä palveluita, joissa isät pääsisivät keskustelemaan tunnoistaan ja rakentamaan että jakamaan tietoa. Miehillä on suurempi kynnys lähteä vaikkapa eroryhmään keskustelemaan kuin naisilla. Tarvitaan nimenomaan helposti lähestyttäviä palveluita, jotka ovat miesten itselleen järjestämiä, jotta miesten osallisuus oikeasti toteutuu sosiaalityössä. Kyse ei ole pelkästään sukupuolesta vaan myös osaamisesta. Mieserityinen osaaminen on muun muassa ymmärrystä miesten erilaisista kokemistavoista sekä keinoista, joilla miehet ratkaisevat ongelmiaan. Se tarkoittaa myös, että ymmärrämme erot tyttöjen ja poikien kasvussa ja

kehityksessä ja otamme ne huomioon. Kun miehet itse järjestävät palveluita, he ottavat usein miesten ajatukset, kokemukset ja tarpeet huomioon. Sosiaalityössä pitäisi ottaa huomioon tämä miesnäkökulma asioihin palveluita ja lastensuojelun arviointiprosesseja sovellettaessa.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuskysymyksenä on selvittää, miten isyyttä sanoitetaan ja millaisia merkityksiä sille annetaan sosiaalityön lastensuojelun tilannearviotilanteessa lastensuojeluilmoituksen saavuttua. Tavoitteena on saada tietoa, jonka avulla voitaisiin tehdä näkyväksi lastensuojelun isien vanhemmuutta ja sen merkitystä lastensuojeluilmoituksissa. Tutkimuksen tarkoituksena on syventää isien kokemusta ja näkökulmaa sekä tuoda siitä lisätietoa millaista vanhemmuutta isät rakentavat itselleen perheessä (roolit) ja millaisiin osa-alueisiin isät liittävät oman toimijuuden perheessä ja vanhemmuudessa. Tavoitteena on hahmottaa myös sitä, mitä ovat miesten vanhemmuuden käytännöt suhteessa lapsiin ja puolisoon ja miten ne näkyvät ja rakentuvat isyyden kautta kodin tilassa ja arjessa lastensuojelullisin silmin tarkastellen.

Rajaan isyyden tarkastelun asiakkaan kokemuksen tasolle lastensuojelun kontekstissa. Keskityn miesten tuottamiin isyys- ja perhetulkintoihin liittyen heidän vanhemmuuteen lastensuojelutilanteen läsnä ollessa. Pääkiinnostukseni kohde on siis merkityksenanto isyyden kokemukselle lastensuojelun arvioinnin kontekstissa. Tältä pohjalta on jatkossa valaisevaa hahmottaa miten perheen tukemisen tavoite sosiaalityön näkökulmasta kohdentuu miehen asemaan perheessä ja isyyteen. Uskon vahvasti, että puhuminen isyydestä on tarpeen niin isille itselleen kuin muillekin henkilöille lastensuojelun arviointitilanteessa. Isyydestä puhuminen laittaa miehiä pohtimaan omaa vanhemmuuttaan ja rooliaan perheessä ja mahdollisesti käynnistää positiivisen prosessin isän ajatusmaailmassa ja toiminnassa, vaikka lastensuojeluilmoitus ei johtaisikaan asiakkuuteen.

Tutkimustehtävä rakentuu kolmen kysymyksen kautta:

1. Miten isyyden kokemus ilmentyy lastensuojelun akuutin arvioinnin kohteena olevassa perheessä isien itsensä kertomana? Mitä tekijöitä miehet nostavat esille vanhemmuuden kokemuksestaan lastensuojelun tilannearviohaastattelussa?

2. Miten isät näkevät isyyden roolinsa perheessä?

3. Miten miehet kokevat lastensuojeluilmoituksen suhteessa omaan vanhemmuuteen ja isyyteen?

3.2 Aineiston keruu teemahaastattelulla

Elämme haastattelu yhteiskunnassa, jossa haastattelu on yleinen tiedonhankintamuoto, etenkin sosiaalityössä. Lastensuojelun alkuhaastattelu perustuu niin kuin tutkimushaastattelukin tietyille kysymysten ja vastausten logiikalle sekä vakiintuneille puhuja-asetelmille, jotka ovat haastatteluun osallistuville selkeitä malleja toimia. (esim. Ruusuvuori ym. 2010, 10.) Eskolan (2007, 35) mukaan teemahaastattelu on yksinkertainen tapa saada tietoa ihmisiltä, koska siinä kysytään suoraan ihmisten kokemusta asiasta. Tutkittavia isiä lähestyttiin tutkimuksessa puolistrukturoidulla teemahaastattelulla, jossa kysymykset oli muotoiltu tutkimusongelman pääkysymysten teemoista (Liite 1). Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta jossa ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan siihen haastateltava vastaa omin sanoin (Eskoja & Vastamäki 2010, 28). Puolistrukturoidun haastattelun kysymysten järjestystä voi vaihdella tilanteen mukaan sekä myös kysymysten sanamuotoa voi hieman muuttaa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48). Haastattelutilanne on vuorovaikutustilanne, joten se on luonteeltaan aina tilanteen mukaisesti vaihteleva ja muuttuva, jolloin tiukoissa etukäteisohjeistuksissa voi olla mahdotonta pysyä (Ruusuvuori & Tiittola 2005, 56).

Haastattelulomakkeen (Liite 1) olin koonnut niin, että haastattelun alussa on taustakysymyksiä ja sen jälkeen varsinaiset teemakysymykset, joissa on teeman mukaisia alaluokkakysymyksiä. Kysymykset käsittelevät isyyttä, vanhemmuutta, isän roolia perheessä, ajankäyttöä lapsen kanssa sekä kokemusta lastensuojeluilmoituksesta. Haastattelun lopussa kysyin millaisen kouluarvosananumeron isät antavat omalle viimeaikaiselle isyydelle asteikolla nelosesta kymmeneen; numeron 4 ollessa todella huono isä, numeron 7 ollessa keskiverto isä ja numero 10 ollessa täydellinen isä kaikilla isyyden osa-alueilla.

Haastateltavat sain uusista lastensuojeluilmoituksista, joita saapui Oulunsalon lastensuojeluun keskimäärin kolme viikossa. Tutkimushaastatteluja kertyi viikkoa kohden noin yksi. Haastatteluja kertyi aineistoon kuusitoista. Lastensuojeluilmoituksen saapuessa otin yhteyttä seitsemän arkipäivän yhteydessä lapsen vanhempiin ensisijaisesti puhelimitse. Jos puhelinnumeroa ei ollut saatavilla, lähetin kirjeen vanhemmille, jossa annoin ajan toimistotapaamiselle. Jos sain vanhemmat kiinni puhelimitse, niin sovimme yhdessä työskentelytavasta, erityisesti siitä milloin tapaamme ja missä ja keiden läsnä ollessa. Lastensuojeluilmoituksen tilannearviotapaamiselle oli varattu noin tunti aikaa, jonka lopusta varasin noin 10-15 minuuttia aikaa tutkimuskysymyksille. Alkuperäisenä ideana oli kerätä haastattelut ensimmäisessä tapaamisessa, mutta muutaman haastattelun jälkeen huomasin, että aina järkevintä ei ollut toteuttaa tutkimushaastattelua ensimmäisellä kerralla. Esimerkiksi kiireinen aikataulu ei antanut aina mahdollisuuteen toteuttaa haastattelua. Siksi päädyin osan tutkittavien kohdalla toteuttamaan haastattelun toisella tapaamisella, kun lastensuojeluilmoitus johti lastensuojelutarpeen selvitykseen, johon kuuluu useampi tapaaminen perheen kanssa.

Tutkimusaineiston keräämisen eli haastattelun, halusin tapahtuvan mahdollisimman luonnollisissa sosiaalityön tilanteissa eli asiakkaan kotona tai toimistotapaamisella osana normaalia asiakastyötä. Jari Eskolan ja Jaana Vastamäen (2010, 29-30) mukaan haastattelua ei kannata tehdä liian muodollisessa tai virallisessa tilassa, jossa haastateltava saattaa kokea olonsa epävarmaksi, jolloin haastateltava ei kykene avoimeen keskusteluun. Eskola ja Vastamäki näkevät, että esimerkiksi haastateltavan kotona toteutettava haastattelu saattaa tuottaa erilaista tietoa kuin toimistossa tehty haastattelu. Kotona on mahdollisuus myös haastateltavan ympäristön havainnointiin. Haastatteluista asiakkaan kotona toteutin seitsemän ja sosiaalitoimistolla viisi. Lisäksi neljä haastattelua toteutin puhelimesta, varsinkin jos vanhemmat olivat eronneet ja isä ei saapunut paikalle. Puhelimesta tutkittavat ovat kahden tutkijan kanssa, mutta eivät kasvokkaisessa kontaktissa. Minusta tuntui, että osaa tutkittavia tämä vapautti jonkin verran enemmän puhumaan. Lisäksi minun oli helpompi tehdä muistiinpanoja, kun puhelimesta ei tarvinnut keskittyä muuhun vuorovaikutukseen, jolloin tutkittavan puhuessa pystyin kynä sauhuten kirjaamaan puhetta mahdollisimman tarkasti. Rungas kirjaaminen ei aina kasvokkain puhuttaessa ollut niin luontevaa.

Tutkimushaastattelun alussa kerroin tutkittaville isille tekevänäni tutkimusta isyydestä lastensuojelun tilanearviointitapaamisissa ja kerroin heille tutkimuksen taustatietoa. Kysyin tutkittavilta isiltä luvan vastausten sekä taustatietojen käyttöön lastensuojeluilmoituksen arvioinnin lisäksi myös tutkimuksessa. Sitten kävimme haastattelun roolit ja tavoitteet ja säännöt lävitse, jotta haastateltavalle muodostui selkeä käsitys keskustelun tarkoituksesta. Haastattelun loputtua kiitin osallistumisesta ja kerroin, että tutkimus tulee luettavaksi Lapin Yliopiston verkkosivuille. Varasin myös haastateltavalle aikaa esittää kysymyksiä tai keskustella tutkimuksen taustasta ja tavoitteista. (vrt. Ruusuvoori & Tiittula 2005, 24-25.) Tutkittavilla oli mahdollisuus kieltäytyä tutkimuksessa ja ainoastaan yksi tutkittava kieltäytyi tutkimuksesta. Tällöin jatkoin normaalin työhön liittyvän orientaation mukaisesti tilannetta. Haastattelut sujuivat ilman hankaluuksia, sillä koin, että lastensuojelun tilanearviohaastattelussa isät saivat kielenkannat auki, joten siitä oli helppo jatkaa tutkimushaastattelulla. Uskon, että osalle haastateltavista tutkimushaastattelu toimi myös eräänlaisena loppukevennyksenä muuten jäykässä tilanteessa, jossa käsiteltiin vaikeita ja arkaluonteisia asioita. Tässä loppukevennyksessä tutkittavat pystyivät puhumaan vapaammin tuoden omia kokemuksiaan isyydestä vapaamuotoisesti omin sanoin esille.

Alkuperäisen tutkimusasetelman olin rakentanut niin, että toinen työntekijä kirjaa haastateltavan vastauksia ylös haastattelun aikana. Mutta ainoastaan ensimmäisessä haastattelussa läsnä oli toinen työntekijä ja haastateltavan puoliso. Huomasin että haastateltavan isän oli vaikeaa vastata avoimesti kysymyksiin ja vaikeampi tuottaa isyydestään puhetta muiden läsnä ollessa. Lisäksi työparini ilmoitti, ettei aio jatkossa kirjata haastatteluja, koska ne eivät kuulu hänen varsinaiseen työnkuvaan. Näin tutkimuksen kannalta järkevimmäksi pyrkiä kahdenkeskeiseen mies-miehelle haastatteluun, jossa keskustellaan tasavertaisessa suhteessa tutkittavaan. Erityisesti 1970- ja 1980-lukujen feministisessä tutkimuksessa suosittiin teemahaastattelua, jonka ajateltiin mahdollistavan tutkijan ja tutkittavan tasavertaisen suhteen, kokemusten jakamisen ja valtaistumiseen tähtäävän emansipatorisen tutkimusotteen (Kuronen 2009, 123). Jälkikäteen arvioituna tämä oli erittäin toimiva ratkaisu, koska aineistossa valtaosassa lastensuojeluilmoituksia esiintyi syynä perheväkivalta, lasten pahoinpitely sekä miesten alkoholin käyttö. Minulle jäi vaikutelma, että toiselle miehelle näistä asioista puhuminen saattoi olla helpompaa, kun kyse oli esimerkiksi parisuhteen ristiriidoista. Juha Perttula (2009, 155) näkee, että hermeneuttisessa tutkimuksessa tutkijan paikka voi olla aktiivisempi ja vuorovaikutus tutkittavien kanssa tasapuolisempaa.

Lastensuojelutyön yhtenä tavoitteena on luoda luottamuksellinen yhteistyösuhde asiakkaaseen, joten tutkimushaastattelu toimii myös tämän asiakassuhteen syventämisessä apuna.

Haastatteluun liittyy käytetty kieli ja puhetapa, joka heijastuu myös tutkijan ja tutkittavan väliseen tasa-arvon kokemukseen. Jotta haastateltavien kokemuksia saadaan mahdollisimman omasanaisesti esille, on haastattelussa syytä välttää ammattisanastoa ja saada siitä mahdollisimman keskustelunomainen. Tärkeää on että haastateltava valitsee itse käyttämänsä kielen tason ja käyttää tuttuja ilmauksia, joiden merkityksen hän ymmärtää. (vrt. Eskola ja Vastamäki 2010, 33-34.) Tutkimushaastattelussa pyrin välttämään liikaa johdattelemasta omalla kielenkäytöllä keskustelua liian viralliseen ammattikieleen ja haastattelun alussa korostin haastateltaville, että he saavat puhua kokemuksistaan mahdollisimman vapaasti ja arkikielellä. Haastateltavien on ymmärrettävä ja tulkittava tutkimuskysymykset tarkoitetulla tavalla, siksi on varmistettava, että osapuolet ymmärtävät toistensa sanoman. Arkikielen käyttäminen johtaa tästä syystä luotettavimpaan lopputulokseen. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 31.)

Tutkimushaastatteluissa pyrin rentoon kahdenkeskiseen keskusteluun, jossa tutkittavan ei tarvitse jännittää läsnäoloani lastensuojelun työntekijänä. Tarkoituksena oli välttää kysymys-vastaus-vuorottelua, vaan että vastaaja pohtii teemaa tai kysymystä sitä runsaasti sanoittaen. (Eskola 2007, 38-39.) Eskola kertoo, että taitava haastattelija saa enemmän irti haastateltavista. Näkisin, että itselleni haastattelujen toteuttaminen ei ollut haastavaa, koska teen työkseni lastensuojelutilanteiden haastatteluja, joita on useita viikossa ja jopa päivässä. Korostin tutkittaville ettei ole oikeita tai vääriä vastauksia vaan toivon heidän kertovan kokemuksen isyydestään omin sanoin. En haastattelun aikana kyseenalaistanut tutkittavien mielipiteitä ja kokemuksia tai lähtenyt neuvomaan heitä. Omaksuin neutraalin, mutta kiinnostuneen asenteen haastattelijana. Neutraalius tarkoittaa sitä että haastattelijan oma puheosuus on minimoitu niin, että haastattelija ei esitä mielipiteitään, ei ota kantaa, ei hämmästele tai kommentoi vastauksia (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 44-45). Jos keskustelu lähti liikaa sivuraiteille tai jumittui johonkin tiettyyn kokemuksevaukseen, ohjasin sitä rohkeasti koskemaan oleellisia tutkimuskysymyksiä (Perttula 2009, 156).

Haastattelut eivät lyhyen keston takia olleet syvähaastatteluja, vaan tarkoituksena oli avata jokaista teemaa ja kysymystä riittävästi, että tutkittavan mielipide ja kokemus

tulee riittävän persoonallisella tavalla selväksi. Pysin tietoisesti pitämään kiinni nopean haastattelun ideasta, jossa haastateltavat tiivistivät sanomansa keskeisiin asioihin. Tarkoituksena oli saada spontaani ensimmäinen mielikuva mitä miehet sanoittivat isyydestään. Tämän voi ajatella olevan kokemuksen syvin ja tiedostetuin ydin isänä olemisesta. Idea on sama kuin sana-assosiaatiossa, jossa annetaan sana ja johon vastataan ensimmäisellä ajatuksella, joka sanasta tulee mieleen. Haastattelun tavoitteena oli kuitenkin käsitellä teemoja riittävän laajasti niin, että pystyin selkeästi tulkitsemaan haastateltavien käsitykset teemasta. Teemahaastattelussa ymmärretään, että yksilöiden tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat tutkimuksen kannalta keskiössä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Noin 10-15 minuuttia riitti usein haastattelun pituudeksi, koska miehet olivat aika harvasanaisia ja heidän oli vaikea ilmaista isyyttään sanallisesti. Olin varautunut siihen, että miesten voi olla vaikea puhua isyydestään, roolistaan perheessä ja muista tutkimuksen teemoista. Varmistin tulkintani oikeellisuuden jokaisen teeman jälkeen esittämällä haastatettavalle suullisen yhteenvedon muistiinpanoistani ja tulkinnastani kysymyksen muodossa.

Haastattelu perustuu kielelliseen tiedonvaihtamiseen vuorovaikutuksellisenä kontekstina, jossa keskustelun tuottamista ja tulkintaa ei voi erottaa toisistaan (Mäkelä 1990, 56). Klaus Mäkelä (1990, 56) näkee, että kielellä yhdessä rakennetaan merkityksiä käsiteltävästä aiheesta ja yhteistä todellisuutta, jossa myös tutkija vaikuttaa prosessiin, haastateltavien tulkintoihin ja näin osallistuu tutkimustulosten muodostumiseen. Tutkijan on paikannettava itsensä tässä tutkimusasetelmassa arvioiden omaa osuutta aineiston tuottamisessa ja tulosten tulkinnassa. Esimerkiksi, kun haastateltava valitsee yhden sanan kuvaamaan isyyttä, niin se sana sulkee pois muita mahdollisia näkökulmia isyydestä. Sanat sitovat näin ollen todellisuutta ja näkökulmia tiettyihin muotteihin, mutta samalla ne yksinkertaistavat ja selkeyttävät asioita. (vrt. Alasuutari 2007, 103.) Siksi on tärkeää ymmärtää tulosten tulkitsemisen kannalta, että tutkittava on jatkuvassa muutoksessa, joka johtuu vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa sekä itseorganisaation tuloksena, kun kokemukset vaikuttavat toisiinsa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 17).

Kokemuksen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa ensiksi se, vastaako tutkittavan sanallinen ilmaus hänen todellista kokemustaan ja kykeneekö tutkittava tavoittamaan ja analysoimaan omia kokemuksia riittävän hyvin kielellä ja käsitteillä, jotka hänellä ovat käytössä. Toiseksi tavoittaako tutkija tutkittavan kokemuksen eli ymmärtää tutkittavan ilmauksen hänen tarkoittamallaan tavalla. Ymmärryksen saaminen edellyttää riittävää

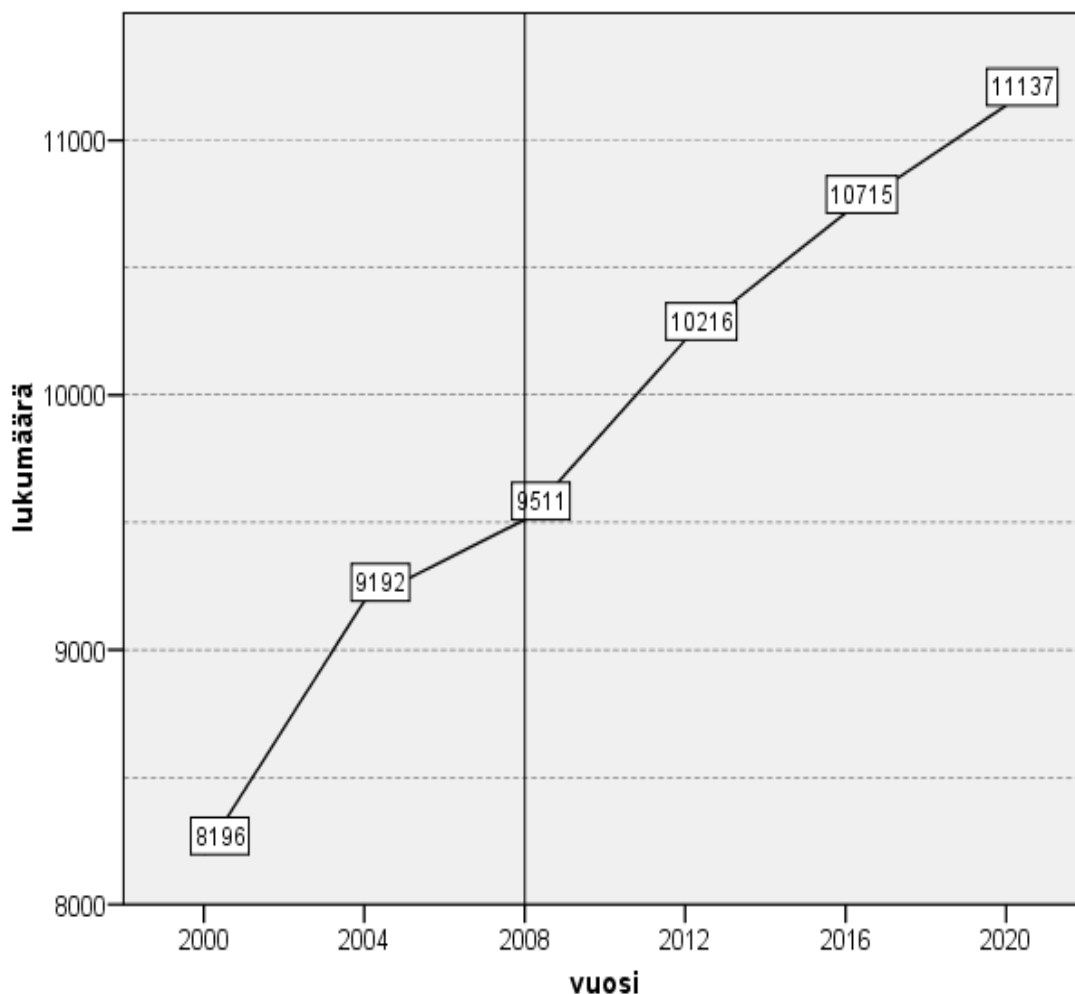
yhteistä kieltä ja käsitteitä sekä kokemustaustaa, jotta tulkinta osuu oikeaan. (Latomaa 2009, 78-79.) Haastattelun informaation tarkkuutta pyrin parantamaan sillä, että jos tutkittava ei vastannut suoraan kysymykseeni, niin kysyin uuden kysymyksen samasta temasta erilailla muotoiltuna. Haastattelun aikana vedin usein teeman lopuksi ääneen haastateltavan tuottaman sisällön, jotta haastateltava kuuli, että olin ymmärtänyt oikein sanoman ja jottei syntyisi virhetulkintoja merkityssisällöistä. (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2008, 136-137.)

3.3 Toimintaympäristö ja konteksti

Tutkimus sijoittuu kuntasektorille Oulun Kaupungin hyvinvointipalveluiden lastensuojelusosiaalityöhön Oulunsalon kaupunginosaan. Oulunsalon kunta yhdistyi 1.1.2013 Oulun kaupunkiin, jolloin Oulunsalon sosiaalipalvelut sulautuivat osaksi Oulun kaupungin organisaatiota. Vuonna 2012 toimin Oulunsalon kunnan sosiaalityöntekijänä lastensuojelutyössä sekä aikuissosiaalityössä. Vuoden 2013 alusta alkaen siirryin hallinnollisesti Oulun Kaupungin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijäksi eteläisen alueen lastensuojeluasemalle. Oulunsalon kunnantalolla sijaitseva sosiaalitoimisto säilyi työn suorituspaikkana 31.5.2013 saakka. Oulunsalon aluekohtainen tuntemus jäi minun käyttöni. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän toimenkuvaan kuuluivat muun muassa lastensuojeluilmoitusten selvittely, lastensuojelutarpeen ja selvitysten tekeminen, avohuollon ja jälkihuollon asiakkaat. 1.6.2013 lastensuojeluilmoitusten käsittely ja lastensuojelutarpeen selvitysten teko siirtyi Oulun Kaupungin lastensuojelutarpeen selvitystiimille. Kesäkuun 2013 aikana tein toukokuussa alkaneet lastensuojelutarpeen selvitykset loppuun, siksi aineistossa on myös kaksi kesäkuulle ajoittuvaa haastattelua.

Jotta aineistoa voidaan ymmärtää paremmin, on syytä tarkastella Oulunsaloa entisenä itsenäisenä kuntana. Oulunsalon väkiluku oli 31.12.2012 yhteensä 9878 henkilöä (Väestörekisterikeskus). Oulunsalon väestön kasvuennuste vuodelle 2021 on yhteensä 11 535 henkilöä, joista 0-18-vuotiaita tulee olemaan 4201 henkilöä. (Oulunsalon suuralue.)

Taulukko 1. Oulunsalon kunnan kokonaisväestömäärän kehitys vuosina 2000 - 2008 sekä ennusteet vuosille 2012, 2016 ja 2020 (Oulunsalon kunnan lastensuojelusuunnitelma 2010-2013, 9).

Tilastoista nähdään kuinka Oulunsalo on voimakkaasti kasvava kunta, jossa erityisesti lasten osuus väestöstä on suuri. 0-14-vuotiaiden osuus väestöstä on 28.3% (31.12.2011), kun koko maassa vastaava osuus on 16.5%. Oulunsalolle on tyypillistä monilapsiset perheet, joissa syntyvyys on korkea. Oulunsaloa voi tilastojen valossa kuvailla kaupunkimaiseksi hyvinvointiasuma-alueeksi, koska vuokra-asunnossa asuvien osuus on vain 17.9% verrattuna koko maahan 30.4%. Rivi- ja pientaloissa asuvien osuus on 91.1%, kun koko maassa vastaava luku on 54.4%. Väestö on myös keskimääräistä koulutetumpaa (33% korkea-asteen tutkinto/ koko maa 28.2%) ja työttömyysaste (8.6% / koko maa 10.6%) on valtakunnallisesti alhaisempi niin pitkäaikaistyöttömienkin osalta. (Tilastokeskus.) Lisäksi Oulunsalon perheistä 57,2 %:a on lapsiperheitä, mikä edustaa

Oulun seudun toiseksi korkeinta tasoa. Lapsiperheistä on yksinhuoltajia 12,4 %:a, mikä on suhteellisesti vähemmän kuin useimmissa vertailukunnissa. Lapsiperheiden pienituloisuusaste oli vuonna 2007 Oulunsalossa 12,5 %:a, mikä on jonkin verran alhaisempi kuin Oulun seudun kuntien mediaaninen keskiarvo (14,9 %). Lapsiperheiden pientuloisuutta voidaan pitää merkittävänä riskitekijänä hyvinvoinnin ja lastensuojelun kannalta. Viimeisen kymmenen vuoden ajanjaksolla (1997 – 2007) Oulunsalon päihdehuollon kustannusten keskimääräinen taso on ollut Oulun seudun toiseksi alhaisin (1,4 euroa/asukas). (Oulunsalon kunnan lastensuojelusuunnitelma 2010-2013, 12-17). Myös käytännön lastensuojelutyö vahvistaa havaintoa, että vanhempien ja lasten päihteiden käytön osuus lastensuojelusta on vähäinen. Päihteiden käytöllä on todettu olevan selkeä yhteys lastensuojelun tarpeeseen (Myllärniemi 2006, 9).

Vuonna 2011 Oulunsalossa oli 12 sijoitettua 0-17-vuotiasta lasta ja avohuollon lastensuojelun asiakkaita 79. Oulunsalossa lastensuojeluilmoituksia tuli vuonna 2009 yhteensä 92 ja vuonna 2011 niitä tuli 167. (Lastensuojelu 2011.) Vuonna 2012 lastensuojeluilmoituksia tuli jo 188 (Oulunsalon Effica). Lastensuojeluilmoitukset ovat olleet viime vuosina siis rajussa kasvussa, johtuen Oulunsalon osalta väestön kasvusta. Samansuuntainen kehitys on ollut kaikissa Kuusikkokunnissa (Oulu, Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku ja Tampere), joissa lastensuojeluilmoitusmäärät ovat kasvaneet vuosina 2008-2012 (Ahlgren – Leinvuo 2013, 5). Vuoden 2007 tilastotietojen perusteella tehdyssä Oulun seudun kuntien vertailussa 0-17 -vuotiaiden huostassa olleiden osuus ikäryhmästä oli Oulunsalossa alhainen. Samoin kodinulkopuolelle sijoitettuna tästä ikäryhmästä oli melko alhainen osuus. Myös lastensuojelun avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden suhteellinen määrä oli Oulunsalossa melko alhaisella tasolla suhteessa muihin Oulun seudun kuntiin. (Oulunsalon kunnan lastensuojelusuunnitelma 2010-2013, 18.)

Oulunsalon kunnan lastensuojelusuunnitelman 2010-2013 mukaan kunnan lastensuojelupalvelujärjestelmässä on vakavia puutteita; ehkäisevän lastensuojelun henkilöstöresurssit ovat riittämättömät, lastensuojelutarpeen selvityksissä ei aina pystytä toimimaan lakisääteisten määräaikojen puitteissa, asiakassuunnitelmien kirjauksissa on puutteita, avohuollon palveluja nuorille ei ole riittävästi, kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelun prosessissa lapsen osallisuudessa ja kuulemisessa on puutteita sekä läheisverkoston kartoittamisessa, sijais- ja jälkihuollossa ilmenee paljon kehittämistarpeita. Sosiaalityöntekijäresurssivaje on lastensuojelutyössä ilmeinen, mikä

näky määrärajoissa pysymisen vaikeutena ja työn painottumisena liikaa korjaavaan työhön. Yleensä ottaen lastensuojelutyöstä puuttuu strukturoitu työskentelytapa. (Oulunsalon kunnan lastensuojelusuunnitelma 2010-2013, 27-28). Käytännön lastensuojelutyö vahvistaa asiaa, joka näkyy jatkuvana kiireenä ja vaikeuksina käyttää suunnitelmallista työtettä asiakasasioissa. Viimeisen viiden vuoden aikana minun paikan lastensuojelutyöntekijän virkaa on hoitanut minun lisäksi kolme eri työntekijää. Tästä voidaan päätellä, että lastensuojelutyöntekijöiden vaihtuvuus on suurta joka väistämättä vaikuttaa myös asiakastyön laatuun. Tutkimuksen kannalta ajatellen isien kokemusten huomioiminen lastensuojelutyössä auttaa suunnitelmallisen työskentelytavan ottamisessa käyttöön ja vahvistaa isien osallisuutta lastensuojelun eri prosesseissa. Vuosi 2013 on murroskausi, jossa Oulunsalon kunnan sosiaalityön käytännöt integroituvat Oulun organisaation periaatteisiin ja toimintamalleihin. Tähän liittyy toisaalta haasteita että mahdollisuuksia lastensuojelutyön kehittymisen kannalta.

3.4 Teemahaastattelun aineiston analyysin eteneminen tutkimuksessa

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole selkeitä analyysivälineitä vaan siinä korostuvat analyysin systemaattisuus ja tulkinnan luotettavuuden kriteerit. Siksi analyysin on oltava systemaattinen, jossa selitetään kaikki prosessin aikana tehdyt valinnat, rajaukset ja analyysin etenemistä ohjaavat periaatteet. Validiteetin arviointi tapahtuu aineiston ja siitä tehtyjen tulkintojen käypyyteen tutkimuskysymyksen kannalta. (Ruusuvuori 2010, 27.) Tulosten läpinäkyvyys ja yleistettävyyys laadullisessa tutkimuksessa eivät tarkoita sitä, että tulokset pitäisivät laajemmassa joukossa paikkansa vaan kyse on ”mahdollisen logiikasta”. (Ruusuvuori 2010, 27-28.) Aineiston analyysi alkaa teemahaastattelussa yleensä jo itse haastattelutilanteessa, jossa tutkija tekee havaintoja, tulkintoja ja ratkaisuja sekä tyypittelee ja hahmottelee malleja syntyneistä havainnoista ja teemoista. Tutkija onkin osa tutkimusta ja vaikuttaa siihen sen eri vaiheissa. Tutkijan voi nähdä yhtenä tutkimusvälineistä, koska tutkija vaikuttaa käsitteiden valintaan, tulkintaan, aineiston keruuseen, analysointiin ja raportointiin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 18.) Tulkinta tapahtuu tietyn teorian, näkökulman tai viitekehyksen avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 137).

Kuusitoista teemahaastattelua muodosti tutkimuksen aineiston, joista nauhoitin neljä viimeistä haastattelua puhelimen nauhoitustoiminnolla. Nauhoitetut haastattelut litteroin tekstiaineistoksi tukemaan analyysia. Tutkijana tein sen ratkaisun, että muita haastatteluja en nähnyt tarpeelliseksi nauhoittaa, koska tutkimukseni keskiössä ei ole haastattelun vuorovaikutus. On todettu, että mitä enemmän aineistoa analysoidaan vuorovaikutuksena, sitä tarkempi litterointi on tarpeen. Toiseksi kuudestatoista haastattelusta litteroitavaa aineistoa olisi syntynyt valtavasti, sillä jo nyt haastatteluaineistoa kertyi puhtaaksi kirjoitettuna 36 sivua. Kokemukseni perusteella näen, että lastensuojeluilmoituksen haastattelutilanne on itsessään hyvin jännitteinen tapahtuma, jossa haastateltavan epämukavuutta voi huomattavasti lisätä nauhurin käyttö, kun puhutaan salassa pidettävistä ja arkaluonteisista asioista. Yleensä ottaenkin pyrin työssäni välttämään kirjoitettujen muistiinpanojen tekemistä haastattelun aikana, koska ne vievät omaa tarkkaavaisuutta pois itse inhimillisestä vuorovaikutustilanteesta ja toiseksi saattavat aiheuttaa haastateltavalle epämukavan olon vuorovaikutuksesta, jos haastattelija kirjoittaa muistiin keskustelua. Pirjo Nikander (2010, 226) toteaa, että tutkija joutuu tekemään käytännön ratkaisuja aikatehokkuuden ja aineiston kommunikoiavuuden, luettavuuden sekä purun tarkkuusasteen välillä.

Laadullisen haastattelun keruuvaiheessa aineistosta on hyvä aloittaa mahdollisimman varhain siihen tutustuminen ja alustavien analyysien tekeminen, koska aineiston kokoaminen ja analysointi ovat kietoutuneita toisiinsa. Laadulliselle analyysille on luonteenomaista, että aineisto ja tutkimusongelma ovat tiiviissä vuoropuhelussa toisiinsa nähden. (Ruusu vuori ym. 2010, 11-13.) Analysoin hetken jokaista haastattelua ennen seuraavaa ja mietin miten saisin toteutettua haastattelun vielä paremmin. Haastattelun aikana kirjasin muistiinpanoihin lyhyitä osuvia suoria lainauksia ja tulkintoja tärkeistä kohdista tutkittavan puheesta sekä aloin tekemään jo alustavaa merkitysten tulkintaa, jossa yritin löytää tutkittavien puheesta merkityksiä, joita ei tuotu suoranaisesti sanallisesti esille. Muistiinpanojen kirjaamista ylös helpotti se, kun keskustelu isien kanssa ei edennyt liian vauhdikkaasti ja sanarikkaasti. Lisäksi lyhyet haastattelut oli helppo muistaa jälkikäteen hyvinkin sanatarkasti. Jari Eskola (2007, 41-42) huomauttaa, että aineiston analyysin hallittavuuden kannalta, on aloittelevan tutkijan on järkevämpää kerätä useampi lyhyt haastattelu, kuin muutama pitkä haastattelu. Tällöin analysoidessa löytää enemmän teemoja ja mahdollisesti tyypejä. Mikä on riittävä määrä haastatteluja luotettavaan aineistoon? Kun tutkitaan ihmisten kokemuksia, ei voida ajatella, että tarvitaan tilastollisen kattava määrä otoksia

perusjoukosta. Aineisto on enemmänkin näyte, joka on jossain määrin valikoitunut satunnaisesti, johtuen sattumasta ja työntekijän valinnoista. Siksi aineisto ei ole tilastollisesti edustava, mutta aineiston perusteella voidaan tehdä teoreettisia yleistyksiä tutkittavana olevasta ilmiöstä. (esim. Eskola 2007, 41). Myös Sara Heinämaa (2000, 75) on todennut, ettei fenomenologiassa haastateltavien määrällä ole suoraa yhteyttä tieteelliseen arvoon, koska kyse ei ole määrästä vaan eroista. Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkimukseen osallistuvien määrä voi olla useita kymmeniä, jos tutkimusaineisto koostuu hyvin rajatuista kokemuksestavuoksista (Perttula 2009, 153).

Kirjoitin haastattelussa tulleet muistiinpanot heti haastattelun jälkeen puhtaaksi tietokoneen tekstin käsittelyohjelmalla ja lisäsin muistiinpanoihin keskeisiä tulkintoja, tuntemuksiani ja havaintoja haastattelutilanteesta. Tein muistiinpanoihin jonkin verran havaintoja tutkittavan normaalista poikkeavasta käytöksestä, tunteista, eleistä ja äänenpainoista, joilla on merkitystä tuloksia tulkitessa. Sosiaalialan kontekstissa tehtävät tutkimukset ovat yleensä kosketuksissa tutkittavien tunteiden kanssa. Ihmisten spontaanit tunnereaktiot haastattelun aikana kertovat asioiden tärkeydestä tutkittaville. (Mäkinen 2006, 113.) Tunnepitoinen lähestymistapa on tärkeä osa kokemuksen tutkimista, siksi haastattelun aikana on hyvä havainnoida tunnereaktioita ja tehdä niistä muistiinpanoja. Tunnereaktiot liitin haastatteluaineiston tekstiin loppuanalyysiä varten. Haastattelusta kirjasin ylös haastattelun yleisilmapiirin ja haastateltavan poikkeavan voimakkaat reaktiot eri kysymyksiin.

Tutkimustyö on tutkijan subjektiivista tulkintaa, jota voi pyrkiä erilaisissa tekniikoilla tekemään objektiivisemmaksi. Fenomenologisessa metodissa käytetään reduktiota, joka koostuu sulkeistamisesta ja mielikuvatasolla tapahtuvasta muuntelusta. Reduktiomenetelmässä epäolennaiset asiat siirretään syrjään ja keskitetään huomio tutkittavan ilmiön olennaisuuksiin. Sulkeistamisessa tutkija tietoisesti tunnistaa ilmiöön etukäteen liittämääns merkityssuhteita ja mielikuvia ja kokemustapaansa. Ideana on reflektoida muodostuvaa kokemusta niin, että tutkija kykenee erottamaan toisen kokemuksesta oman kokemusmaailmansa ja etukäteistulkintansa erilleen. Oma kertynyt kokemus aiheesta ei saa haitata kuvaa joka tutkijalle muodostuu tutkittavien kokemuksista. Esimerkiksi tutkijan oma koettu isyys voi haitata negatiivisesti tulkintoja. Reduktion toisessa vaiheessa eli mielikuvatasolla tapahtuvassa muuntelussa tutkija kaivaa systemaattisella tavalla esille ne kaikki kuviteltavat seikat joina tutkittavien kokemus esiintyy. Tavoitteena on löytää tutkittavan kokemuksen välttämätön ja riittävä

ydin. Tutkimuskohde on saatava sille ominaisella tavalla esille niin, että tutkija muuntelee erilaisia merkitysyhdistelmiä löytääkseen kokemusten ja tutkittavan ilmiön välttämättä edellyttämät merkitykset. (Perttula 2009, 145-146.) Reduktiota käyttämällä kirjasin muistiinpanoihin keskeisemmät merkitykset, jotka tutkittavien puheessa esiintyi. Kaikessa kirjaamisessa vältin viimeiseen saakka tekemästä tulkintoja liikaa omista kokemuksista lähtien.

Aineiston analyysin aloitin etsimällä aineistosta yleistä tietoa, josta hahmotin ilmiön kokonaisuuden. Fenomenologiassa yleisellä tiedolla tarkoitetaan tietoa joka koskee kaikkia tutkimukseen osallistuvia. Yleisen tiedon on katettava kaikki yksilökohtainen olennainen tieto, mutta siinä ei saa olla ristiriitaisuuksia yksilökohtaisten tietojen kanssa. Yleistä tietoa ei rakenneta keskivertaista ja tyypillisyyttä etsien vaan käsitteellisen yleisyyden tasoa nostamalla. Tutkittavan ilmiön olennaiset merkitykset on kuvattava riittävän ilmaisuvoimaisesti mutta tasapainoillen yleisen tiedon kattavuuden ja kuvauksen yleisyystason välillä. (Lehtomaa 2009, 186.) Aineistosta sain kattavan kokonaisuuden lukemalla tekstiä useaan otteeseen eri näkökulmia vaihdellen etsien yhtäläisyyksiä vastauksista. Analyysia jatkoin kuvailemalla aineiston, koska se on itse analyysin perusta, jotta lukija hahmottaa aineistosta muodostuvan kokonaisuuden. Kuvailu tarkoittaa sitä, että ilmaistaan aineiston tutkittavien henkilöiden ja ilmiöiden sekä kohteiden ominaisuuksia ja piirteitä. (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2008, 145.) Aineiston kuvailussa tutkittavien taustatiedot auttavat jäsentämään ja ymmärtämään aineiston kokonaisuuden eri osia. Kuvaamisessa pyritään saamaan toisen ilmaisemasta kokemuksesta mahdollisimman tarkka ymmärrys siinä ilmenevien merkitysten rajoissa. Käytin avuksi Spss-tilasto-ohjelmaa kuvaillessa ja analysoidessa esiin nousseita teemoja ja taustamuuttujia. Aluksi syötin tutkittavien taustatiedot Spss-ohjelmaan, joiden kautta hahmotin tutkittavien isien taustatietoja. Seuraavaksi tein Spss-ohjelmaan muuttujia lastensuojeluilmoitusten syistä ja teemamerkityksistä, joita vertailin ja ristiintaulukoin tutkittavien taustatietojen kanssa.

Varsinaisena tutkimusaineistona oli tekstimuotoon saatettu aineisto tutkittavien elämysmaailmasta, kokemuksista ja merkityksenannoista. Jari Eskolan (2007, 41-44) mukaan yleensä teemahaastattelu analysoidaan teemoittelemalla ja tyypittelemällä aineistoa. Teemoittelu on aineiston analysoimista esiintuomalla teemoja, jotka ovat nousseet haastatteluissa. Tyypittely on tyypillisten vastausten rakentamista esimerkiksi kahteen tai kolmeen tyyppiin. Aineistosta tein kuvailevalla tasolla laadullista

luokittelevaa analyysiä, jossa luokittelin aineiston aluksi haastattelukohtaisten kysymysten perusteella tulleen sisällön eri lokeroihin ja alaluokkiin teemoittain kokonaisuuksiksi. Teemoiksi nousivat isyyden kokemus, ajankäyttö lapsen kanssa, suhde puolisoon ja lastensuojeluilmoituksen kokeminen. Näin, että aineiston analyysin onnistumiseksi keskeistä on selventää, tiivistää ja pelkistää teema-aineiston tutkittavien vastauksia keskeisiksi ilmiöiksi yleistäen ja tiivistäen kokemuksia keskimääräiseen muotoon. Käytin analysoimisessa induktiota eli yksityisestä yleiseen etenevään prosessia, jossa luokat muotoutuivat tutkimuksen analyysin edetessä. Tarkoituksena oli merkityksellisten kokonaisuuksien määrittely käsitteellistämällä aineistosta nousevia teemoja relevanttien seikkojen kautta klusteroimalla. Jaoin aineistoa niin, että jokaisen teeman alle tuli kaikkien tutkittavien vastaukset koskien tiettyä teemaa ja niiden tiivistetyt merkitykset. Tarkoituksena oli etsiä aineistosta merkitystihentymiä, jotka läpäisivät yksilökohtaisia ja yleisiä merkitysverkostoja. Jokaisen teeman alle konstruoin erilaisia kuvia, jotka sain teeman vastauksista. Jatkoin aineistolähtöisesti pelkistettyjä empirisiä ilmauksia listaten ja yläkäsitteiksi yhdistellen käsitteellisempään näkemykseen ja teoriaan tutkittavasta ilmiöstä. (vrt. Ruusuvuori ym. 2010, 19.)

Toisaalta tekstiaineiston muokkaus käsitteieleen on jossain määrin ongelma, koska käsitteellistäminen sulkee vaihtoehtoisia isyyden merkityksiä pois. Esimerkiksi isät toivat eritavalla ja erisanoin esille isyyden kokemuksia, mutta tutkijana saamani kokonaiskäsityksen mukaan he tarkoittivat kuitenkin todennäköisesti samaa asiaa. Tekstistä etsin tutkimustehtävän kannalta merkityksellisiä symbolisia ilmauksia ja kokonaisuuksia. (vrt. Latomaa 2009, 41.) Aineistoa analysoitaessa kiinnitin erityistä huomiota siihen, mitä isät olivat isyydestään puhuneet ja minkälaisia merkityksiä ja sanoituksia he loivat. Analysointia jatkoin lisää tiivistäen tutkittavien esiin tuomia merkityksiä lyhyisiin sanallisiin ilmauksiin ja luokittelin näitä merkityksiä tiettyihin alaluokkiin. Etsin muun muassa aineistosta toistuvia teemamerkityksiä ja mitkä asiat esiintyivät yhdessä, vertailin aineistoa ja etsin siitä kontrasteja sekä laskin merkitysten esiintymistä (vrt. Miles & Huberman 1994, 245-246). Yhdistelyn kautta pyrin löytämään luokkien ja teemojen esiintymisen välille joitakin säännönmukaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Jo alustavasti aineistoa luokitellessa huomioin, että luokkien muodostamisperiaatteet ovat yhteismitallisia ja keskenään järkevissä suhteissa. Teemoittelun lisäksi käytin myös tyypittelyä aineistoa jäsentäessä, jossa loin tyyppikuvauksia aineistosta, kuten esimerkiksi tietyn muuttujan omaavan isäryhmän. Jotta pystyin tekemään luotettavia luokitteluja ja tyypittelyjä, huolehdin jokaisen

merkityksen perään haastateltavan numeron, jotta kommentin voi aina yhdistää alkuperäiseen aineistoon ja etsiä uusia yhteyksiä.

Esiin nousseiden teemojen luokkien, tyyppien ja taustamuuttujien osalta tein Spss-ohjelmalla täydentäviä tilastollisia analyyseja, kuten laskin tunnuslukuja ja frekvenssien jakaumia sekä ristiintaulukoin muuttujia. Aineistoista loin 26 muuttujaa, joista seitsemän oli taustamuuttujia (ikä, koulutus, työelämätilanne, huoltajuusmuoto, lasten lukumäärä, asuminen lasten kanssa, siviilisääty suhteessa lapsen biologiseen äitiin) ja kaksi lastensuojelun prosessiin liittyviä (onko aiempaa lastensuojeluilmoitusta, johtaako lastensuojelutarpeen selvitykseen) sekä kolme lastensuojelun ilmoituksen sisältöön liittyviä (väkivalta, alkoholinkäyttö, kenen syytä ilmoitus on). Teemakysymysten merkityksistä muokkasin isän vanhemmuuteen liittyviä muuttujia kuusi (pehmo, kurinpitäjä, opettaja, toiminnallinen, läsnäolo, isyysnumero) ja merkityksistä suhteessa puolisoon viisi muuttujaa (tasavertainen, elättäjä, kotitöiden tekijä, kasvattaja, omien hoitaja) sekä kolme muuttujaa suhteessa suhtautuminen lastensuojeluilmoitukseen (tunnereaktio, syyllisyyden kokeminen, isyyden parantaminen). Teemakysymyksistä saadut muuttujat vastasivat merkitystihentymiä, jotka olin tiivistämällä, luokittelemalla ja tyypittelemällä saanut esille aineistosta. Tilastollista ja laadullista aineistoa yhdistämällä sain tutkimustuloksista kokonaisvaltaisemman ja luotettavamman kuvan sekä sain tehdyille tulkinnoille varmennusta. Saadusta lisäinformaatiosta tein johtopäätöksiä tutkimuskysymyksiin.

Lopuksi identifioin yleiset ja erityiset teemat haastatteluaineistosta, joissa oleellista oli koota kaikkia haastatteluja koskeva yleiskäsitys ja sen sisällä olevat yksilölliset vaihtelut. Liitin aineistosta nousseet aiheet ja merkityskokonaisuudet teoreettiseen taustaan samoin kuin ilmiön ja käytännön kontekstiin. Jotta kokemuksellista aineistoa voidaan analysoida, on tutkimuksen suunnitteluvaiheessa kytkettävä haastattelun teemat teorian tietoon operationalisoinnin avulla. Operationalisoinnissa teoreettinen käsite muutetaan käytännössä mitattavaan ja tutkittavaan muotoon. (Eskola 2007, 38-39.) Analyysissa esiin tulleiden muuttujien ja merkityksien avulla etsin lisää tutkimuskirjallisuutta, jotka liittivät empiiriset tulokset ja teorian keskenään.

3.5 Aineistossa esiintyvät isät ja lastensuojeluilmoitukset

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat lastensuojeluilmoituksen kautta Oulunsalon lastensuojelun sosiaalityöhön ohjautuvat isät, joiden lapsesta tai lapsista on tehty tuore lastensuojeluilmoitus ja joilla ei ole voimassa olevaa asiakkuutta lastensuojelussa. Lastensuojeluilmoituksen tekijänä oli yleensä poliisi, terveydenhuollon viranomainen, koulun henkilökunta tai yksityinen henkilö. Keräsin 16 isän teemahaastattelun kokonaisaineiston aikavälillä 11.3 – 24.6 2013. Vain yksi isä kieltäytyi tutkimuksesta, syytä kieltäytymiselle hän ei kertonut. Lastensuojeluilmoitukset koskivat vain Oulunsalolaisia lapsia, jotka eivät olleet lastensuojeluilmoituksen tulohetkellä asiakkuudessa. Tutkimuksen ulkopuolelle rajasin naisasiakkaat (äidit) sekä etsivään nuorisotyöhön ohjautuvat lastensuojeluilmoitukset (Pullo pois ja Näppihaukka), joissa oli pääsääntöisesti kyse nuoruusikäisten alkoholinkäytöstä ja näpistyksistä. Rajasin tutkimusaineiston isyyden koskemaan valtaväestön isyyttä eli jätin ulkopuolelle maahanmuuttajien ja muiden kulttuuristen alaryhmien isyyden.

Alkuperäisenä ideana oli kerätä aineistona vain ensikertalaisia isiä, jotta tutkimushenkilöillä ei olisi aiempaa kokemusta vanhemmuuden arvioinnista ja työskentelystä lastensuojeluilmoitusten osalta. Ensikertalaisia asiakkaita haastatteleamalla olisi ollut tarkoitus saada irti juuri alkuperäistä miesnäkökulman mukaista kokemusta vanhemmuudesta, johon ei olisi sekoittunut opittua sosiaaliviranomaisten kanssa käytävää puhetta. Pian huomasin, että ensikertalaisaineiston saaminen edellyttäisi pidempää aineiston keruu aikaa, sillä yli puolella perheistä oli historiassa aiempaa asiakkuutta. Lopullisessa aineistossa kymmenellä (62,5%) perheellä kuudestatoista oli aiempaa lastensuojeluasiakkuutta.

Vertailun vuoksi aineiston keruun aikavälillä 11.3 – 31.5 2012 saapui Oulunsalossa 62 lastensuojeluilmoitusta asiakastietojärjestelmä Effican mukaan (Oulunsalon Effican 2012). Koko uuden Oulun kaupungin alueella tuli 1.1 - 30.6 2013 yhteensä 2471 lastensuojeluilmoitusta (Virka-aikainen päivystys). Täytyy muistaa, että jokaisesta perheen lapsesta kirjataan erikseen lastensuojeluilmoitus, jos ilmoitus koskee esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa tai vanhempien alkoholin käyttöä. Yksittäisiä lastensuojeluilmoituksia kirjataan esimerkiksi lapsen alkoholin käytöstä tai

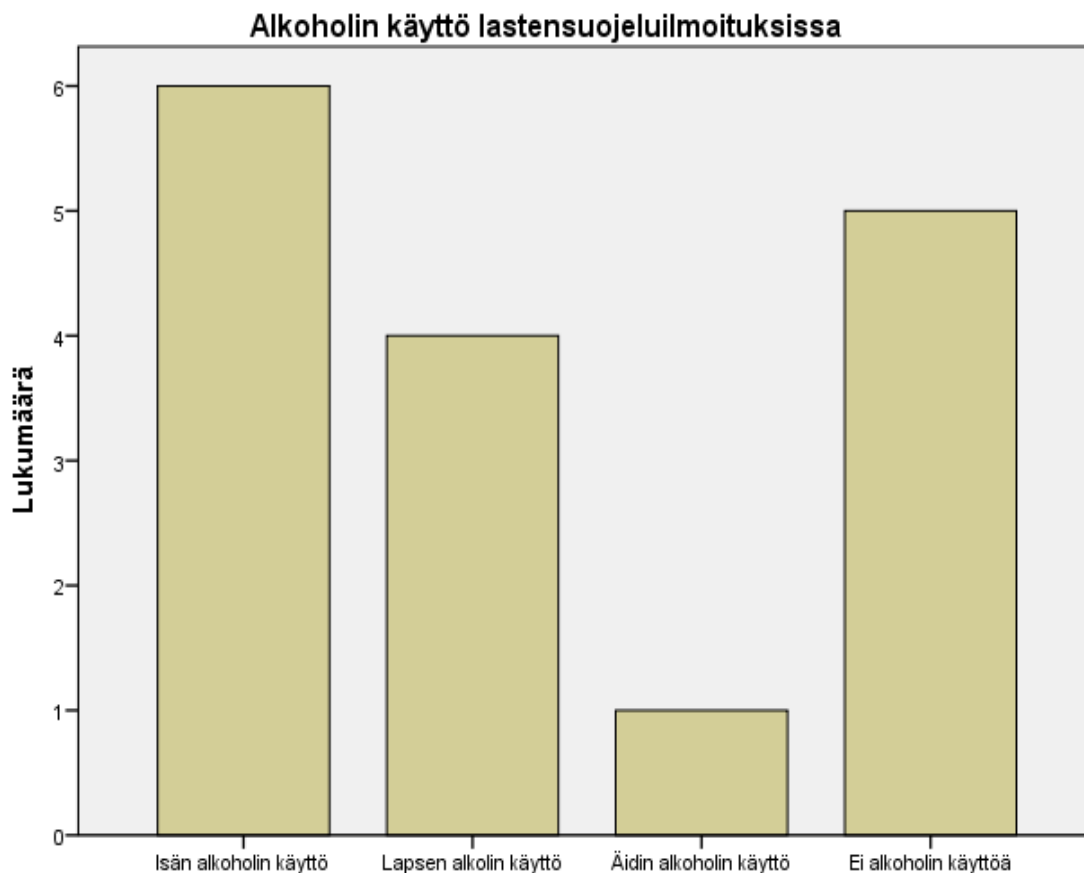
aggressiivisuudesta, jolloin perheen muista lapsista ilmoitusta ei kirjata. Tutkimuksen aineiston 16 isällä oli yhteensä 36 lasta eli keskimäärin 2.3 lasta. Lapsiluku vaihteli yhdestä neljään lapseen. Lasten ikää en tilastoinut lastensuojeluilmoituksista. Tutkimus koskee karkeasti arvioiden puolta aikavälin lastensuojeluilmoituksista.

Aineisto valikoitui käytännön sosiaalityön tilanteista niin, että pyrin aina uuden lastensuojeluilmoituksen saavuttua haastattelemaan isän tutkimukseen. Aina tämä ei ollut mahdollista, jos lapsella ei ollut isää tai vanhemmat olivat eronneet tai jos isä ei saapunut paikalle. Aineistoon valikoitui suhteellisesti normaalia enemmän isän alkoholin käyttöä, parisuhdeväkivaltatapauksia sekä lapsen pahoinpitelyn epäilyjä. Lastensuojeluilmoitukset jaettiin 1.3.2013 alkaen eteläisen alueen lastensuojelun tiimissä, joten aineisto on voinut valikoitua minulle myös jossain määrin vinoutuneesti. Näkisin, että miessosiaalityöntekijälle annetaan herkemmin rikos-, väkivalta- ja päihdeasiat. Valitsen niitä jossain määrin tietoisesti, koska koen, että niihin minulla on miehenä enemmän annettavaa.

Tutkittavien isien iän keskiarvo oli 37.5 vuotta, joista alle 30-vuotiaita oli vain kaksi ja yli 40-vuotiaita kuusi tutkittavaa. Kaikki isät olivat suorittaneet ammattitutkinnon, sillä 14 isällä oli keskiasteen koulutus ja kahdella ammattikorkeakoulu- tai yliopistokoulutus. Suurin osa isistä eli 12 isää oli myös työelämässä, sillä ainoastaan yksi ilmoitti olevan työtön, kaksi oli työllistämistoimenpiteessä ja yksi opiskelija. Yhteishuolto oli 14 isällä ja vain yhdellä oli yksinhuoltajuus. Lisäksi yhdellä isällä ei ollut huoltajuutta ollenkaan, mutta hän tapasi lasta joka toinen viikonloppu. Yhdeksän isää (56,3%) oli avo- tai avioliitossa lapsen äidin kanssa ja seitsemän (43,8%) isää oli eronnut lapsen äidistä. Eronneista isistä (n=7) neljä asui lasten kanssa jatkuvasti, jolloin etävanhempi oli äiti. Kolme eronnutta isää olivat etävanhempia, jotka näkivät lapsia sovitusti tapaamisilla. Aineistossa oli siis neljä isää, joille lapset olivat jääneet erossa ja joista yhdellä oli yksinhuoltajuus. Kahdella näistä lasten kanssa asuvista isistä ei ollut uutta parisuhdetta, mutta muilla viidellä eronneella isällä oli uusi parisuhde. Näin ollen tutkimuksen aineiston 13 isää asui lasten kanssa pääsääntöisesti ja olivat lapsista pääkasvatusvastuussa. Tutkittavien taustan tilastolukujen valossa aineisto näyttäytyi lastensuojelullisin silmin tarkasteltuna isien vanhemmuutta tukevalta, sillä kaikilla tutkittavilla oli koulutus ja suurin osa oli työelämässä sekä parisuhteessa sekä asui omien lasten kanssa.

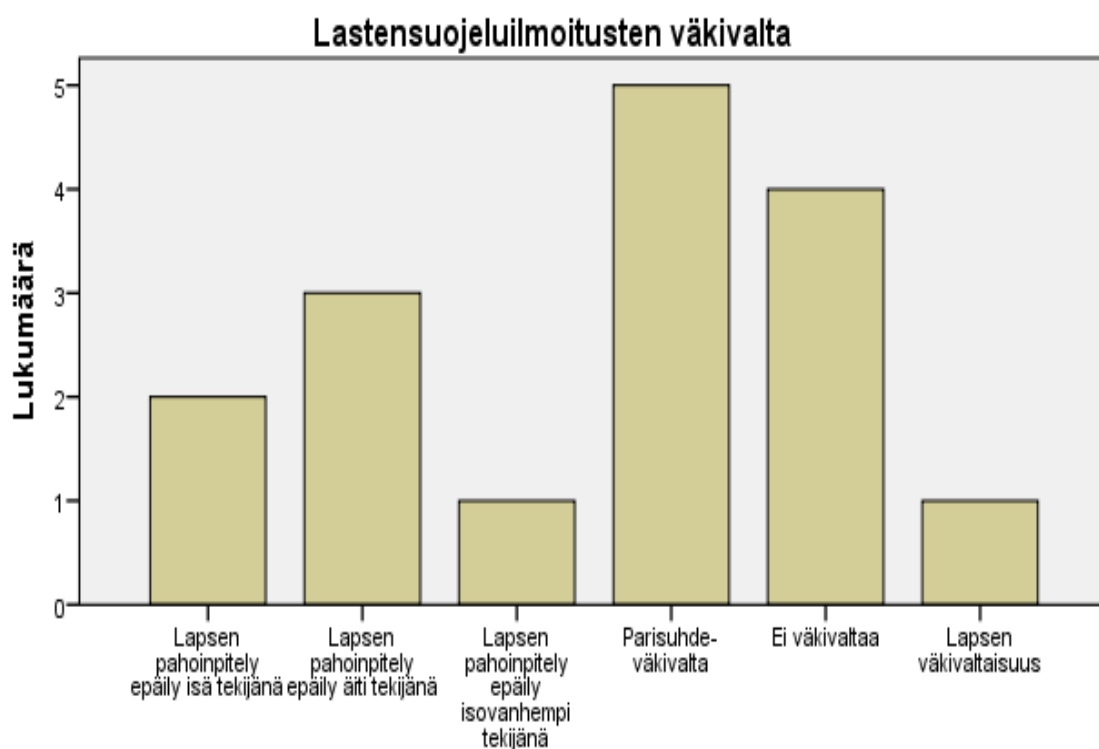
Lastensuojeluilmoitus johti lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen yhdentoista (68.8%) isän kohdalla. Lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamisessa ei ollut merkitystä sillä oliko lapsilla aiempaa lastensuojelun asiakkuutta vai ei, sillä lukujen valossa selvityksiä aloitettiin yhtä monta kummassakin ryhmässä. Neljässä lastensuojeluilmoituksessa oli vain yksi huoli, kun taas 12 lastensuojeluilmoituksessa oli vähintään kaksi merkittävää lastensuojelullista huolta, jotka otin tutkimuksessa myös tarkasteluun. Joissakin ilmoituksissa oli useampi huoli ilmaistuna, mutta keskityin poimimaan vain kaksi tärkeintä syytä, jonka takia ilmoitus oli tehty. Lastensuojeluilmoituksissa tärkeimpinä lastensuojelun huolina esille nousivat väkivalta ja alkoholin käyttö. Aineistossa ei ollut yhtään ilmoitusta, jossa ei kyse olisi ollut alkoholin käytöstä tai väkivallasta. Ainoastaan yhdessä ilmoituksessa oli toisena syynä lapsen koulunkäyntiongelmia pääsyyn ollessa isän alkoholin käyttö. Seitsemässä lastensuojeluilmoituksessa oli kyse väkivallasta, että alkoholin käytöstä, joka on lastensuojelun näkökulmasta tarkastellen erittäin huolestuttavaa.

Kuvio 2.

Kuviosta nähdään, että seitsemän lastensuojeluilmoitusta koski vanhemman alkoholin käyttöä ja lapsen alkoholin käyttöä koski neljä ilmoitusta. Ainoastaan viidessä ilmoituksessa kyse ei ollut alkoholin käytöstä. Kaikki vanhemman alkoholin käytöstä tulleet ilmoitukset johtivat lastensuojelutarpeen selvittämiseen, kun taas lapsen alkoholin käyttö nähtiin ilmeisesti yksittäisinä kokeiluina, sillä lastensuojelutarpeen selvitys aloitettiin vain yhdestä ilmoituksesta. Oulunsalon Effican (2012) asiakastietojärjestelmän tilaston mukaan 37 lastensuojeluilmoituksessa vuonna 2012 oli syynä vanhemman päihteiden käyttö.

Kuvio 3.

Kuvion mukaisesti ainoastaan neljässä lastensuojeluilmoituksessa ei ollut kyse väkivallasta. Parisuhdeväkivalta oli syynä viidessä ilmoituksessa ja lapsen

pahoinpitelyepäily kuudessa ilmoituksessa. Lisäksi yhdessä ilmoituksessa mainittiin nuoruusikäisen lapsen väkivaltaisuus. Parisuhdeväkivaltaan liittyi jokaisessa ilmoituksessa alkoholin käyttö. Kaikki parisuhdeväkivalta ilmoitukset johtivat lastensuojelutarpeen selvitykseen. Lapsen pahoinpitelyepäilyihin ei liittynyt yhteenkään vanhemman alkoholin käyttö vaan kyse oli lähinnä ruumiillisesta kurittamisesta tai vanhemman pinnan palamisesta lapsen rajoitustilanteessa.

Lastensuojeluilmoitus johtui selkeästi isän toiminnasta puolessa ilmoituksissa (n=8). Nämä ilmoitukset koskivat isän alkoholin käyttöä (n=6), parisuhdeväkivaltaa, jonka tekijänä isä (n=4) ja lapsen pahoinpitelyn epäily (isä tekijänä, n= 2). Toisessa puolessa (n=8) ilmoituksista syy ei ollut suoraan isän toiminnassa, vaan ilmoitukset koskivat äidin alkoholin käyttöä (n=1), äidin tekemää parisuhdeväkivaltaa (n=1), äitiä epäiltynä lapsen pahoinpitelystä äiti (n=3) tai isovanhempaa epäiltynä lapsen pahoinpitelystä (n=1) tai lapsen omaa alkoholin käyttöä (n=4) tai aggressiivisuutta (n=1). Kaikki isän alkoholin käyttöä tai isästä johtuvaa väkivaltaa koskevat ilmoitukset johtivat selvitykseen, kun taas muista ”ei isän syy” ilmoituksista selvitykseen johti vain kolme. Lapsen pahoinpitelyn epäilyilmoituksista (n = 6) johti selvitykseen vain kolme. Voidaanko ajatella, että lastensuojelussa isästä johtuviin ongelmiin suhtaudutaan vakavammin, jolloin ne johtavat selvitykseen todennäköisemmin!

4 HERMENEUTTIS-FENOMENOLOGINEN TUTKIMUSOTE

4.1 Kokemuksen tutkiminen hermeneuttisella fenomenologialla

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka tavoite on tuoda esille haastateltavien kokemus tutkittavana olevasta ilmiöstä. Tutkimuskohteena ovat haastateltavien kokemukset, on tästä näkökulmasta laadullinen tutkimusote tarkoituksenmukaisin ja perustelluin. Tutkimusmetodinä käytän hermeneuttis-fenomenologista metodologiaa, jolla saa parhaiten näkyviin kokemuksen ymmärtämisen. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkitaan ihmisten välistä sosiaalista merkitysten maailmaa, jossa eri merkitykset näyttäytyvät suhteina ja niiden muodostamina kokonaisuuksina. (Vilka 2005, 97.)

Laadullinen tutkimus lähtee siitä, että todellisuus on moninainen, jossa tärkeää on elämän kuvaaminen tutkimuskohteen itsensä näkemänä. Koska todellisuus on hyvin monimutkainen, ei ole järkeä pilkkoa todellisuutta pieniin osiin vaan kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteiden mukaan kohdetta pyritään tutkimaan ja ymmärtämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti luonnollisissa tilanteissa. (Hirsjärvi ym. 2007, 157.) Laadullisen tutkimuksen erityispiirteenä on, että työntekijä on tiedonkeruun väline, joka luottaa enemmän omiin havaintoihin ja tulkintoihin keskustelussa haastateltavien kanssa kuin varsinaisilla mittausvälineillä hankittuun tietoon (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Laadullisessa tutkimusotteessa tutkittavien ääni tulee paremmin kuuluviin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, joka näkyy myös raportoinnissa. Laadullisessa tutkimuksessa raportointi on kuvailevaa, kun taas kvantitatiivisessa abstraktia ja numeerista (Hirsjärvi & Hurme 2008, 24.)

Fenomenologisen tutkimussuuntauksen mukaan tutkitaan yksilön kokemuksia, jossa kokemus on ihmisen kokemuksellinen suhde omaan todellisuuteen ja elämismaailmaan. Keskeisiä asioita ovat yksilön suhteet myös toisiin ihmisiin, yhteisöihin, luontoon ja kulttuuriin, jotka näyttäytyvät hänen kokemustensa kautta vuorovaikutuksessa. Fenomenologia näkee ihmisen suhteen maailmaan intentionaalisen eli kaikella on meille jokin merkitys, jossa todellisuus ei ole neutraalia, vaan havaintojemme kohde saa eri merkityksiä havaitsijan omien kiinnostusten, uskomusten ja pyrkimysten kautta. Fenomenologia tutkii yksilön merkityksenantoa, jotka muodostuvat kulttuurisen

sosiaalisen yhteisön kautta, johon me kasvamme ja joihin meidät kasvatetaan, jotka muovaavat yksilöiden elämismaailman erilaisiksi. Yhteisöön kuuluvina jäseninä meillä on yhteisiä piirteitä, jonka takia eri yksilöiden tutkimus paljastaa yleensä myös jotain yleistä. Tärkeintä fenomenologiassa ei kuitenkaan ole yhdistävät piirteet, vaan jokaisen yksilön erilaisuudella on omanlaisensa merkitys. (Laine 2001, 26-28.)

Fenomenologiassa pyritään tutkimustilanteen neutraalisuuteen, jossa tutkittavien kokemusten aiheet ovat tutkimustilanteen ulkopuolelta. Tutkittavia johdatetaan tutkimuksen kannalta oleellisiin kokemuksiin kuvaamiseen lyhyillä ja selkeillä ohjeilla ja kysymyksillä. (Perttula 2009, 134-136.) Teemahaastattelu menetelmänä soveltuu hyvin kokemusten tutkimiseen. Kokemuksen tutkimukseen sisältyy empiirinen ja teoreettinen osa. Fenomenologisessa tieteessä empiirinen osa on erillään teoreettisesta ymmärtämisestä. Fenomenologian empiirisyys tarkoittaa muiden ihmisten kokemusten tutkimista. Kokemuksia voidaan tutkia empiirisesti vain jos tutkittavat kuvaavat kokemuksiaan riittävän ymmärrettävästi. Mielen tutkiminen onnistuu vain tutkittavan kertomusten kautta, koska mielen merkityksimaailma on subjektiivinen ja näin ollen mahdoton ulkopuolisesti mitattava. (Latomaa 2009, 15). Tutkimuskohde on tutkittavien elävä kokemus josta tutkija näkee vain heidän kuvauksen siitä.

Hermeneuttisessa tutkimustavassa tutkijan sosiaalisella neutraaliudella ei ole niin suurta väliä, koska tutkittavat kokemukset ymmärretään fenomenologiaa vahvemmin sosiaalisesti rakentuneina. Tällöin kokemuslaaduista nousee esille vahvemmin tietävät ja uskovat kokemukset. Tutkimuksessa haastateltavat isät kuvaavat isyyttään oman tietämyksensä ja uskomuksien kautta. Hermeneutiikassa nähdään, että tutkittava tulkitsee kokemuksiaan jatkuvasti uudelleen eikä sitä voida tutkijan toimesta estää. Tulkinnallisuus nähdään ihmisille perustavanlaatuisena rakentaa kokemuksia, jolloin se huomioidaan kokemusten tutkimisen lähtökohtana. Tällöin tutkijan on hahmotettava millainen sosiaalinen konteksti tutkimustilanne on ja miten se johdattaa tutkittavia tulkitsemaan kokemuksiaan. Tutkimuksen lastensuojelun konteksti voidaan nähdä kokemuskuvausten tulkintakehykseksi. On ymmärrettävää, että mitä enemmän tutkittava on pystynyt konstruoimaan, jäsentämään ja liittämään kokemuksiinsa sääntöjä, odotuksia, sitä vaikeampaa on kokemuksista saada irti omakohtaisuutta suhteessa sosiaalisesti jaettuihin kokemuksiin. (Perttula 2009 140-142.) Tässä suhteessa lastensuojelun tilanearviohaastattelu voi häiritä tutkimusasetelmaa, koska tutkittava on ehtinyt rakentaa tilanearviohaastattelussa vanhemmuuttaan tiettyyn suuntaan.

Isyydessä on yhteisesti jaettua sosiaalista kokemusta, että biologissyntyistä tunnekokemusta, jonka tutkija voi jossain määrin tavoittaa yhdessä tutkittavan kanssa. Subjektiivinen kokemus objektivoituu ilmauksessa, jonka tutkija ymmärtää kokemuksiensa ja tietonsa kautta. Ilmaisut voidaan jakaa kolmeen luokkaan; teoreettiseen ulottuvuuteen ja tieteisiin, käytännölliseen ulottuvuuteen sekä tunneulottuvuuteen. Ymmärtäminen onnistuu vain uudelleen kokemisen eli eläytymisen avulla, joka edellyttää tutkijalta empatiaa. (Dilthey 1979, 218-221.)

Elämäntilanteeni tutkijana on hyvin samankaltainen kuin tutkittavilla, jonka merkitystä antamille tulkinnoille ei voi olla ottamatta huomioon. Elämäntilanteen käsitteen kautta on helpompi ymmärtää yksilöiden kokemusta. Elämäntilanne eli tilaatio on yksilön todellisuus, johon yksilö on suhteessa. Elämäntilanteen voi jakaa useaksi todellisuudeksi eli ulottuvuuksiksi ja tekijöiksi, joista elämäntilanne koostuu. Psykkisessä toiminnassa elämäntilanne on jatkuvasti läsnä, vaikka se ei näyttäydy kielellisenä, käsitteellisenä tai sosiaalisina merkityksinä. Yksilö ei tiedosta tilaatiotaan tietoisesti. Henkisen toiminnan kautta elämäntilanne merkityksellistyy kielen ja sosiaalisen maailman kattamana intersubjektiivisiksi ymmärrykseksi. Intersubjektiivisen henkisen toiminnan avulla yksilö voi kuvata kokemuksiaan muille niin, että muut ymmärtävät kokemuksen. (Perttula 2009, 117-118.)

Humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimusperinteessä ymmärtäminen nostaa esille inhimillisen toiminnan tulkitsemista ja yksilön omaa näkökulmaa. Tavoitteena on ymmärtää ihmisten toimintaa, sosiaalisia käytäntöjä kuin tehdä selittävää tutkimusta. Inhimillisen toiminnan näkemistä ja ymmärtämistä jonain tiettyinä toimintana ja tapahtumana edellyttää merkityksien tulkintaa, jolloin on tunnettava myös toiminnan sosiaaliseen kontekstiin kuuluvien sääntöjen ymmärtäminen. (Rolin, 2006, 109-110.) Tutkijan on ymmärrettävä isyyttä riittävän laajasti niin, teorian, käytännön kokemuksen ja sen sosiaalisen ilmentymisen kautta.

Ihmisen mieltä kutsutaan psyykkeeksi, joka rakentuu subjektiivisista merkityksenannoista ja merkityssuhteista. Kokemukset ovat juuri merkitysmailmaa, kuten havainnot, tunteet, mielikuvat, kuvitelmat, uskomukset, ajatukset, mielipiteet, käsitykset ja arvostukset. (Latomaa 2009, 15.) Tajunnallisuudessa keskeistä on intentionaalisuus eli kohteellisuus. Psykkinen toiminta sisältää aina kohteen, johon

tajunnallisuus kohdistuu. (Brentano 1973, 88-89.) Fenomenologian mukaan kokemus on suhde, joka sisältää tajuavan subjektin ja hänen tajunnallisen toiminnan sekä kohteen, johon toiminta suuntautuu. Merkityssuhde yhdistää siis subjektin ja objektin. (Perttula 2009, 116-117.) Juha Perttula (2009, 123-128) jakaa kokemukset kokemuslaaduiksi, joita ovat tunne, intuitio, tieto ja usko ja joiden kautta kokemus näyttäytyy ontologisena ja epistemologisena. Tunteet ovat kokemuksia, jotka ovat tajunnallisesti hyvin välittömiä ja usein kehollisia. Intuitio on nykyhetkeen ja itsetietoisuuteen liittyvä kehkeytyvä merkityksellistävä kokemus. Tieto rakentuu henkisen yleistävän ja tajunnallisen toiminnan seurauksena, jossa oleellista on etäännyttävä ymmärtämisen kokemus. Usko on rakennettua ymmärtämistä, jota rakennetaan usein tunteista ideaalisen elämäntilanteen ajatukselle.

Kokemuksen ymmärtäminen kohdistuu symbolisesti rakentuneisiin merkityssisältöihin. Näin ollen ymmärtävällä tutkimuksella saadaan esille tietoa symbolisten ilmausten merkityssisällöstä. Eksplikaatiota on merkityssisällön julkituomista ja merkityksen sisältävän ilmauksen tulkintaa. Eksplikaatio on siis tulkinta eli esitetty väitesisältö, joka edustaa symbolisin ilmauksen merkityssisältöä eli yksilön kokemusmaailmaa. (Latomaa 2009, 21-22.) Mielen tapahtumat ovat kokemuksellisia eli merkityksistä rakentuvia ja aineettomia. Myös sosiaalinen maailma on merkityksistä rakentuvaa ja aineetonta, mutta sosiaalinen on muiden kanssa jaettua. Psykkinen ja sosiaalinen ovat vuorovaikutuksessa toisensa kanssa niin, että psykkinen merkityksistä tulee jaettuna sosiaalista ja sosiaalisista merkitysmaailmasta psykkinen kun se muuttuu yksilön subjektiiviseksi kokemukseksi. (Latomaa 2009, 24.) Kulttuurinen alitajuntamme on sosiaalisesti rakentunut. Toimintamme perustuu käsityksiin itsestämme ja ympäristöstä sekä sisäisiin toimintamalleihin ja tapoihin, jotka ovat muuttuneet rutineiksi, joiden alkuperää emme välttämättä enää tietoisesti tiedosta. (Alasuutari 2007, 38.) Isyys on juuri tällainen itsestäänselvyys, jonka syvempää olemusta ei aina tavoiteta. Yksilön kokemuksen taustalla voi olla opittuja sosiaalisia malleja, jotka kumpuavat kollektiivisesta ajattelusta ja eivätkä siten ole kiinnittyneitä pelkästään ainoastaan havaittaviin asioihin (Harre 1979, 2). Isyyden voi katsoa olevan sosiaalista toimintaa suhteessa muihin perheenjäseniin sekä yhteiskuntaan, mutta myös subjektiivinen kokemus. Elämykset ovat psykkinen tilan merkityssuhteita, jotka kokemuksen kautta näkyvät merkityksenantoina. Isyyden kokemus on siis näin ollen merkitys ja elämys.

4.2 Tutkijan paikka ja tutkimuksen eettiset kysymykset

Tutkimusetiikassa on kyse tutkijan moraalisesta näkökulmasta eli siitä mikä on oikein ja mikä väärin tieteen etiikan sääntöjen mukaan. Tutkijan on noudatettava eettistä normistoa koko tutkimusprosessin ajan, koska ne kertovat tutkimuksen arvoperustasta, takaavat oikeusturvan tutkijalle ja antavat mahdollisuuden arvioida tutkimuksen eettisyyttä (Hirvonen 2006, 34). Lastensuojelutyössä sosiaalityöntekijän ammattietiikka ohjaa toimintaa, sillä lastensuojelutyö on eettistä toimintaa, joka läpäisee koko työprosessin. Lastensuojelu on yhteiskunnallinen instituutio, jossa sosiaalityöntekijän on punnittava tietoisesti prosessin eri vaiheiden ratkaisujen kestävyyttä eettisestä näkökulmasta (vrt. Pohjola 2007, 12). Tutkittaessa lastensuojelun ilmiötä, on tutkimustyöllä ikään kuin kaksinkertainen eettinen varmistus.

Lastensuojelutyössä eettiset vastuut ja velvollisuudet korostuvat erityisen paljon, koska liikutaan alueilla jotka ovat asiakkaille kaikkein yksityisintä ja tunneherkintä. Siksi lastensuojelutyön eettisyydestä on työntekijän pidettävä erityistä huolta, jotta tutkimushaastattelulla ei aiheuteta asiakkaille ylimääräistä stressiä ja ahdistuksen kokemusta. Hyvä tutkimushaastattelu voi olla asiakkaalle avaavaa ja voimaannuttavaa, johon pyrin omalla tutkimushaastattelulla. Tutkimuksessa käsittelen miesten kokemuksia isyydestään lastensuojeluilmoituksen arviointitilanteessa, jolloin miesten äänen kuunteleminen voi olla näille asiakkaille positiivinen kokemus kuulluksi tulemisesta ja isyyden vahvistumisesta.

Eettisesti oleellista haastattelussa on se kuinka asiakasta arvostavasti haastattelu toteutetaan. Nähdäänkö asiakas ja hänen asiansa ongelmana vai mielenkiintoisena tietona, jonka asiantuntijana asiakas on? (vrt. Pohjola 2007, 18.) Positiivisella asennoitumisella asiakkaan asiaan voidaan saada syvempää tietoa tutkimukseen, kun asiakas kokee itsensä tilanteessa arvostetuksi ja tärkeäksi, jolloin uskaltaa enemmän raottaa kokemusten verkkoaan. Anneli Pohjola (2007, 19) nostaa esille yhtenä eettisesti pohdittavana ratkaisuna sen, nähdäänkö henkilöt tutkittavina kohteina, objekteina vai vaihtoehtoisesti subjekteina, osallisina, jotka aktiivisesti muokkaavat ja tuottavat tietoa. Haastattelut osoittivat minulle kokemuksena, että erittäin onnistuneen haastattelun kannalta tärkeintä on saada toimiva ja luottamuksellinen yhteistyösuhde aikaiseksi. Sen kehittymiseen auttoi empatian osoittaminen, yhteisen pohjan luominen ja helpot ja konkreettiset avauskysymykset (vrt. Ruusuvoori & Tiittula 2005, 41).

Arkaluonteisista asioista keskustelu tutkittavien kanssa vaatii tutkijalta empatiaa ja mahdollisuutta yhteiseen keskusteluun, jossa tutkija voi helpottaa tutkittavan oloa (Kuula 2006, 134). Uskon, että minulla kahden lapsen isänä on kykyjä kohdata tutkittavien isien tuomia ajatuksia ja jakaa niiden merkityksenantoa. Kuulan (2006, 136) näkee, että usein ihmiset eivät suostu tutkittaviksi elleivät ole varmoja tutkijan luotettavuudesta. Lastensuojelun työntekijän voi olettaa olevan luotettava, koska hän työssään käsittelee salassa pidettäviä asioita ja on näin ollen virkavastuussa siitä, etteivät tiedot vuoda ulkopuolisille.

Jotta tutkittavat isät pystyivät antamaan pätevän suostumuksen haastatteluun, oli heitä informoitava riittävän tarkasti tutkimuksen eri vaiheista. Ennen suostumuksen pyytämistä haastatteluun, kerroin tutkittaville tekeväni tutkimusta isyydestä lastensuojelun tilannearviointitapaamisessa ja selitin tutkimuksen taustatietoa. Informoin tutkittavia tutkimuksen tavoitteesta, osallistumisen vapaaehtoisuudesta, aineiston keruun toteutustavasta, kerättyjen tietojen käyttötarkoituksesta ja luottamuksellisten tietojen suojaamisesta. Informoin haastateltavia myös siitä mahdollisuudesta, että he voivat keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa ja kieltäytyä siitä. Tai jättää johonkin kysymykseen vastaamatta, koska haastateltavat eivät voi etukäteen tietää kysymysten laadusta. Haastateltaessa tutkittavilla on oltava mahdollisuus itse päättää mitä tietoja antavat tutkijalle, jotta heidän yksityisyyttään ei loukattaisi (Kuula 2006, 125). Kukaan haastateltava ei halunnut keskeyttää tutkimusta, mutta kaksi tutkittavaa kieltäytyi vastaamasta viimeiseen kysymykseen, jossa kysyttiin numeraalista arvoa omalle isyydelle.

Kerroin riittävän yksityiskohtaisesti tutkittaville isille, että aineisto tullaan anonymisoimaan ja että tutkimustietoihin eivät pääse käsiksi kuin tutkija. Selitin tutkittaville, että haastattelut arkistoidaan nimettöminä sekä muu data tuhoetaan puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen. (esim. Mäkinen 2006, 94-96, 116.) Tutkittaville korostin, että missään tutkimuksen analysoinnin kohdasta ja tutkimusraportista ei ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä. Tutkittavien nimi ja sosiaaliturvatiedot poistetaan tutkimusaineistosta heti haastattelun jälkeen ja tutkimusaineiston haastatteluja ja aineistoa käsitellään pelkillä numeroilla. Arja Kuula (2006, 132-133) huomauttaa, että laadullisen aineiston anonymisointi on tärkeää, jos käsitellään arkaluonteisia tietoja sekä nimi ja muita taustatietoja ei ole tutkimuksen analysoinnin kannalta tarpeellista säilyttää. Tulosten julkistamisessa pidän huolen siitä, ettei yksittäisiä tutkimushenkilöitä

voida tunnistaa. Vältän tutkimuksessani suorissa lainauksissa ja esimerkeissä tuomatta esille tarkempia taustatietoja tutkimushenkilöstä. Varsinkin pienillä paikkakunnilla, kuten Oulunsalossa, todennäköisesti ihmiset tuntevat toisensa hyvin tarkkaan.

Ennen haastattelun aloittamista pyysin tutkittavilta isiltä luvan haastatteluaineiston ja taustatietojen käyttöön tutkimuksessa. Kerroin myös, että tutkittavien antamia tietoja voidaan käyttää jossain määrin lastensuojelutyön arviointiprosessissa, jos tiedot ovat oleellisia lastensuojelutyön kannalta. Perustelin tämän omalla kaksoisroolillani, että toimin joka tapauksessa lastensuojelun työntekijänä, joten en voi sulkea korviani tutkimushaastattelun aikana tulleita huolilta ja ongelmilta. Riippuvuus sosiaalityöntekijän arviosta voi rajoittaa asiakkaan vapautta, jonka takia asiakkaalle on ilmaistava, että se mitä hän kertoo tutkimuksessa voi vaikuttaa myös lastensuojelun tilanearvioon. Toisaalta asiakkaan kieltäytyminen tutkimuksesta ei saa vaikuttaa lastensuojeluprosessiin. (Vrt. Pelkonen & Louhiala 2002, 132.) Korostin tutkittaville että heidän kieltäytymisensä tutkimuksesta ei tule vaikuttamaan muuhun lastensuojeluprosessiin tai toimintaani viranomaisena. Arja Kuulan (2006, 127) mukaan tutkimuksen lähtökohtana on yleensä sääntö, jonka mukaan tutkimusaineistoa ei saa käyttää tutkittavia koskevaan päätöksentekoon. Kuula (2006, 130) korostaakin, että henkilötietolain mukaisesti tutkittaville on kerrottava tutkimuksesta ja aineiston käytön tarkoituksesta riittävän tarkkaan ja yksityiskohtaisesti sekä tutkittavalta on saatava yksiselitteinen suostumus tutkimuksen tekemiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että tietoja ei saa luovuttaa muuhun käyttötarkoitukseen kuin tutkimusta varten ja tutkittavien osallistuminen tai osallistumatta oleminen ei saa vaikuttaa palvelun saamiseen viranomaisissa. Loppujen lopuksi noudatin Kuulan ohjetta kirjaimellisesti, sillä en kirjannut tutkimushaastatteluista mitään asiakaskertomukseen enkä käyttänyt tutkimuksessa saatuja kirjallisia tietoja lastensuojelun työssä. Halusin pitää tutkimuksen selkeästi erillään virkatyöstä. Tosin haastattelusta saatu tieto muutti usein käsitystäni sosiaalityöntekijänä perheen tilanteesta ja perheen isän vanhemmuudesta. Monen perheen kohdalla lastensuojelullinen huoli väheni haastattelun jälkeen, kun minulle syntyi kokonaisvaltaisempi käsitys isän vanhemmuudesta. Yhdenkään haastattelun kohdalla huoli ei lisääntynyt tai aiheuttanut lastensuojelun toimenpiteitä.

Tutkimusasetelman lastensuojelun konteksti on eettisesti arvioiden selkeästi epäsuhtainen valtatilanne, jossa arvioin lastensuojelun sosiaalityöntekijänä haastateltavan vanhemmuutta ja teen siitä tulkintoja. Täytyy myös muistaa, että

asiakkaan ollessa tekemisissä instituution kanssa, jolla on valtaa hänen asioissaan, ottaa asiakas itsestään selvyytensä roolin ja vuorovaikutustavan, jolla tavalla hän olettaa omien asioiden sujuvan mahdollisimman hyvin itselleen suotuisasti (Alasuutari 2007, 135). Pertti Alasuutari (2007, 167) huomauttaa, että kompleksisissa yhteiskunnissa yksilöillä on useita rooleja ja yksilön vuorovaikutus ja tapa olla tekemisissä muuttuvat kontekstin, tilanteen ja kontaktin mukaan. Tässä mielessä voi olla, että tutkittavat isät kokivat jossain määrin velvollisuudeksi osallistua tutkimushaastatteluun. Tutkija on kaksoisroolissa tutkijana mutta myös lastensuojelun työntekijänä. Asiakas ei voi periaatteessa kieltäytyä lastensuojelutyöhön kuuluvasta normaalista haastattelusta, mutta tutkimushaastattelusta hän voi kieltäytyä. Lastensuojelun tilannearviointihaastattelu pitää sisällään jossain määrin myös isän vanhemmuuden kartoittamista, mutta ei siinä laajuudessa, mitä tutkimuksen kautta saadaan kerättyä tietoa, ellei lastensuojeluilmoitus koske juuri isyydessä olevia huolia.

Tutkijan suhdetta tutkittavaan on reflektiivisesti pohdittava ennen tutkimuksen toteuttamista ja sen aikana. On tärkeää hahmottaa tutkimussuhteen valta-aspektit, tasarvoisuuden aste sekä tutkijan paikka. Tutkijan on tuotava oma positionsa näkyväksi ja analysoitava sitä tutkimusprosessissa. Tutkijan on reflektoitava omia erilaisia positioita ja sen vaikutusta tutkimukseen ja tuloksiin. Tutkijan on oltava siis tietoinen omista ominaisuuksistaan ja tutkijan ja tutkimussubjektien välisistä erojen merkityksistä haastattelulle ja tutkimukselle. (Rastas 2005, 94-95.) Tutkijana päätin, että roolini lastensuojelun työntekijänä vinouttaa jossain määrin tuloksia, koska se vaikuttaa tutkittavan asiakkaan käytökseen ja haastattelun vastauksiin. Siksi tutkimuksen konteksti täytyy pitää mielessä tulkitessa tuloksia. Toisaalta lastensuojelutyön todellisuutta on se, että asiakkaat pyrkivät antamaan todellisuudesta paremman kuvan kuin se on.

5 KOKEMUKSET ISYYDESTÄ

5.1 Isien kokemus omasta isyydestään suhteesta lapseen ja puolisoon

Jaoin aineiston tutkimuskysymysten mukaisesti kolmeen luokkaan, jotka ovat isän vanhemmuuden kokemus suhteessa lapseen, isän vanhemman roolin kokemus perheessä suhteessa kumppaniin ja isän vanhemmuuden kokemuksen suhde tulleeeseen lastensuojeluilmoitukseen. Näiden kolmen luokan mukaisesti tarkastelen tutkimuksessa isien vanhemmuuden kokemusta lastensuojelun tilannearviossa.

Haastattelun alun taustakysymysten jälkeen aloitin varsinaisen teemahaastattelun kysymällä, jonkin seuraavista kysymyksistä: ” Miten kuvailisit isyyttäsi? Millainen isä olet lapsellesi? Millainen käsitys sinulla on isyydestäsi? Millaisena koet isyytesi nykyään? Mitkä arvot vaikuttavat isyyteesi?” Annoin isän vastata ensimmäiseen kysymykseeni ja sen jälkeen usein esitin toisen kysymyksen, jos vastauksesta en saanut riittävästi irti. Usein tästä teemasta riitti, että kysyi noin kaksi kysymystä ja isät vastasivat kysymyksiin. Ensimmäisen kysymyksen kohdalla oli huomattavissa, että isät joutuivat pohtimaan pitkään näin avointa ja laajaa kysymystä. Useimmiten keskustelu alkoi sillä, että isät kertoivat ensin yhdestä isyyden ominaisuudestaan, esimerkiksi olevansa pehmoisia ja sitten kertoivat tarkemmin isyyden vivahteistaan.

”Hirvittävän vaikea kysymys, öö-ö, yritän olla hyvä isä, vaikka aina se ei ole helppoa... pyrin kuuntelemaan ja olemaan lapselle läsnä. En osaa sanoa tarkemmin, on oltava aikuinen, huolehdittava lapsen tarpeista ja keskusteltava.” Isä 46v.

”En tiedä... olen ylpeä itsestä ja lapsistani ja tykkään leikkiä lasten kanssa... siskon lapsia hoidin ennen omia lapsia ja lasten syntymä oli hieno ja iloinen asia joka muutti elämäni. Isä 37v

”Pidän itseä pehmona, halailen ja osaan olla jämäkkäkin. olen rakastava isä... tykkään lasten kanssa mesuamisesta, tosin olisin parempi isä jos olisin rikkaampi” Isä 39v.

Tiivistin isien vastaukset yleisemmin esiintyvään viiteen merkitykseen, joiden kautta isyyden kokemus näyttäytyi suhteessa lapseen:

1. **Toiminnalliset isät** (n=14) korostivat toimintaa lapsen kanssa, oli kyse sitten yhteisestä harrastuksesta tai mopon korjaamisesta.
2. **Pehmoisät toivat** (n=11) esille erityisesti positiivisia (rakkauden) tunteita lasta kohtaan ja kertoivat omaavansa leikkisän ja kaverillisen suhteen lapseen.
3. **Opettajaisät** (n=9) pitivät tärkeänä keskustelua lapsen kanssa ja kertoivat opettavansa lapselle elämää ja moraalia ja muita hyödyllisiä taitoja.
4. **Kurinpitäjäisät** (n=9) olivat lapselle rajojen asettajia, auktoriteetteja ja perheen säännöistä kiinnipitäjiä sekä niiden toteuttajia.
5. **Läsnäolevat isät** (n=7) kertoivat olevan perhekeskeisiä ja viettävän paljon aikaa kotona olemalla lapsen saatavilla kuitenkin ilman selkeää tavoitetta yhdessä ololle (esimerkiksi tv:n katselu lapsen kanssa).

Pehmoisien vastauksissa ei korostunut kurinpitäjyys, sillä yli puolet (n = 6/11) ei maininnut vastauksissaan rajoittamiseen, auktoriteettiin tai kurinpitoon liittyvistä asioista vaan korostivat rakastavaa tasavertaista suhdetta lapseensa. Toisaalta ristiriitaista oli, että pehmoisät olivat syyllistyneet yhtä paljon kuin muutkin isäryhmät alkoholin käyttöön, parisuhdeväkivaltaan ja lapsen pahoinpitelyn epäilyyn.

”Olen osallistuva ja rajoittaja isänä, mutta myös omaksun kaverinroolin helposti... lapsen kanssa yhdessä tehdään kaikkea. Lapset ovat minulle todella tärkeitä ja oikeastaan koko minun elämä.” Isä 47v.

Seuraavaksi esitin kysymyksen: *”Paljonko annat aikaa lapsellesi päivittäin? Millaista aikaa?”* Joka avasi paljon keskustelua isien kanssa, sillä isät kokivat kysymyksen helppona ja konkreettisena. Isät kertoivat harrastavansa liikuntaa, laittavan ruokaa ja tekevänsä remontti- ja käsityöhommia yhdessä lasten kanssa, olevansa yleensä ottaen hyvin toiminnallisia ja leikkivän sekä olevan muuten vain läsnä. Ainoastaan kaksi isää ei maininnut tekevänsä mitään toiminnallista lasten kanssa, mutta nämä isät mainitsivat tärkeänä läsnäolon ja opettajana olemisen. Isät olivat isyyden kokemuspuheissa erittäin toimintaan suuntautuneita, sillä harva isä mainitsi ensimmäisissä kommentteissa keskustelevänsä lapsen kanssa.

”Läksyjen teossa autan, sitten me harrastetaan, pelataan, luistellaan, lasketellaan. Olen mielestäni toiminnan isä. Lapsella on luottamus suhde äitiin suurempi...lapsi ei minun kanssa niin paljoa keskustele kuin äidin. Noh, kokkaillaan ruokaa lapsen kanssa yhdessä usein.” Isä 48v.

”Joo jotain pari tuntia päivässä touhutaan, pelaillaan, korjaillaan kaikkea, talo- ja pihahommia tehdään... autotallissa puuhataan.” Isä 35v.

”Läsnäolen mahdollisimman paljon ja hoidan perheen asioita. Katsellaan tv:tä ja jutellaan niitä näitä, saunotaan.” Isä 42v.

Isien vanhemmuuden suhdetta puolisoon selvitin kysymällä: *”Millainen rooli sinulla on perheessä isänä? Kuvaile rooliasi perheessä?”* Isien kokemuksissa nousi esille viisi yleisemmin esiintyvää merkitystä:

1. **Kotitöiden tekijät** (n=9) osallistuivat perheen arkeen (äidille alisteisina apulaisina).
2. **Kasvattaja isät** (n=9) olivat kurinpitäjiä ja rajojen asettajia ja jotka opettivat lapsille taitoja.
3. **Tasavertaiset isät** (n=7) kertoivat parisuhteen olevan kaikilla osa-alueilla tasavertainen niin raha-asioissa, lasten kasvatuksessa kuin kotitöissä.
4. **Elättäjä isät** (n=4) olivat talousvastuussa perheen elättämisestä ja selkeästi perheen päämiehiä, jotka hoitivat perheen tärkeät asiat.
5. **Omien lasten hoitajat** (n=4) olivat isät, jotka olivat eronneet (ja olivat uudessa suhteessa) ja kertoivat hoitavansa omien lasten asiat sekä kasvatuksen pääasiallisesti itse.

Täytyy huomata, että kaksi isää ei elänyt parisuhteessa, joten heiltä kysymystä ei kysytty. Kuusi isää kertoi olevansa pääasiallisessa talousvastuussa perheestä, mutta kaksi näistä isistä ilmoitti muuten elävänsä tasa-arvoisessa parisuhteessa. Neljän muun elättäjä isän vanhemmuus näyttäytyi enemmän kurinpitäjänä ja toiminnallisena isänä, jotka eivät tehneet kotitöitä.

”Olen perinteinen isä, joka huolehtii talosta ja toimeentulosta.” Isä 33v.

”Käyn töissä ja tuon rahaa, pidän huolta talosta. Vaimo on kotona ja kotityöt vaimon vastuulla päivisin, illalla autan lastenhoidossa.” Isä 43v.

”Naiset tekkee enemmän kotitöitä ja puhua päläpättää.” Isä 35v.

Yhdeksän isää ilmoitti, että on perheessä pääasiallinen kurinpitäjä, joka ei kuitenkaan korreloinut lastensuojeluilmoituksen väkivaltasyihin kuten parisuhdeväkivaltaan tai lapsen pahoinpitelyn epäilyyn. Isät korostivat omaa rooliensa rajojen asettamisessa ja kurinpitäjänä kaikissa neljässä lapsen alkoholinkäytön takia tulleessa ilmoituksessa.

Luokittelin isien kokemusten merkitysten perusteella isät kolmeen kokonaisvaltaiseen isyysryhmään, joita vertailin keskenään. Super-isäksi nimitin kolme isää, joilla esiintyi tutkimuksessa kaikki viisi esiin tullutta isyyden kokemuksen merkitystä (toiminnallinen, läsnäolija, opettaja, kurinpitäjä, pehmo) sekä suhteessa puolisoon he toivat esille olevansa tasa-arvoisessa parisuhteessa. Nämä super-isät toivat laajasti esille oman vanhemmuuden hyviä puolia ja kaikki mainitsivat tekevänsä myös kotitöitä. Kaikki super-isät olivat myös ydinperheisiä eli olivat parisuhteessa lapsen äidin kanssa sekä mainitsivat aikovansa parantaa vanhemmuutta jatkossa. Super-isien lastensuojeluilmoitukset koskivat isän alkoholin käyttöä ja perheväkivaltaa ja lapsen pahoinpitelyn epäilyä, joten sinänsä vanhemmuus ei näyttäytynyt ilmoitusten perusteella paremmalta kuin muilla ryhmillä.

”Meillä on täysin tasavertainen parisuhde ja teen yhtä paljon kotitöitä ja hoidan lapsia.” Isä 47v.

Keskiverto-isiksi nimesin kuusi isää, joilta puuttui ainoastaan yksi viidestä esiin tulleesta isyyden kokemuksen merkitystä. Nämä isät eivät kaikki eläneet tasa-arvoisessa parisuhteessa vaan isyys näyttäytyi monimerkityksellisepänä. Loput seitsemän isää nimesin Vaihtoehtoiset-ryhmäksi. Näistä isistä kuusi oli eronneita ja suhde puolisoon ei ollut niin tasa-arvoinen. Heitä voisi luonnehtia elättäjiksi, joilla oli kurinpitovastuu perheessä ja suhde lapseen näyttäytyi lähinnä toiminnallisena. Vaihtoehtoisat ovat ehkä lähimpänä Jouko Huttusen (1999, 102) esille tuomaa perinteistä kulttuurista isyysmallia, vaikka sinänsä perinteinen isämalli ei ollut tutkimuksessa yhteydessä tutkittavien ikään. Yksi merkittävimpiä vanhemmuustyilien teorioita on Diana Baumrindin (1966, 887-907) kehittämä teoria sallivasta, autoritaarisesta ja auktoritatiivisesta vanhemmuudesta. Pehmoisyys on lähinnä sallivaa vanhemmuutta, jossa vältetään kontrolloimasta lasta. Vaihtoehtoinen isyys ja kurinpitäjäisyys ovat samankaltaisia kuin autoritaarinen vanhemmuus, jossa keskeistä on kontrolloida lasta ja jossa keskustelu lapsen kanssa ei ole keskiössä. Opettajaisyyttä ja superisyyttä luonnehtisi auktoritatiiviseksi vanhemmuudeksi, jossa keskustellaan lapsen kanssa ja perustellaan menettelytapoja.

”Olen perheessä rajojen asettaja ja tarjoan perusarjen lapsille, mutta sirkushuveihin ei ole varaa... mutta hyvänä esimerkkinä toimin ja ohjaan ja neuvon lasta.” Isä 43v.

Jatkoin aineiston luokittelua taustamuuttajien kautta ja muodostin niiden perusteella erilaisia ryhmiä joihin vanhemmuuden kokemukset olivat yhteydessä. Tarkastelin isien vanhemmuutta muun muassa lastensuojeluilmoituksen syiden mukaan etsien ryhmän sisältä yhtenäisyyksiä. Yhdeksi suureksi ryhmäksi muodostin alkoholia käyttävät isät, joita oli lastensuojeluilmoitusten mukaan kuusi isää. Tässä ryhmässä kaikki isät kokivat ilmoituksen erittäin negatiivisena ja voimakkaasti sekä kertoivat syyllisyyden kokemuksistaan ilmoituksen johdosta. Kuitenkin vain puolet näistä isistä mainitsi, että aikoo yrittää parantaa vanhemmuutta. Suhde lapseen näyttäytyi näillä isillä selkeästi erilaiselta kuin muilla isillä, sillä ainoastaan yksi isä mainitsi läsnäolon olevan tärkeää lapsen kanssa tai opettajana toimimisen. Kaikki isät ilmoittivat kokemuksissaan olevansa lähinnä toiminnallisia lapsen kanssa. Suhde kumppaniin näyttäytyi samanlaiselta kuin muilla. Nina Halmeen (2009) tutkimuksessa, joka kolmas isä luokiteltiin alkoholin riskikuluttajaksi sekä alkoholin käytöllä oli yhteys isän (mielen)terveysongelmiin sekä isän ja lapsen yhdessäolon laatuun.

”Kyllähän se vaimo on joka huolehtii arjesta ja kotitöistä enemmän, minä tuon taloudellista turvaa ja harrastan lapsien kanssa enemmän” Isä 33v.

Perheväkivaltaa käyttäneitä isiä oli neljä ja he kaikki kokivat lastensuojeluilmoituksen negatiivisesti, mutta aikoivat parantaa vanhemmuuttaan tulevaisuudessa ja kokivat syyllisyyttä tapahtuneesta. Kaikki isät olivat lapsen kanssa toiminnallisia ja olivat ensisijainen kurinpitäjä lapsille verrattuna kumppaniin. Puolet näistä isistä kertoi parisuhteen olevan tasa-arvoinen ja tekevän kotitöitä puolison kanssa. Lisäksi parisuhdeväkivaltaan syyllistyneistä miehistä vain yhtä voisi luonnehtia kokemuskuvauksen perusteella perheen elättäjäksi, joten parisuhdeväkivaltaan ei liittynyt epätasa-arvoinen taloussuhde. Ruotsalaisessa tutkimuksessa, jossa haastateltiin lapsia, jotka olivat joutuneet kokemaan vanhempien välistä parisuhdeväkivaltaa. Lapset kertoivat isänsä vanhemmuudesta monin tavoin, jopa niin, että isä saatettiin nähdä väkivaltaisuudesta huolimatta hyvänä isänä. (Källström Cater 2004.) Omassa tutkimuksessani väkivaltaisten miesten isyys näyttäytyi ambivalenttisenä; isät ymmärsivät väkivallan olevan väärin ja haitallista lapsille, mutta he osasivat tuoda myös erittäin positiivisia asioita isänä toimimisesta suhteessa lapseen. Väkivaltilanteet he selittivät alkoholin sopimattomuutena itselleen, stressinä ja parisuhteen vuorovaikutuksen kroonistuneina ongelmina Suvi Ronkainen (2001, 147) toteaa, että parisuhdeväkivaltatapauksissa alkoholi saatetaan nähdä tekijänä, joka tekee teosta ymmärrettävän ja poistaa henkilökohtaisen vastuun.

”Olen perheen peruskallio, rajojen laittaja ja joku joka sanoo miten asiat lopulta menee. Minua lapsi uskoo ja kunnioittaa. Rakastan lastani ja hän on hyvin tärkeä minulle.” Isä 35v.

Lapsen pahoinpitelyepäilystä olleiden isien vanhemmuuden kokemukset eivät oleellisesti erottuneet muiden isyydestä, mutta he molemmat halusivat parantaa vanhemmuuttaan jatkossa ja kokivat ilmoituksen voimakkaasti tunteella. Myöskään kahdeksalla isällä joiden toiminnan syytä lastensuojeluilmoitukset eivät suoraan olleet, ei heidän isyys erottunut muiden isyydestä puoleen tai toiseen. Mielenkiintoista kuitenkin oli, että näistä ”syyttömistä” isistä kuusi kertoi jatkossa aikovansa parantaa vanhemmuuttaan ja koki ilmoituksen johdosta syyllisyyttä.

Isien ikä ei korreloinut muiden muuttujien kanssa, sillä nuorten isien vastaukset olivat yhteneväiset vanhempien isien vastausten kanssa. Työelämän ulkopuolisiin isiin kuului neljä isää, joista yksi oli opiskelija, yksi työtön ja kaksi työllistämistoimenpiteessä. Näiden isien kokemuksissa oli yhteneväisyyttä, sillä kaikki isät olivat pehmoisia, jotka eivät kokemuksissaan korostaneet rajojen asettamisen tai kurinpidon tärkeyttä. Parisuhde ei ollut tasavertainen eivätkä he tehneet kotitöitä. Tässä ryhmässä lastensuojeluilmoitukset koskivat enimmäkseen alkoholin käyttöä.

Mielenkiintoista oli tarkastella isyyden kokemuksia etäisillä, eronneilla isillä ja ydinperheisillä ja etsiä ryhmistä keskeisiä yhdistäviä merkityksiä. Etäisiä (isät jotka eivät asuneet lapsen kanssa) oli vain kolme ja he kaikki elivät uudessa parisuhteessa, jossa lapset kävivät lähinnä viikonloppuisin. Etäisien isyyden kokemukset olivat samankaltaisia kuin lähi-isien vastaukset paitsi, että etäisistä kaksi kolmesta kertoi selkeästi hoitavansa omat lapset pääpuolin itse. Eronneita isä oli aineistossa seitsemän (joihin siis kuuluu kolme etäisää), joista viisi eli uudessa parisuhteessa. Parisuhteessa olevien eronneiden isien ryhmä parisuhde näyttäytyi kokemuskuvauksissa jossain määrin jäsentämättömänä, sillä näillä isillä suhde uuteen perheeseen ei ollut rakentunut loppuun saakka. Sillä tässä ryhmässä näyttäytyi isyys eniten elättäjyytenä, jossa mies ei osallistu kotitöihin vaan on toiminnallinen kurinpitäjä, joka tekee omia miesten töitä. Parisuhteen työnjako oli selkeämmin jakautunut naisten kodinhoidollisiin töihin ja miesten teknisiin töihin sekä mies oli perheen rahan tienaaaja. Eronneet isät, joilla ei ollut uutta parisuhdetta ja joiden luona lapset asuivat pääsääntöisesti, kertoivat luonnollisesti hoitavansa kaiken itse perheessä.

”Minulle kuuluu kurinpitotoimet vaikka tasa-arvoinen parisuhde on. Olen ruuanlaittajana useasti ja vaimo siivoaa enemmän, hoidan meidän yhteisen pienen lapsen perustarpeet sekä omat lapset kokonaan edellisestä liitosta” Isä 42v.

”Olen etäisiä ja ei oo puhevälejä äitiin... olen rauhallinen ja yritän tulla kaikkien kanssa toimeen.” Isä 46v.

”Olen kyllä yrittänyt kaikkeni lapsen eteen, mutta ero on vaikeuttanut lapsen kanssa toimimista.” Isä 43v.

Eronneiden isien ja ydinperheiden isyys poikkesi kokemuskuvauksien osalta toisistaan huomionarvoisesti, joten vertailin tarkemmin näitä kahta ryhmää. Ydinperheisiä oli yhdeksän ja eronneita isiä seitsemän. Eronneista isistä vain kaksi viidestä kertoi tevänsä kotitöitä, kun ydinperheisistä valtaosa ($n = 7/9$) puhui kotitöiden tekemisestä. Tasa-arvon kokeminen oli hieman yleisempää ydinperheisien kohdalla ja he kokivat tasa-arvoisuuden tärkeämmäksi. Valtaosa eronneista isistä korosti rajojen asettamisen tärkeyttä lapsille, kun vertailuryhmän ydinperheisistä alle puolet koki rajojen asettamisen tärkeäksi. Eronneiden isien kohdalla läsnäolo korostui merkittävästi isien puheissa. Ydinperheisien kuvauksissa lapsen kanssa keskustelu, läksyjen tekeminen ja lukeminen oli yleisempää kuin eronneilla isillä, jotka toki korostivat läsnäolon ja toiminnallisuuden merkitystä, mutta eivät sinänsä keskustelun tärkeyttä. Eronneista isistä ei kukaan kuulunut aikaisemmin mainittujen super-isien ryhmään ja eronneista vain yksi kuului keskiverto-isien ryhmään.

5.2 Isien kokemus lastensuojeluilmoituksesta suhteessa vanhemmuuteen

Isien kokemuksia lastensuojeluilmoituksesta lähdin tutkimaan tunteiden kautta, koska isien kokemuskuvauksissa tunteet näyttelivät pääosaa. Aineistosta jaoin tunteet kolmeen tunneluokkaan, koska ne esiintyivät isien puheissa eniten. Ensimmäiseksi tarkastelin miten isät kokivat lastensuojeluilmoituksen ja sitä seuranneen vanhempien tilanearviotapaamisen. Toiseksi isät toivat sanoituksissa esille syyllisyyden, katumisen ja häpeän tunteita, jotka otin yhdeksi näkökulmaksi lähestyä isien kokemuksia. Kolmanneksi selvitin aineistosta toivatko isät esille muutosta vanhemmuuden suhteen puheissaan, sillä lastensuojelutyö on pitkälle muutostyötä.

”Ilmoitus tuli toimintani takia ja kadun sitä paljon ja hävettääkin, ei tämä tule toistumaan.” Isä 22v.

”Pitäisi pystyä parempaa... erotilanne on vaikeuttanut isyyttä... sillä ei ole helppoa olla isä, se vaatii osaamista, ei ole työkaluja...ja pitää kehittää kokoajan isyyttä” Isä 48v.

Jaoin isät kahteen ryhmään sen mukaan herättikö lastensuojeluilmoitus negatiivisia vai neutraaleita tunteita. Vain neljä isää (25%) koki ilmoituksen neutraalisti, joiden puheesta ei tullut negatiivisia ilmauksia itse ilmoitusta tai lastensuojelun tilannearviohaastattelua kohtaan. Neutraaliuden selitti se, että lastensuojeluilmoitus ei ollut näiden isien oman toiminnan syytä. Kuitenkin kaksi isää neljästä koki syyllisyyttä ilmoituksen johdosta, vaikka ilmoituksen syy ei ollut suoraan oman toiminnan johdosta. Negatiivisia tunteita ilmoituksen tai tilanteen johdosta koki 12 (75%) isää, joista kahdeksan isää koki syyllisyyttä ilmoituksen johdosta. Tuija Norlamo-Saramäki (2009, 19) muistuttaa, että asiakkaat muodostavat käsityksen sosiaalityöstä julkisen tiedonvälityksen kautta, joka vaikuttaa heidän odotuksiin ja suhtautumisesta palveluihin.

”En pidä itseäni täydellisenä isänä, mutta tuntuu pahalta kun isyyttäni kyseenalaistetaan. Iltasanomista olen lukenut lastensuojelusta pahaa.” Isä 37v.

”Aluksi ilmoitus oli pettymys ja tuli kova morkkis, että on tullut vanhempana töpättyä, mutta muuten en kokenut sen (tilannearviohaastattelun) kyseessä olevan vanhemmuuden arviointia.” Isä 39v.

Syyllisyyttä, katumista tai häpeää koki kymmenen isää (62,5%) ja kuusi isää ei tuonut näitä tunteita esille. Kuudesta isästä, jotka eivät kokeneet syyllisyyden, häpeän tai katumisen tunteita vain kahdesta lastensuojeluilmoitus oli tehty isän toiminnan takia.

”Ei koske isyyttäni, koska se on ollut yksittäinen tapahtuma.” Isä 27v. (lapsen pahoinpitelyn epäily tekijänä isovanhempi)

Viisi isää kuudesta koki syyllisyyttä, katumista tai häpeää, kun kyse oli omasta alkoholin käytön takia tulleesta lastensuojeluilmoituksesta. Väkivallalla lastensuojeluilmoituksen syynä ei ollut selkeää yhteyttä syyllisyyden kokemiseen. Mutta lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamisella oli yhteyttä syyllisyyden kokemiseen, sillä 11 lastensuojeluilmoituksesta aloitettiin selvitys, joista yhdeksän isää koki syyllisyyttä, häpeää ja katumista.

”Itse tein ilmoituksen, että saisin apua... minä olen syy ja seuraus, joka on nyt nähtävissä, kun ei ole ollut hyvä isä.” Isä 42v.

”Vanhemmuuttahan ilmoitus koskee, vaikka pyrin siihen ettei alkon käyttö vaikuttaisi isyyteeni... joo häpeä ja syyllinen olo on.” Isä 39v.

” Koskeehan se (ilmoitus) ja suututtaa, sillä tilanne ei ole niin paha miltä näyttää, mutta töpeksitty on.” Isä 46v.

Viiden isän (31.3%) puheissa ei ollut vanhemmuuden parantamista, kun taas loput 11 (68.8%) ilmaisi selkeästi, että omaa vanhemmuutta on jollain tavalla parannettava. Muun muassa lapsen pahoinpitelynepäilyilmoituksista viisi kuudesta isästä aikoi parantaa isyyttään. Myös ne isät, joiden toiminnan syytä suoraan lastensuojeluilmoitus ei ollut, aikoi seitsemän kahdeksasta parantaa isyyttään jatkossa. Toisaalta niissä ilmoituksissa neljässä kyse oli oman lapsen alkoholin käytöstä, joten on luonnollista ilmoittaa parantavan vanhemmuuttaan, että tilanne ei toistu. Syyllisyyden kokemisella ei ollut yhteyttä siihen, aikooko mies parantaa isyyttään vai ei. Aineistossa tämä näkyi niin, että ei syyllisyyttä kokeneet halusivat parantaa isyyttä ja syyllisyyttä kokeneet eivät ilmaisseet halua parantaa isyyttä. Isän alkoholin käytön takia tulleista ilmoituksista vain puolet isistä aikoi parantaa vanhemmuuttaan, vaikka heistä viisi kuudesta koki siitä syyllisyyttä. Myöskään sillä, oliko isä kokenut negatiivisia tunteita ilmoituksen johdosta, ei ollut suoraa yhteyttä haluun parantaa isyyttä.

”Mietityttää oma vanhemmuus, onko se riittävä, mutta toisaalta en muuttaisi mitään.” Isä 47v.

”Koin asian (ilmoituksen) raskaasti, täytyy enemmän rajoittaa lasta, tarkkailla ja keskustella lapsen kanssa.” Isä 43v.

”Riipaisee se kovasti vanhemmuuttani, ja tuntuu pahalta, mutta elämässä tulee tehtyä virheitä ja yritän oppia niistä ja olenkin muuttanut viime aikoina käytöstäni” Isä 31v.

”No isänä voisin olla enemmän läsnä, sillä kyllähän nuo työhömmit vie liikaa aikaa lapsilta ja äiti on silloin kovilla kotona. Ollaan mietitty parempia työjärjestelyitä.” Isä 33v.

Ainoastaan yksi isä ei ilmaissut minkäänlaisia tunteuksia ilmoituksen johdosta, eikä kokenut syyllisyyttä eikä ilmaissut halua parantaa vanhemmuuttaan. Tämä ilmoitus tuli äidin alkoholin käytöstä ja perheväkivallasta isää kohtaan. Kun taas neljä isää koki ilmoituksen erittäin negatiivisena järkytyksenä ja koki selkää syyllisyyttä, katumista, häpeää ja ilmaisi halua parantaa isyyttään. Nämä neljä ilmoitusta koskivat kahta isää epäiltynä lapsen pahoinpitelystä sekä isän alkoholin käyttöä ja perheväkivaltaa sekä

lapsen alkoholin käyttöä. Kaikki neljä ilmoitusta johtivat lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Tutkimuksen viimeisenä kysymyksenä pyysi isejä antamaan kouluarvosanan omalle viimeaikaiselle isydelle nelosesta kymmeneen. Kysymyksen tavoitteena oli koota isä teemahaastattelun keskustelun tulokset numeroksi, kun he olivat pohtineet isyyttään monesta näkökulmasta. Pyysin isiä vielä perustelemaan antamaansa numeroa. Kaksi isää ei halunnut antaa numeroa isydelleen vaan he kertoivat sen olevan aivan liian vaikeaa. Isyyden keskiarvo oli 7.6 ja moodi 7 (viisi isää antoi 7). Huonoin annettu isyysnumero oli kuusi ja parhain yhdeksän.

”Virheitä tekee varmaan kaikki, tuskimpa kukaan voi kymppiä antaa itselleen” Isä 31v.

Isät, joiden alkoholin käytön takia oli tehty lastensuojeluilmoitus, antoivat numeroksi keskiarvoa pienemmän numeron, joko 7 tai 6.

”Aiemmin olisin antanut numeroksi täyden kympin, mutta numero on nyt tippunut seiskaan, koska pojalla on huoli mun alkoholin käytöstä” Isä 37v.

Kolme isää antoi numeroksi 9, joista kaksi oli epäiltynä lapsen pahoinpitelystä, joka oli yllättävää. Mitä pienemmän isyysnumeron isät antoivat, sitä enemmän syyllisyyden kokeminen nousi. Muuten isyysnumero ei korreloinut muiden muuttujien kanssa, kuten siihen oliko lastensuojeluilmoitus isän toiminnan syytä vai ei. Esimerkiksi vanhemmuuden parantaminen ei ollut isyysnumeroon yhteydessä, sillä korkean, että matalan isyysnumeron antaneet isät ilmoittivat tasaisesti, että haluavat parantaa isyyttään.

6 ISÄT LASTENSUOJELUN TILANNEARVIOSSA

6.1 Isyyskokemukset lastensuojelun näkemänä

Lastensuojelun konteksti näkyi tutkittavien isien vastauksissa hyvin selvästi, sillä isät eivät tuoneet juuri mitään nykyhetkeen viittaavaa negatiivista asiaa omasta isyydestään esille. Haastateltavat halusivat antaa isyydestään paremman kuvan ja keksiä mahdollisen oikeutuksen normista poikkeavalle isyydelle, joka mahdollisesti oli aiheuttanut lastensuojelullisen huolen (vrt. Alasuutari 2007, 78). Isät mieluummin korostivat oman roolin vastuuta esimerkiksi lapsen rajojen asettajana ja kurin ylläpitäjänä. Jäin miettimään halusivatko isät tuoda tietoisesti lastensuojelun työntekijälle esille omaa isänrooliaan perheen sääntöjen ylläpitäjänä, koska isien on helppo otaksua rooli vallitsevien kulttuuristen käsitysten mukaisesti. Vertailukohtana voidaan käyttää esimerkiksi Helinä Mesiäislehto-Soukan (2005, 134) tutkimusta, jossa isät kertoivat kurinpitämisen vaikeuksista, koska isät pelkäsivät, että eivät osaisi pitää riittäviä rajoja lapselleen miehelle annetussa ennakkoroolissaan. Tutkimuksessani isät ehkä olettivat sosiaalityöntekijän haluavan kuulla, että hänellä on tilanne hallussa. Tämä näkyi siinä, että kaikki isät ottivat esille roolinsa rajojen asettamisen tärkeydestä, kun kyse oli oman lapsen alkoholin käytöstä tulleista ilmoituksista.

Huomasin jo pian haastattelutilanteissa, että lähes kaikki isät antoivat pelkästään positiivisia kommentteja isyydestään teemavastauksiin ja osa tutkittavista pyrki osoittamaan oman vanhemmuuden hyvyttään haastattelijalle. Jos tutkittavat kertoivat jotakin negatiivista vanhemmuudestaan, niin he kertoivat siitä imperfektimuodossa niin, että tämä ”huono vanhemmuus” oli tapahtunut joskus aikaisemmin. Tutkittavat toivat lähes poikkeuksetta oman negatiivisen vanhemmuuskommentin jälkeen katumisen, syyllisyyden ja häpeän tunteita ja että aikoivat parantaa vanhemmuuttaan tästä eteenpäin. Tulkitsin asian niin, että tutkittavat halusivat varmistaa sosiaalityöntekijälle, ettei huoli jatku tulevaisuudessa ja ettei siihen sosiaalityöntekijän tarvitse enää puuttua. Koska lastensuojelutyö on pitkälle muutostyötä, oli odotusarvona käytännön työn kokemuksen perusteella, että isät haluavat jossain määrin vakuuttaa sosiaalityöntekijää muuttavansa toimintatapojaan vanhemmuuden suhteen. Olisin kaivannut isiltä kriittisempää

lähestymistapaa omaan vanhemmuuteen niin, että he olisivat avoimemmin uskaltaneet esittää myös vanhemmuutensa varjopuolia.

En ajattele naiivisti, että sosiaaliviranomaisen roolini olisi vaikuttamatta haastatteluihin, sillä tiedollinen valta ja kontrolli ovat aina haastattelutilanteessa läsnä olevia asioita, jotka ovat kuitenkin analyysin avulla keskustelusta esiin löydettäviä asioita. Tutkimusaineisto syntyy aina vuorovaikutusprosessin tuloksena tietyn kontekstin vaikutuksessa. (Ruusuvuori 2010, 294-295.) Tutkimuksen luotettavuuden kannalta sitä edeltävä tilannearviohaastattelu oli luotettavuutta lisäävä, koska tutkittavan isän kanssa oli työntekijäjohtoisesti keskusteltu kertaalleen vanhemmuudesta ja sen ongelmakohdista. Voidaan ajatella, että tutkittava ei lähde liioittelemaan kohtuuttomasti isyyden hyvyyttään, koska on jo antanut tutkijalle tietoa isyydestään tilannearviohaastattelussa. Pystyin reflektiivisesti vertaamaan tilannearviohaastattelun ja tutkimushaastattelun vastausten johdonmukaisuutta keskenään heti haastattelun jälkeen. Näkemykseni mukaan isät halusivat korostaa oman vanhemmuuden hyviä puolia tutkimushaastattelussa, koska se oli hyvä tilaisuus kertoa vanhemmuuden toimivista puolista vapaamuotoisemmin sosiaalityöntekijälle ja puolustaa itseään. Toiseksi tilanne oli tasa-arvoisempi kuin tilannearviohaastattelu, jossa saattaa ajoittain olla syyttävä ja painostava tunnelma isää kohtaan, kun ongelmallisia asioita on otettava esille ja vaadittava niihin muutosta.

Huomattava tutkimustulos on itsessään se, että isien vanhemmuuden kokemusten vastaukset olivat voimakkaasti yhteydessä tunteisiin, kun puhuttiin lastensuojeluilmoituksesta ja arviointitilanteesta. Tämä tuli myös minulle täysin yllätyksenä, kun aloin analysoimaan aineistoa, sillä aineiston teksti liittyi lähes pelkästään erilaisiin tunneilmaisuihin. Tutkittavien tunnereaktiot olivat jossain määrin yhteydessä lastensuojelullisen huolen voimakkuuteen, koska eniten syyllisyyttä, häpeää ja katumusta kokevien isien lastensuojeluilmoitus johti useimmin lastensuojelutarpeen selvitykseen. Marketta Rajavaaran (1991, 142-158) tutkimuksessa lastensuojelun asiakasvanhemmat tulkitsivat asiakkuuden syyksi omat puutteensa, epäonnistumiset ja voimattomuuden selviytyä arkielämässä. Syyllisyyskysymykset ovat osa lastensuojelutyön työprosessia ja asiakkaan subjektiivisuuden kehittymistä sekä heijastuvat valtasuhteissa työntekijän ja asiakkaan välillä. Voidaanko ajatella että sosiaalityöntekijän pitää huolestua, jos isä kokee lastensuojeluilmoituksen voimakkaasti negatiivisella tunteella ja kertoo häpeän, syyllisyyden ja katumuksen tunteista. Toisaalta

tunteet kertovat siitä, että isä on tietoinen tilanteesta ja mahdollisesti altis muutostyöskentelylle sekä yhteistyölle lastensuojelun kanssa. Huolestuvampaa on, jos isät eivät tunnista perheen ongelmia ja eivätkä tunnustaisi tarvitsevana apua tilanteeseen. (Lämsä 2009, 149-154.) Asian suhteen olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimusta.

Tutkimuksen isiä voi luonnehtia tavallisiksi työssäkäyviksi keskiluokkaisiksi miehiksi, joissa ei kokonaisvaltainen huono-osaisuus näkynyt. Tutkimuksen otos on siis jossain määrin homogeeninen, sillä aineiston valta-osa isistä oli ikäjakaumaltaan 30-40 vuotta, toisen asteen tutkinnon suorittaneita, työelämässä mukana olevia, vakituksessa parisuhteessa, lasten huoltajia ja lasten kanssa yhdessä asuvia. Jaoin isät kolmeen isäryhmään (superisät, keskivertoisät ja vaihtoehtoisät) kokemuksesta rikkauten perusteella. Vanhemmuustyylin on todettu olevan suhteellisen pysyvä vanhemmuuden ominaisuus, joka näkyy vuorovaikutuksessa suhteessa lapseen muun muassa lapsen kontrolloinnissa, hoivaavuudessa ja keskustelemisessä (Kivijärvi ym. 2009, 49). Superisä on Arto Jokisen (1999, 177-191) vahvistuvan isätyypin kaltainen isä, joka on tasavertainen osallistuva isä jaetun vanhemmuuden mukaisesti niin lasten kasvatukseen, kuin taloudellisen turvan tuomisen suhteen. Superisillä korostui ajan antaminen lapsille monin eri tavoin sekä isät toivat esille rakkauden tunteita lapsiaan kohtaan, josta voidaan päätellä, että isyys on heille erityisen tärkeää. Myös Jouko Huttunen (2001, 81-83) pitää tärkeämpänä omassa isätyypittelyssä sitä, kuinka tärkeäksi mies arvostaa isänä olemista elämässään ja sitä kuinka paljon hän antaa aikaa lapsilleen. Täytyy huomioida kuitenkin tutkimuksen rajoitteet, sillä vaikka superisät osasivat kuvata kattavammin isyyden eri puolia kuin vaihtoehtoisät. Voivat näiden ryhmien erot vanhemmuudessa olla todellisia tai sitten vaihtoehtoisät eivät kyenneet analysoimaan isyyttään riittävän laajasti ja tuottamaan siitä niin monipuolista puhetta. Joka tapauksessa oman isyyden kuvaamisen taidolla on lastensuojelullista merkitystä, nimenomaan tilannearviotilanteessa. Sillä kuinka hyvin isä osaa kertoa vanhemmuudestaan sosiaalityöntekijälle, niin syntyvä kuva joko vähentää tai kasvattaa huolta lasten tilanteesta ja määrittää mahdollisia jatkotoimenpiteitä.

Tutkimuksessa isät toivat vanhemmuuttaan esille suhteessa lapseen toiminnallisten tehtävien kautta, kuten harrastusten tai muun mielekkään yhteisen tekemisen kautta. Tyypillisin isä aineistossa kertoi ensisijaisesti olevansa toiminnallinen pehmoisä, joka elää tasavertaisessa parisuhteessa ja jonka vastuulla on lapsen kurinpito. Raija Julkusen

(2010, 245) ennustama aktiivisten pehmoisien isyysdiskurssi näkyy tutkimuksen miehissä. Oli mukavaa huomata, että valtaosa isistä kertoi positiivisista tunteistaan lapsiinsa. Isien suhde lapsiin näyttäytyi kokemukkuvausten perusteella pääosin hyvältä. Isät kertoivat huolehtivansa lapsille riittävästi rajoja, mutta eivät kuitenkaan olleet etäisiä auktoriteetteja, vaan myös kertoivat keskustelevansa lasten kanssa elämän tärkeistä asioista.

Tutkittavista isistä noin puolella oli jokseenkin tasavertainen parisuhde ja he osallistuiivat lasten kasvatukseen ja kotitöihin osallistuvana vanhempana. Toinen puoli isistä kuvaili suhdettaan kokemusten valossa työnjaollisesti erilaiseksi parisuhteeksi, jossa lasten hoito ja kasvatusta, kotityöt sekä talousvastuu oli jakautunut enemmän toiselle vanhemmalle. Voidaan puhua perheen sisäisestä sukupuolijärjestelmästä, jossa on kolme peruspiirrettä; sukupuolisen työnjaon, miesten vallan ja epäsymmetrisen vanhemmuuden alueet (Julkunen 2010, 15-16). Erityisesti eronneiden isien parisuhde ei ollut niin tasa-arvoinen kuin ydinperheissä. Eronneet isät ilmoittivat kokemukkuvauksissaan tekevän vähemmän kotitöitä kuin ydinperheissä. Eronneilla isillä oli enemmän elatusvastuuta perheestään. Uusioperhekuviot tuottivat haasteita isän paikan löytymiselle uudessa suhteessa, jossa on kummankin puolison lapsia. Margit Jensen (2001,82) on todennut, että uusioperheissä edellisestä suhteesta olevan lapsen hoitovastuu jää todennäköisemmin biologiselle vanhemmalle. Tämä näkyi myös tutkimuksessani kahden isän kohdalla, jotka elivät uusioperhesuhteessa. Eronneiden isien vanhemmuus näkyi kokemukkuvauksissa hieman ohuemmalta ydinperheisiin verrattuna sekä isäryhmien jaottelussa eronneet isät kuuluivat suurimmalta osalta vaihtoehtoisten ryhmään yhtä lukuun ottamatta.

Tutkimukseni eronneet isät olivat hieman samankaltaisia kuin Mari Brobergin ja Miia Hakovirran (2009, 197-198) kolme eroisäluokkaa: sitoutuneet, taloudellisesti sitoutuneet sekä sitoutumattomat isät. Brobergin ja Hakovirran sitoutuneilla isillä oli yhteishuoltajuus ja he olivat sitoutuneita lapsen sekä sosiaalisesti että taloudellisesti sekä yhteistyö entisen puolison kanssa sujui hyvin. Taloudellisesti sitoutuneet isät osallistuiivat lapsista aiheutuneet kuluihin, mutta eivät nähneet lapsiaan niin usein, sillä yhteistyö lapsen äitiin oli toimimaton. Lisäksi isän uudessa parisuhteessa oli uusia lapsia, jotka sitoivat isää nykyisessä perheessä. Pienin ryhmä muodostui sitoutumattomista isistä, jotka eivät juuri tavanneet lapsiaan ja välit lapsen äitiin olivat heikot sekä taloudellinen sitoutuminen lapsen oli heikkoa. Tutkimukseni eronneet isät,

joiden luona lapset asuivat jatkuvasti, muistuttivat sitoutuneita isiä. Tutkimuksen etäisät olivat taloudellisesti sitoutuneiden luokassa, sillä he toivoivat enemmän aikaa erossa asuvien lasten kanssa. Tutkimuksessani eivät näkyneet sitoutumattomat isät, sillä he loistivat poissaolollaan ja eivät päätyneet aineistoon.

Kuuden alkoholia käyttävän isän vanhemmuus näyttäytyi tutkimuksessa kokonaisvaltaisesti arvioiden heikoimmalta. Valitettavan usein lastensuojelun kestotyöllistäjänä ovat päihteitä käyttävät isät. Ritva Nätkin (2003, 38) näkee, että nykyisin tulisi kiinnittää vieläkin enemmän huomiota isien päihteiden käyttöön ja perhekokonaisuuteen, koska siihen liittyy riitelyä, väkivaltaa sekä yltiöindividualistista toimintaa. Päihteiden ongelmakäyttö katkaisee vanhemmuuden tai tekee sen siitä jaksottaista, joka on haitallista lapsille. Elämä alkoholiongelmaisen isän kanssa aiheuttaa lapselle negatiivisia tunnekokemuksia ja heikentää lapsen elämänlaatua sekä aiheuttaa kunnioituksen puutetta juovaa vanhempaa kohtaan (Itäpuisto 2008, 33, 41–42.)

Aineiston neljä alkoholia käyttävää isää oli syyllistynyt myös parisuhdeväkivaltaan. On tutkittu, että suomalaisissa parisuhdeväkivaltatapauksissa liittyy noin puoleen alkoholin käyttö. Puolison humalajuominen lisää selkeästi parisuhteessa väkivallan riskiä ja väkivallan seuraukset ovat usein vakavampia (Koko perhe kierteessä 2007, 35). Suvi Keskinen (2005, 317–338) väitöskirjassa perheväkivaltaa käyttäneiden isien vanhemmuus näyttäytyi lähinnä ongelmallisena tai olemattomana. Miehet keskittyivät lähinnä parisuhteeseen ja kumppaninsa tekemisiin kuin lapsiinsa sekä suhde lapsiin jäi heikoksi ja rakentumattomaksi. Susanna Oksasen (2006, 80) mukaan on selvää, että alkoholiperheen vanhemmuus on usein heikkoa, eristynyttä, lapselle turvatonta ja parisuhteessa epäsopeaa. Kirsi Nousiaisen (2004, 73–74) tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivalta saatetaan nähdä viranomaisten silmissä naisen ja miehen keskinäisenä asiana ja yksilöproblematiikkana, joka ei kosketa lasta.

Aineistossa oli kuusi lapsen pahoinpitelyn epäilyä, joissa tekijä oli neljässä tapauksessa muu kuin isä. Tämä on näin pieneen aineistoon suhteessa todella paljon. Kuritusväkivalta johtui aineistossa vanhempien jaksamisongelmista ja erityislusten haastavista tarpeista (esimerkiksi vammaisuus ja ADHD) sekä keinottomuus rajoittaa lasta toimivilla kasvatustoimilla. Kuritusväkivallalla on todettu olevan monta kielteistä vakavaa vaikutusta lapsen hyvinvointiin, käyttäytymiseen ja kehitykseen.

Kuritusväkivalta vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen niin, että lapsen luottamus ja läheisyyden tarve vanhempaan heikkenee. (Älä Iyö lasta, 37-38.) Lastensuojelu on keskeinen toimija kuristusväkivaltaan puuttujana ja ehkäisijänä, vaikka ongelma on myös terveydenhuollollinen ja juridinen.

Tutkimuksessani päihteitä käyttävät isät antoivat isyyksimeroksi itselleen kuusi tai seitsemän, joten he itsekin arvioivat omaa vanhemmuuttaan heikommaksi. Lisäksi viisi isää kuudesta koki, häpeää, katumista ja syyllisyyttä lastensuojeluilmoituksen johdosta, mutta vain kolme kertoi parantavansa isyyttä. Suhde lapseen näytti näillä isillä lähinnä toiminnalliselta. Alkoholia käyttävät isät olivat muita ryhmiä useammin työelämän ulkopuolella, joka ei tullut yllätyksenä. Kaikki isän alkoholin käytön, perheväkivallan ja lapsen pahoinpitelyn epäilyn takia tulleet ilmoituksen johtivat lastensuojelutarpeen selvitykseen.

6.2 Isyyden tukeminen ja osallisuus lastensuojelussa isien kokemusten valossa

Johanna Mykkänen (2011) kirjoittaa osuvasti artikkelissaan, että:

”Nykyäänä korostetaan isän osallisuutta perheen arjessa, mistä on tullut myös yksi perhepoliittisista tavoitteista. Isyyden merkitys tulisikin ymmärtää koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Mitä enemmän isien kanssa työtä tekevät ymmärtävät isyyttä, sen lähtökohtia ja isien erilaisuutta, sitä paremmin isiä, isyyttä ja koko perhettä voidaan tukea. Jaettu vanhemmuus on nykyään vanhemmuuskäytäntöjen tavoite ja ohjenuora, jonka kehikossa isä nähdään lasta hoitavana ja hoivaavana toisena vanhempana.”

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa tutkittavien isyyden kokemuksista, jonka avulla voidaan tehdä näkyväksi lastensuojelun isien vanhemmuutta ja sen merkitystä lastensuojeluilmoituksissa. Miehiä ei saa nähdä sosiaalityössä pelkkinä ongelmien aiheuttajina, kuten Jonathan Scourfieldin (2003, 88-107) tutkimuksen kategorioissa miehet nähtiin hyödyttöminä, poissaolevina ja potentiaalisina uhkina sosiaalityöntekijöille, lapsille ja naisille. Perhettä voidaan parhaiten auttaa, jos isien kertomat voimavarat vanhemmuudessa saadaan todelliseen käyttöön ja isyys ja isien osallisuus vahvistuu. Lastensuojelun arjen polttavimpana kysymyksenä usein kuuluu, miten poissaolevat isät voidaan motivoida aktiivisiksi vanhemmiksi jo yhteiskunnan peruspalveluissa, ilman että lastensuojelun sekä äitien on ohjattava heitä oikeaan suuntaan (Keskinen 2005, 329–330). Tutkimustulosten valossa isien voimavarojen

löytäminen on lastensuojelussa tärkeää, sillä miesten isyys näyttäytyy heidän kokemustensa valossa kohtuullisen vahvalta. Ainakin he kuvaavat isyyttään positiivisena asiana ja ovat halukkaita tekemään vanhemmuudelleen muutosta lastensuojelun asiakkaana.

Isien osallisuudessa lastensuojelussa on aukkoja, jotka näkyvät myös työn arjessa. Vaikka kutsuin molemmat vanhemmat uuden lastensuojeluilmoituksen tulon jälkeen keskustelemaan ja selvittämään asiaa, niin usein isät jäivät saapumatta sovittuun tapaamiseen. Olin varautunut tutkimuksen puitteissa haastattelemaan perheen isän, mutta tutkimuksen aineiston keruu aikana useassa tilannearviotilanteessa oli läsnä vain äiti ja lapsi. Tyypillisin selitys asialle oli, että isä on töissä ja ei pääse kiireiden takia. Isien tavoittamisen ongelma tuli esille keskeisimpänä myös lastenneuvoloiden henkilökunnalle tehdyssä tutkimuksessa (Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoissa 2008, 36). Kummankin juridisen huoltajan olisi tultava keskustelemaan lastensuojeluilmoituksesta, myös siinäkin tapauksessa, että perhe olisi hajonnut vuosia sitten ja lapsi asuisi äidillään. Perheen tarinasta jää puuttumaan puolet, jos isän vanhemmuus jää kuulematta. Harmittavan yleinen käytäntö lastensuojelussa on myös se, että vain lähivanhempi kutsutaan tapaamiseen, ellei sitten kyseessä ole erittäin vakavista asioista. Nämä yhteiskunnalliset rakenteet yllä pitävät ideaa naisesta perheen ykkösvanhempana ja vaikuttavat lastensuojelun näkökulmiin äidistä ja isästä (Palojärvi 2012, 106).

Huomionarvoista aineiston kokemukkuvausten ymmärtämisessä on, että aineistoon eivät päätyneet poissaolevat isät, jotka eivät haluttomuuttaan tai kiireiltään päässeet lastensuojelun tilannearviotapaamiseen. Tästä syystä aineistoon on valikoitunut suhteessa enemmän vahvistuvan vanhemmuuden omaavia isiä. Aineistossa on vain kolme etäisää, mutta neljä isää, joille lapset ovat jääneet erossa, joista kaksi oli yksinhuoltajia. Vuonna 2005 vain joka seitsemäs yksinhuoltaja oli isä (Kartovaara 2007, 42). Brid Featherstonen (2004, 144) tutkimuksessa taas todettiin, että lastensuojelun asiakkaina olevat perheet ovat enemmistöltä yksinhuoltaja- ja uusioperheitä. ”Uuden isyyden” mukaisesti isät ovat tulleet äitien rinnalle tasavertaisiksi lapsen kasvattajiksi ja vastuunottajiksi, jos tilanne niin vaatii (vrt. Featherstone 2003, 239-254; Varanka 2006 68-69). Tätä isien vastuunottoa lapsista ei ole juurikaan tutkittu, koska yksinhuoltajatutkimus on ollut äitivoittoista ja sosiaalityön teoriapuheessa puhutaan lähes pelkästään äitien tukemisesta (vrt. Vuori 2004, 52-53).

Tutkimuksen kahden etäisän kohdalla soitin lastensuojeluilmoituksesta ja haastattelin heidät puhelimitse tutkimukseen. Isien osallisuus on erittäin tärkeää lastensuojeluprosesseissa, sillä kiireisessä lastensuojelutyössä voidaan kysyä ovatko etäisät aina edes tietoisia lastensa lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä saati muista prosessin vaiheista? Tutkimuksessa kaikki kolme eronnutta etäisää toivat esille voimattomuutta oman vanhemmuuden suhteen. Isät kertoivat, että he haluavat olla lapselle aktiivisia isejä ja korostivat omaa hyvää isyyttään sekä sitä mitä hyvää heillä olisi lapselle annettavana. Etäisät nostivat esille erityisesti lapselle rajojen asettamisen tärkeyttä, sillä he kokivat, että etäisänä heillä ei ollut enää vaikutusvaltaa lapsen kasvatusasioissa eron jälkeen. Lastensuojelun työskentelyä etäisien kanssa vaikeuttaa usein huoltajien keskinäiset ristiriidat, jolloin työskentely on vaarassa pelkistyä äidin kanssa työskentelyksi.

Tutkimuksen tulosten mukaisesti isyyden tukeminen lastensuojelun kontekstissa onnistuu parhaiten antamalla isille oma paikka ja tila tulla kuuluksi miehenä ja perheen toisena vastuullisena vanhempana. Isien vanhemmuutta tukisi työmuotona lastensuojelussa isien kanssa käytävä vanhemmuuskeskustelu. Vanhemmuuden käsittelemisessä isien kanssa voitaisiin käyttää enemmän esimerkiksi vanhemmuuden roolikarttaa, joka on kehitetty helpottamaan vanhemmuuden hahmottamista arki ajattelun avulla (esim. Ylitalo 2011). Tuomas Kurttila (2012) peräänkuuluttaa, että isät tarvitsevat myös konkreettista palautetta isyydestään niin perheeltään kuin ammattilaisilta, jotta isät kokevat toimivansa oikein. Valitettavan usein lastensuojelun arviointivaiheessa perhettä arvioidaan ja kerätään tietoa vanhemmuudesta, mutta riittävän selkeää rakentavaa palautetta ei uskalleta antaa vanhemmille heidän toiminnastaan. Kirsi Juhilan (2000, 15) mukaan auttamistyössä on keskeistä neuvojen antaminen ja niiden vastaanottaminen, jossa kokemuksellinen ja emotionaalinen vastavuoroisuus rakentaa työskentelysuhdetta ja sen toimivuutta.

Vaikka tutkimushaastattelu oli ajallisesti lyhyt, niin siitä huolimatta minulle nousi voimakas vastatunne siitä, että isät kokivat tulleen aidosti kuuluksi ja vaikuttaneensa työntekijän käsityksiin vanhemmuudestaan. Lastensuojelun työntekijän näkökulmasta arvioiden tämän pieni haastatteluhetki syvensi asiakassuhdetta näihin miehiin, niin että seuraavalla tapaamisella isät olivat lähtökohtaisesti avoimempia ja ystävällisempiä

minua kohtaan, jolloin työskentelyä oli helppo jatkaa. Yhtenä merkittävä syynä suhteen lähentymiselle uskon olevan sen, että tutkimushaastattelun aikana luovuin hetkeksi vahvasta työroolista sosiaaliviranomaisena ja asetuin kiinnostuneen tutkijan rooliin. Jouko Huttunen (2001, 209) on tutkinut isyyttä kattavasti ja näkee, että julkisen isäkeskustelun lisäksi tarvitaan isien omaa puhetta isyydestä, josta puhuminen tukee aktiivista isyysdiskurssia. Lastensuojeluilmoituksen tutkintahaastattelussa kysyn työntekijänä rutiininomaisesti isän näkemystä tilanteesta kysymyksillä jotka tulevat minulla intuition perusteella mieleen. Siksi myös oman työotteen kannalta tutkimus tuo minulle työväliseen lähestyä asiakkaiden isyyttä harkittujen kysymysten muodossa.

Isien käyttämän kielen merkitys oli suuri tuloksia muutettaessa tulkittavaan muotoon. Yhtenä keskeisenä tutkimustuloksena totean, että isyyden kokemus on pitkälle tunne, jota miesten oli vaikea äkkiseltään sanoittaa. Useat isät totesivat varsinkin ensimmäisen kysymyksen (millainen isä olet lapsellesi?) kohdalla, että kysymykseen on vaikea vastata. Tällöin kysyin tarkentavia kysymyksiä siihen asti, että keskustelu lähti käyntiin. Haastatteluiden haasteena olivat haastateltavien vaikeudet pystyä nopeasti muodostamaan isyydestään selkeä näkemys ja vielä huolellisesti se sanallisesti ilmaisemaan.

*”Mä olen yleensä aika hiljainen ihminen, en mä osaa tälläisistä tuosta vaan jutella”
Isä 33v.*

”En oo hyvä puhumaan... vaikea näihi on mitään sanua” Isä 47v.

Myös muistiinpanoista oli havaittavissa useiden haastateltavien kohdalla merkintöjä vastaamisen vaikeudesta.

”Muistiinpano haastattelusta 13.5 2013; isä kiemurtelee tuolissa ja hokee toistuvasti haastattelun aikana kysymyksiin ”jaa-a, jaa-a, jaa-a”.

”Muistiinpano haastattelusta 23.3 2013; isä on erittäin harvasanainen ja jännittynyt ja hänellä on selvästi vaikea puhua sekä hän vastaa kysymyksiin lyhyesti.”

Aineisto herättää pohtimaan, että onko vain lastensuojelun parissa oleville isille ominaista vaikeaa sanoittaa omaa vanhemmuuttaan verrattuna valtaväestöön. Jos isyyden eri osa-alueet ovat miehelle jäsentyneet mielessä, on miehen helpompi tuottaa isyyspuhetta vanhemmuudestaan. Arvelen, että jäsentymätön isyys on riski ajautua lastensuojelun asiakkuuteen jossain vaiheessa, kun vanhemmuus heijastuu kasvatukseen

ja parisuhteeseen. Miesten isyyden tunnistaminen, kasvattaminen ja tukeminen, olisi aloitettava jo neuvolassa ensimmäisen lapsen synnyttyä, jossa isille voisi olla täysin omia käyntejä, joissa vanhemmuutta käytäisiin lävitse teemalla ”Minä isänä” (vrt. Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa 2008, 50-51). Myös lastensuojeluun olisi saatava lisää resursseja tavata asiakkaita niin lapsia kuin isiä, jotta oikeasti voidaan tehdä osallistavaa ja voimaannuttavaa työtä.

Suomalaisen palvelujärjestelmän perhekeskeistä työtettä tulisi sen määrittelyssä ja työtavoissa avata isyyskeskeisempään suuntaan sosiaalialan kaikilla toimialoilla, etenkin jos halutaan, että lastensuojelun painopiste todella siirtyy enemmän ennalta ehkäisevään suuntaan. Muun muassa Isätoimikunnan mietinnössä (1999) painotetaan, että julkisia palvelujärjestelmiä on kehitettävä vanhemmuuden tukemisessa ja vanhemmuuteen valmentamisessa, painopistealueena isien osallisuuden lisääminen sekä uudenlaisten toimintamallien luominen isien tukemiseksi, erityisesti perheen kriiseissä, päihdeongelmien yhteydessä ja perheväkivaltatilanteissa.

Lopuksi haluan todetta, että lastensuojelusta puuttuvat suunnitelmat isien tukemiseksi sekä isät huomioivat työmenetelmät. Naisten ja lasten osallisuutta on huomioitu runsaasti sosiaalityössä käydyssä keskustelussa ja siitä on tehty paljon tutkimuksia sekä erilaisia ohjeistuksia ja suosituksia, mutta isyys on jäänyt vähälle huomiolle. Sosiaalityöntekijät haluavat nähdä työnsä sukupuolineutraalina, josta aiheutuu se, että sukupuolisensitiivisiä työmenetelmiä ei haluta käyttää (Kitunen 2007, 113-114). Koska isät korostivat vanhemmuudessaan toiminnallisuuden tärkeyttä, olisi tämä järkevää valjastaa myös lastensuojelun sosiaalityön työkaluvalikoimaan. Miehet tutustuvat ja luovat toisiinsa siteitä tunnetusti toiminnallisen tekemisen kautta, jossa keskustellaan tekemisen lomassa. Miten tämän toiminnallisen tekemisen saisi yhdeksi lastensuojelun työtavoista, jossa resurssit ovat tunnetusti vähäiset ja miestyöntekijöitä harvassa? Erityinen haaste tämä on lastensuojelun perhetyölle. Olisi tärkeää myös tutkia sosiaalityöntekijän näkökulmasta isien kohtaamista lastensuojelussa. Keskeistä olisi selvittää mitä valmiuksia työntekijöillä on kohdata miesten vanhemmuuden erityiskysymyksiä.

Tutkimuksen myötä olen vakuuttunut siitä, että nykyinen sosiaalityön toimintatapa lähestyä isiä toimisto- ja kahvipöytäkeskustelutapaamisilla ei ole välttämättä hedelmällisin. Myös Marjo Kurosen (2004, 6) mukaan miehet saattavat vierastaa

sosiaalitoimistoissa käytäviä keskusteluita, koska eivät ole verbaalisesti niin lahjakkaita kuin naiset puhumaan esimerkiksi tunteisiin liittyvistä asioista. Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen (1998, 69) taas toteaa, että isät kyllä keskustelevat ajatuksistaan mielellään, mutta vain kun olosuhteet ovat oikeat. Sinkkosen mukaan isät pitävät turhauttavina naisten johtamia ja naisten ehdoilla käytäviä keskusteluja, koska pelkäävät joutuvansa altavastaajan rooliin. Tämä näkyy lastensuojelun työn arjessa erityisesti suurissa moniammatillisissa verkostopalavereissa, joissa kaikki auttajatahot ovat yleensä naisia. Tällöin sukupuoliset valtasuhteet eivät tue miehen osallisuutta lastensuojelun kontekstissa.

7 POHDINTA

Tutkimuksen haastattelutilanteessa korostui miesten välinen keskustelutilanne, jossa puhuttiin isyydestä ja miehenä olemisesta perheessä, joten vastauksissa haastateltavat kiinnittivät erityistä huomiota sukupuolisidonnaisuuteensa. Tutkimus oli myös matka omaan vanhemmuuteen haastatteluiden, teoratiedon ja pohdiskelun kautta. Sukupuolisensitiivisyyden lisäksi tutkimustuloksissa näkyi lastensuojelun konteksti, jonka valossa voidaan ajatella, että haastateltavat puhuivat odotuksenmukaisesti suhteessa normeihin. Haastateltavien puhe- ja jäsenystavoista oli löydettävissä jotain yleistä isyydestä lastensuojelun tilannearviossa, jonka voi ajatella esiintyvän myös laajemmassa yhteisössä. Vaikka tutkimuksen aineisto on poikkileikkausaineisto noin kolmesta kuukaudesta kevään 2013 Oulunsalon kaupunginosan lastensuojeluilmoituksista, niin näkemykseni mukaan aineisto on riittävän luotettava kattamaan yleistä isyyden kokemusmaailmaa perheistä, jotka ovat lastensuojelun kanssa tekemisissä.

Tutkimuksessa haluan korostaa subjektiivisen kokemustiedon tärkeyttä, jossa tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on huomioitava tiedon alkuperän luonne. Jos pidetään keskeisenä kriteerinä tieteellisen tiedon neutraaliutta ja muodollisuutta, niin silloin aliarvioidaan kokemuksen arvoa ja tiedon validiutta. Lastensuojelutyössä tarvitaan niin kokemuksellista taitoa, kuin teoreettista objektiivista lähestymistapaa asiakkaiden tilanteisiin. Lastensuojelun sosiaalityön tavoite on suhtautua jossain määrin kriittisesti tutkittavien omaan näkökulmaan sosiaalisesta todellisuudesta, jotta voidaan ammatillisesti ymmärtää ilmiön suhteita muuhun kokonaisuuteen ja mahdollistaa kokonaisvaltainen auttaminen. Näin ollen tutkimuksessakaan ei ole järkevää rajoittua kuvaamaan sosiaalista todellisuutta pelkästään vain tutkittavien näkökulmasta, vaan oleellista on pyrkiä tuomaan vaihtoehtoisia tulkintoja todellisuudesta sosiaalityön teorioiden valossa. On etsittävä kokemuskuvauksista tiedostamattomia merkityksiä teoreettisen tiedon avulla saadakseen kokonaiskuvan ilmiön luonteesta.

Isyyden määrittäminen isyyслуokitteluiden avulla on ollut runsasta isyystudkimuksessa, johon sorruin myös omassa tutkimuksen analysoinnissa. Perustelen isyyслуokittelujen hyödyllisyyttä sillä, että sosiaalityöntekijällä on oltava hallussa teoratietoa erilaisista isyyden malleista ja rooleista, koska ilman niitä ei isyyden

kokonaisuuden rakentumista voida ymmärtää suhteessa lastensuojelullisiin huoliin. Teoreettisten näkökulmien ja mallien avulla on helpompi jäsentää tutkimuksen isyyden kokemuksen tuloksia, jotka moninaisuudessaan tuntuvat helposti pakenevan erilaisia määrittely-yrityksiä. Todellisuudessa isyyttään elävät miehet harvoin asettuvat puhtaasti minkään kategorian edustajaksi ja saattavat elämäntilanteen muuttuessa vaihtaa ”isyystyyppiä” luontevasti. Tutkimuksen isyyskokemusten valossa haluan sanoa, että isyys on luokittelemistani isyystyypeistä huolimatta hyvin yksilöllistä, jossa jokainen isä tekee siitä itseänsä näköisen.

On harmittavaa, että miehet keskustelevat harvoin isyydestään keskenään. Miehen voi olla naista vaikeampi rakentaa identiteettiään isyyden varaan, johtuen taustalla olevista perinteisistä kulttuurisista malleista olla isä. Siksi isyys ei ole miehille ensisijaisesti luonnollinen puheenaihe, jolla nostetaan statusta muiden miesten silmissä. Kaipaisin miehenä lastensuojelun työskentelyyn enemmän puhetta miehen isyydestä sekä konkreettisia tekoja miesten isyyden vahvistamiseksi. Lastensuojelutyö keskittyy perheen kriisitilanteissa liikaa äidin tuntemuksiin sekä äidin kasvatustyön ja jaksamisen tukemiseen, jolloin mies jää vähälle huomiolle. Isät ovat kuitenkin sosiaalityöntekijöiden epävirallisissa puheissa aktiivisesti läsnä, mutta miesten lähestyminen on jossain määrin työntekijöille haastavaa. Tutkimuksen teon aikana kuulin naispuolisilta yhteistyökumppaneilta, että esimerkiksi väkivaltaisia alkoholia käyttäviä miehiä saatetaan pelätä ja heidät kokea työturvallisuusriskiksi, jolloin kotikäynnille lähtemiseen on suurempi kynnyks. Näin ollen yhteistyö näiden isien kanssa jää pinnalliseksi, koska heitä ei uskalleta kohdata ja heidän ongelmista ei puhuta riittävän avoimesti. Lastensuojelusta uupuvat toimivat arjen työmenetelmät miesten vanhemmuuden ottamiseksi työskentelyyn mukaan, kun perheessä on vakavia ongelmia, kuten parisuhdeväkivaltaa. Myös miesten omissa ennakkoluuloissa sosiaalityöntekijöitä ja lastensuojelua kohtaan on parannettavaa, josta kertovat omalta osaltaan negatiiviset tuntemukset suhtautumisesta lastensuojelun tilanearvioon. Miehet tarvitsevat tietoa ja valistusta lastensuojelun sosiaalityön auttamismahdollisuuksista, jotta heidän osallisuutensa vahvistuu ja he ylipäättänsä suostuvat naisten autettaviksi.

Olisin toivonut tutkimuksessa, että isät olisivat tuottaneet enemmän puhetta oman roolimallin ja käyttäytymisen vaikutuksesta lapsiinsa. Isien vastauksissa oli hyvin vähän huomattavissa itsereflektiota siitä, miten isät arvelevat lasten näkevän heidät vanhempana. Toisaalta on ymmärrettävää, että isät haluavat suojella itseään raskailta

tunteilta ja niitä on vaikea tuoda esille lyhyessä haastattelussa. Isät kuitenkin sanoittivat haastattelutilanteessa syyllisyyden, häpeän ja katumuksen tunteita, josta keskustelua olisi voinut jatkaa lapsen näkökulmaan. Erityisesti siihen miltä lapsesta tuntuu. Toivon, että isät tiedostavat käytöksensä vaikutuksen lapsiin, mutta tilanearviossa sen kertominen sosiaalityöntekijälle voi olla vaikeaa ensimmäisillä tapaamisilla. Jatkossa olisi tutkittava tarkemmin lastensuojeluperheiden isyyttä erityisesti lasten näkökulmasta, siitä miten he kokevat isänsä vanhemmuuden ja toiminnan vanhempana. Lastensuojelun työskentelyn yhtenä tärkeänä tavoitteena on oltava isän oman toiminnan ja roolin havaitseminen, jäsentäminen ja vahvistaminen suhteessa lapseen ja puolisoon. Tämä vahvistaisi isän vanhemmuutta ja perheen keskinäistä tervettä vuorovaikutusta sekä muutosta parempaan.

Viimeaikaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa isyyden merkitys on noussut yhä vahvemmin esille. Hallituksen rakennepolitiikan ohjelmassa ja linjauksissa päätettiin elokuussa 2013 ottaa isien perhevapaiden pidentäminen tavoitteeksi. Isien laajempi perhevapaiden pidentäminen lisää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja edistää naisten työelämään suuntautumista. Perhevapaat lisäävät myös isän perheen arkitöiden ja lastenhoidon oppimista sekä auttavat luomaan tunnesuhteen lapseen jo varhain. Isyyttä voidaan vahvistaa tämän suuntaisilla poliittisilla linjauksilla, jotka kantavat tulevaisuudessa hedelmää ja toivottavasti vähentävät lastensuojeluun ohjautuvia perheitä. Isästä tulee yhtä vahva ja vastuullinen vanhempi äidin rinnalle, jolloin lastensuojelullisissa kriiseissä isän huoltajan rooli tulee olemaan tasavertaisempi. Perhepoliittisiin tukitoimiin kuuluvat myös perheille tarjottavat palvelut, joissa isät tulisi huomioida vielä kattavammin kehittämällä isäsensitiivinen palvelujärjestelmä. Lastensuojelun sosiaalityöhön on saatava isille suunnatut tukitoimet ja palvelut. Nykyiset lastensuojelussa tarjolla olevat avohuollon tukitoimet eivät huomioi isejä ja poikia tarpeeksi. Esimerkkinä mainittakoon Kuusikko-työryhmän raportit Suomen kuuden suurimman kunnan vertailutiedoista, joiden avulla on tarkoitus parantaa asiakkaiden saamia palveluja ja hyvinvointia. Raporttien mukaan isille suunnattuja lastensuojelun avopalveluita ei ole nimeksikään.

LÄHTEET

- Aalto, Ilana 2004: Perinteisestä uuteen? Isyyden muutoskertomusta purkamassa. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.): Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Vastapaino. Tampere.
- Ahlgren-Leinvuo, Hanna 2013: Suomen kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2012. Kuusikko-työryhmä. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Alanen, Leena 2003: Childhoods: the generational ordering of social relations. Teoksessa Berry Mayall & Helga Zeiher (toim.): Childhood in Generational Context. University of London, Institute of Education. 27-45.
- Alasuutari, Pertti 2007: Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Tammer-Paino, Tampere.
- Auttonen-Vaaraniemi, Leena 2004: Onko miehillä kotia sosiaalityössä? Teoksessa Marjo Kuronen & Riitta Granfelt & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius: Sukupuoli ja sosiaalityö. WS Bookwell Oy, Juva.
- Bardy, Marjatta 2009 (toim.): Lastensuojelun ytimissä. THL. Yliopistopaino, Helsinki.
- Baumrind, Diane 1966: Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development* 37. 887-907.
- Barnes, Vivienne 2000: Assessing family strengths. Teoksessa Norma Baldwin (toim.): Protecting Children Promoting Their Rights. Whiting & Birch Ltd. London. 237-252.
- Brentano, Franz 1973: Psychology from an empirical standpoint. Routledge, London.
- Broberg, Mari & Hakovirta, Mia 2009: Lapsistaan erillään asuvana isänä eron jälkeen. Teoksessa Katja Forssén & Anita Haataja & Mia Hakovirta (toim.): Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos, Katsauksia D 50, 186–200.
- Christie, Alastair (toim.) 2001: Men and Social Work. Theories and practices. Palgrave, Basingstoke.
- Clark, Chris 2006: Moral Character in Social Work. *British Journal of Social Work* 36.
- David, Deborah & Brannon, Robert (toim.) 1976: The Forty-Nine percent majority: The male sex role. Addison-Wesley Reading, Mass.
- Dilthey, Wilhelm 1979: The construction of the historical world in human studies. Teoksessa Hp. Rickman (toim.): Selected writings. Cambridge University Press, Cambridge. 170-245.
- Eerola, Petteri 2009: Lapsikeskeisempi isyys – kolme tarinaa nuorten koulutettujen miesten astumisesta isyyteen. *Nuorisotutkimus* 2, 15–28.
- Erikson, Maria & Hester, Marianne & Keskinen, Suvi & Pringle, Keith (toim.) 2005: Tackling Men`s Violence in Families. Nordic Issues and Dilemmas. Policy Press, Bristol.
- Eskola, Jari 2007: (Teema)haastattelu tutkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa. Leena Viinamäki ja Erkki Saari (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineiston keruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Ws Bookwell Oy, Juva.
- Featherstone, Brid 2003: Taking fathers seriously. *British Journal of Social Work* 33, 239-254.
- Featherstone, Brid 2004: Family life and family support: a feminist analysis. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Forsberg, Hannele 1994: Yksi ja monta perhettä. Tutkimus sosiaalityöntekijöiden perhetulkinnoista sosiaalitoimistotyössä. Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.

- Forsberg, Hannele 2012: Kiistanalainen perhe. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Auttonen-Vaaraniemi. Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino, Tampere.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Marita 2006: Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskinen & Marita Törrönen (toim.): Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Ps-kustannus, Juva. 5-20.
- Forssén, Katja & Laine, Kaarina & Tähtinen, Juhani 2002: Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.
- Hall, Christopher & Juhila, Kirsi & Parton, Nigel & Pösö Tarja (toim.) 2003: Constructing Clienthood in Social Work and Human Services: Interaction, Identities and Practices. Kingsley, London.
- Halme, Nina 2009: Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Acta electronica universitatis Tamperensis 870. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Harre, Rom 1979: Social Being. Blackwell, Oxford.
- Hautamäki, Airi 2002: Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiinnittymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksistä kehitykselle. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Wsoy, Helsinki.
- Hearn, Jeff & Lanttu, Emmi 2002: The Recent development of Finnish studies on men: a selective review and critique of a neglect field. NORA – Nordic Journal of Womens Studies 10, 49-60.
- Heino, Tarja 2007: Keitä ovat lastensuojelun uudet asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Työpapereita 30. Stakes, Helsinki.
- Heinämaa, Sara 2000: Ihmetys ja rakkaus. Esseitä ruumiin ja sukupuolen fenomenologiasta. Nemo, Jyväskylä.
- Helavirta, Susanna 2012: Koti lastensuojelun asiakkaana olevien lasten kuvaamana ja moraalisten kannanottojen kohteena. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Auttonen-Vaaraniemi: Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino, Tampere
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Hirvonen, Ari 2006: Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Hakapaino Oy, Helsinki. 31-49
- Holma, Juha & Laitila, Aarno 2001: An alternative to violence – Project principles and methods. Teoksessa L. Keeler (toim.), Recommendations of the E.U. Expert Meeting on Violence Against Women. Ministry of Social Affairs and Health; 2000:13. Helsinki. 157–165.
- Horwath, Jan & Morrison, Tony 2001: Assesment of Parental Motivation to Change. Teoksessa Jan Horwath (toim.): The Child`s World. Assessing Children in Need. Jessica Kingsley Publishers. Lontoo. 98 – 113.
- Huhtanen, Kristiina 2007: Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Hurtig, Johanna 2003: Perhetyö lastensuojelutyönä. Teoksessa Johanna Hurtig & Sanne Hautajärvi & Ulla-Maija Rantalaiho. Lastensuojelua kehittämässä. Arvioivia näkökulmia Nuorten Ystävien Lapsi Lapissa – projektiin. Lapin yliopisto, Rovaniemi. 7-99.
- Hurtig, Johanna 2006: Lasten tieto sosiaalityössä. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino

- Ritala-Koskinen & Marita Törrönen (toim.): Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Ps-kustannus, Juva. 167-194.
- Huttunen, Jouko 1999: Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Mies ja muutos, Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Huttunen, Jouko 2001: Isänä olemisen uudet suunnat. PS-kustannus. Juva.
- Huttunen, Jouko 2012: Kingistä tulee nopeasti paskaisä. Sanomalehti Kalevan Sunnuntailiite 11.11.2012. Kaleva Kustannus, Oulu.
- Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) 2010: Perhepiirissä. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tarkastelua. 7-27. Kelan tutkimusosasto, Helsinki. Vammalan kirjapaino Oy, Sastamala.
- Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa 2008: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 24. Yliopistopaino, Helsinki.
- Isätoimikunta 1999: Isätoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1999:1. Sosiaali- ja terveysministeriö. Edita. Helsinki.
- Itäpuisto, Maritta 2008: Pullon pohjimmaisat. Lapsi, perhe ja alkoholi. Kirjapaja. Helsinki.
- Jensen, An-Margit 2001: Property, Power and Prestige. The Feminization of Childhood. Teoksessa Manuela du Bois-Reymond, Heinz Sunker & Heinz-Herman Kruger (toim.): Childhood in Europe. Peter Lang, New York.
- Jokinen, Arto 1999: Mies ja muutos, Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Juhila, Kirsi 2000: Neuvot ja pulmat lastensuojelukeskustelussa. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.): Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Vastapaino. Tampere.
- Julkunen, Raija 2010: Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Vastapaino, Tampere.
- Järvinen, Riitta 1993: Vuorovaikutusta ja tilannetajua. Asiakastyö naisten työkuulttuurin jäsentämänä. Sosiologian lisensiaattitutkimus. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Kalland, Mirjam 2004: Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa Annamajja Puonti & Tuula Saarnio & Anna Hujala (toim.): Lastensuojelu tänään. Tammi. Helsinki.
- Kartovaara, Leena 2007: Lapset hajoavissa perheissä. Teoksessa Suomalainen lapsi 2007. Tilastokeskus. Stakes, Helsinki.
- Kekäle, Jari 2007: Postmoderni isyys ja uskonnollisuus – tarinallinen näkökulma. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja 19. Joensuu.
- Keskinen, Suvi 2004: Katkokset ja jatkumot feministisessä sosiaalityökeskustelussa. Teoksessa Marjo Kuronen & Riita Granfelt & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. WS Bookwell Oy, Juva.
- Keskinen, Suvi 2005: Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Kitunen, Timo 2007: Sosiaalityön näennäinen tasa-arvo. Teoksessa Arno Kotro & Hannu Sepponen (toim.): Mies vaikka tasa-arvoa. Tammi. Helsinki.
- Kivijärvi, Saila & Rönkä, Anna & Hyväluoma Johanna 2009: Vanhemmuus arjessa: Neuvottelua, hässäköintiä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä & Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.): Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. WS Bookwell Oy. Juva.
- Kivinen, Tarja 1994: Valikoituminen lastensuojelun asiakkaaksi. Näkökulmia asiakkuuden määriytymiseen. Stakes tutkimuksia 45. Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.

- Kivipelto, Minna 2004: Sosiaalityön kriittinen arviointi sukupuolistavien merkitysten ja käytäntöjen purkajana. Teoksessa Marjo Kuronen & Riita Granfelt & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. WS Bookwell Oy, Juva.
- Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kolehmainen, Jani 2004: Osallistuva isä – muuttunut mies? Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.): Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Vastapaino, Tampere.
- Korhonen, Anne 2008: Huolta ja huolestumista - Tutkimus lastensuojeluilmoitusten sisällöstä. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Helsingin yliopisto.
- Krane, Julia & Davies, Linda 2000: Mothering and Child Protection Practice. Rethinking Risk Assessment. *Child & Family Social Work* 5, 35-45.
- Kuronen, Marjo 2004: Valtaistumista vai voimaantumista – feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa Marjo Kuronen & Riita Granfelt & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. WS Bookwell Oy, Juva.
- Kuronen, Marjo 2009: Feministinen tutkimus ja sosiaalityön tutkimus – kohtaamisia ja kohtaamattomuutta. Teoksessa Mikko Mäntysaari & Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.): Sosiaalityö ja teoria. Ws Bookwell Oy, Juva. 111-130.
- Kuula, Arja 2006: Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Hakapaino Oy, Helsinki. 124-140.
- Kähkönen, Päivi 1993: Vanhemmuuden murtuminen. Lapsen huostaanotto sosiaalitoimen asiakirjojen valossa. Lisensiaattitutkimus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Källström Cater, Åsa 2004: Negotiating normality and deviation – father's violence against mother from children's perspective. *Studies in Social Work* 5. University. Örebro.
- Kääriäinen, Aino 2003: Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia 1/2003. Helsingin yliopisto.
- Laakso, Riitta 2012: Vanhempien kanssa tehtävä työ ja moraalikysymykset lastenkodissa. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Auttonen-Vaaraniemi. Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino, Tampere.
- Laine, Terhi 2005. Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Yliopistopaino, Helsinki.
- Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tulkita? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laitinen, Merja & Ojanniemi, Pekka & Tallavaara, Marja-Sisko 2007: ”Nyt kuullaan meitä asiakkaita” – Tutkimus kohtaamisesta, tiedosta ja osallisuudesta lastensuojelun työprosesseissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Lapin Yliopisto, Rovaniemi.
- Lastensuojelu 2011: Suomen virallinen tilasto. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90891/Tr26_12.pdf?sequence=3.
 Luettu 17.12 2012.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
- Latomaa, Timo 2009: Ymmärtävä psykologia: psykologia rekonstruktivisena tieteenä. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. Juvenes Print, Tampere.

- Lehtomaa, Merja 2009: Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. Juvenes Print, Tampere. 163-194.
- Lehtonen, Mikko 1999: Maskuliinisuus, kansallisuus ja identiteetti. Teoksessa Arto Jokinen (toim.): Mies ja Muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Liljeström, Marianne 1996: Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Anu Koivunen ja Marianne Liljeström (toim.): Avainsanat. Vastapaino. Tampere.
- Lämsä, Anna-Liisa 2009: Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Väitöskirja. Oulun Yliopisto. Oulu.
- Mahkonen, Sami 2003: Lastensuojeluilmoitus. Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.
- Mahkonen, Sami 2010: Lastensuojelu ja laki. Edita, Helsinki.
- Matela, Kari 2012: Sukupuoli ja ikäsensitiivisyys ensi- ja turvakodin sosiaalityössä. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.): Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Bookwell Oy, Juva.
- McCarrick, Chris & Over, Adrian & Wood, Pam 2000: A framework for assessment in child protection. Teoksessa Norma Baldwin (toim.): Protecting Children Promoting Their Rights. Whiting & Birch. London. 186-221.
- Mesiäislehto-Soukka, Helinä 2005: Perheenisäys isien kokemana – fenomenologinen tutkimus. Lääketieteen tiedekunta, hoitotieteen ja terveystieteiden laitoksen julkaisu. University Press, Oulu.
- Miles, Matthew & Huberman Albert 1994: Qualitative data analysis. An expanded sourcebook. Toinen painos. Sage, London.
- Morgan, David 1999: Risk and Family Practice. Accounting for Change and Fluidity in Family Life. Teoksessa Elisabeth Silva & Carol Smart (toim.): The New Family? Sage Publications, London.
- Mykkänen, Johanna & Aalto, Ilana 2010: Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 34. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf>
- Mykkänen, Johanna 2010: Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 382. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Mykkänen, Johanna 2011: Isät kasvatuskumppaneina. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/kuukauden_tema/isat_kasvatuskumppaneina. Luettu 19.9 2013.
- Myllärniemi, Annina 2006: Huostaanottojen kriteerit pääkaupunki seudulla. Selvitys pääkaupunkiseudun lastensuojelusijoituksista. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 7/2006. Ylipistopaino. Helsinki.
- Mäkelä, Klaus 1990: Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki.
- Mäkinen, Olli 2006: Tutkimusetiikan ABC. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski.
- Möller, Sointu 2004: Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Opas- ja käsikirjat 1/2004. Pesäpuu ry, Jyväskylä.
- Möller, Sointu 2005: Arviosta sanoisin. Tutkimus lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisesta. Tutkimuksia 1/2005. Pesäpuu ry, Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.
- Nieminen, Tarja 2008: Tasa-arvobarometri. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, Helsinki.
- Nikander, Pirjo 2010: Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvaara & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.): Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.

- Norlamo-Saramäki, Tuija 2009: Asiakaslähtöisyyden ristiaallokossa. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=3d33d245-6a68-498f-8e17-db3d3a2b589b>. Luettu 25.9 2013.
- Nousiainen, Kirsi 2004: Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Nykyri, Tuija 1998: Naisen viha. Jyväskylän yliopisto & SoPhi, Jyväskylä.
- Nyqvist, Leo 2004: Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Marjo Kuronen & Riitta Granfelt & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. WS Bookwell Oy, Juva.
- Nätkin, Ritva 2003: Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin: Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Oinas, Tomi 2010: Sukupuolten välinen työnjako kahden ansaitsijan perheessä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 402. Jyväskylän kylan Yliopisto, Jyväskylä.
- Oksanen, Susanna 2006: ”Alkoholiongelmasta kärsivien joukossa on eniten niitä, jotka eivät koskaan ole ottaneet ryppyäkään”. Tutkimus Huoltaja- ja Sosiaaliturvaleden välittämästä alkoholiperheen kuvasta vuosina 1960–2004. A-klinikkasäätiön monistesarja nro 55.
- Oranen, Mikko 2006: Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti 22.3.2006. Lastensuojelun kehittämisohjelma.
- Oulunsalon kunnan lastensuojelun suunnitelma vuosille 2010-2013: Tietoon ja osaamiseen perustuvaa, hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttavaa, ongelmia ehkäisevää ja lasta ja perhettä auttavaa lastensuojelua. http://www.oulunsalo.fi/perhe_ ja_ sosiaalipalvelut/lastensuojelu/documents/LOPOulunsalo_Ls_suunnitelma28102008.pdf. Luettu 22.12 2012.
- Oulunsalon suuralue: Oulunsalon suuralueen väestö vuonna 2011 ja ennuste vuoteen 2021. http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=6ac2b8a9-c3a6-409c-8653-48c370e75644&groupId=78504. Luettu 17.12 2012.
- Paasivirta, Annukka 2012: Miten tullaan lastensuojelun asiakkaaksi? Vastaanottoryhmillä apua nopeasti ja oikea-aikaisesti. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.): Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Bookwell Oy, Juva.
- Palojärvi, Helena 2012: Pohdintaa naisen avuntarpeesta ja tuen saamisesta suomalaisessa päihdetyössä. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.): Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Bookwell Oy, Juva.
- Parton, Nigel 1999: Reconfiguring child welfare practices: risk, advanced liberalism, and the government of freedom. Teoksessa Adrienne Chambon & Allan Irving & Laura Epstein (toim.): Reading Foucault for social work. Columbia university press. New York, 101–130.
- Parton, Nigel 2008: Changes in the form of knowledge in social work: from the “social” to “informational”? British journal of social work. 38, 253–269.
- Parton, Nigel & O’Byrne, Patrick 2000: Constructive Social Work. Towards a New Practise. Palgrave, New York.
- Pelkonen, Risto & Louhiala, Pekka 2002: Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Sakari Karjalainen & Veikko Launis & Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Gaudeamus, Helsinki. 126-136.

- Perttula, Juha 2009: Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteen teoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. Juvenes Print, Tampere. 113-162
- Petreluis, Päivi 2005: ”Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä -tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista”. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä.
- Pohjola, Anneli 1993: Asiakas sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Riitta Granfelt & Harri Jokiranta, & Synnove Karvinen & Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola (toim.): Monisärmäinen sosiaalityö. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki.
- Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haastetutkimuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki ja Erkki Saari (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Pösö, Tarja 2012: Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Auttonen-Vaaraniemi (toim.): Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Vastapaino, Tampere.
- Rajavaara, Marketta 1991: Tavallisesta perheestä tapaukseksi. Sosiaalitoimiston sosiaalityö arvioinnin kohteena. Lisensiaattitutkimus. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalipolitiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Rantalaiho, Minna 2003: Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Rastas, Anna 2005: Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiitula (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.
- Ritala-Koskinen, Aino 2003: (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus. Helsinki. 121-139.
- Rossiter, Amy 2000: The Postmodern Feminist Condition: New Conditions for Social Work. Routledge, London & New York.
- Rolin, Kristina 2006: Humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen perinteet. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.): Etiikka ihmistieteille. Hakapaino Oy, Helsinki. 108-123.
- Ronkainen Suvi 2001: Sukupuolistunut väkivalta ja uhritumisen paradoksit. Sosiaalilääketieteellinen aikakausilehti 38. 139-151.
- Rousu, Sirkka & Holma, Tupu 1999: Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Ruusuvuori, Johanna 2010: Vuorovaikutus ja valta haastattelussa – keskusteluanalyttinen näkökulma. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.): Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010 (toim.): Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.
- Scourfield, Jonathan 2003: Gender and Child Protection. Palgrave, Macmillan. Basingstoke.
- Seidler, Viktor 1990: Men, feminism and power. – Hearn & Morgan (toim.): Men, Masculinities and Social Theory. Unwin Hyman, London.
- Sihvola, Tapani 1994: Isän rooli perheessä. Teoksessa Pirkko Linna (toim.): Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja, Sarja C nro 6. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Sinkkonen, Jari 1998: Yhdessä isän kanssa. Wsoy, Juva.
- Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmä 2012: Väliraportti: Lastensuojelu pistettävä uusiksi. Helsingin sanomat 5.12 2012.

- <http://www.hs.fi/kotimaa/V%C3%A4liraportti+Lastensuojelu+pistett%C3%A4v%C3%A4+uusiksi/a1305625532158>. Luettu 9.12 2012.
- Tilastokeskus: Kuntien avainluvut. Oulunsalo.
<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/567.html>. Luettu 17.12 2012.
- Tuomi, Marian 2008: Parisuhde päättyy - isyys jatkuu. Miesten kokemukset suhteista äiteihin sekä isyydestä eron jälkeen. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Turun yliopisto. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=3346a744-033f-4a57-bd74-7329f1e732a3>.
- Varanka, Jouni 2006: Miehet ja tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 23. Helsinki.
- Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Tammi. Helsinki.
- Vuori, Jaana 2001: Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere University Press. Tampere.
- Vuori, Jaana 2003: Äitiyden ainekset. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Vuori, Jaana 2004: Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.): Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Vastapaino, Tampere. 29–63.
- Väestörekisterikeskus. Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä 31.12 2013. <http://vrk.fi/default.aspx?docid=6847&site=3&id=0>. Luettu 12.9 2013.
- Ylitalo Pertti (toim.) 2011: Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. Yliopistopaino, Helsinki.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

- Kurtti, Tuomas 5.10 2012: Suomen vanhempainliiton toiminnanjohtajan puhe: ”Perheiden kohtaaminen tänään” Oulun HYTE-päivät 4.-5.10 2012. Osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä Pohjois-Suomessa – syrjäytymisen ehkäisy yhteisenä asiana.
- Oulunsalon Effica: Asiakastietojärjestelmästä tilastojen haku sähköisellä työkalulla. Vuoden 2012 tilastotietoja.
- Virka-aikainen päivystys. Tilastointia. Päivystyspalaverimateriaali 23.8 2013. Oulun kaupungin lastensuojelu.

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

Haastattelu nro _____

Pvm. _____ Haastattelupaikka _____

1. Onko lapsesta tehty aiemmin lastensuojeluilmoitus tai aiempaa lastensuojelun asiakkuutta (työntekijä täyttää)?
A) kyllä B) ei
2. Taustatiedot (ympyröi):
 - a) **Ikä:** _____
 - b) **Koulutus:** Peruskoulu, Toinen aste tai lukio, Ammattikorkeakoulu, Yliopisto
 - c) **Työelämässä olo:** Opiskelija, Eläkeläinen, Töissä, Työllistämistoimenpiteessä, Työtön
 - d) **Huoltajuusmuoto:** Yksinhuolto, Yhteishuoltajuus, Ei ole huoltaja
 - e) **Kuinka monta omaa lasta:** _____
 - f) **Asuuko lasten kanssa pääsääntöisesti:** Kyllä jatkuvasti, Viikonloppuisin tai osan aikaa viikosta, Ei olenkaan
 - g) **Siviilisääty:** Avoliitossa tai avioliitossa lapsen äidin kanssa, Eronnut lapsen äidistä ja ei uutta parisuhdetta, Eronnut lapsen äidistä ja uudessa parisuhteessa
 - h) **Lastensuojeluilmoituksen syy** (työntekijä täyttää):
3. Teemakysymykset:
 - A) **ISYYYS**
Miten kuvailisit isyyttäsi? Millainen isä olet lapsellesi? Millainen käsitys sinulla on isyydestäsi? Millaisena koet isyytesi nykyään? Mitkä arvot vaikuttavat isyyteesi?

Paljonko annat aikaa lapsellesi päivittäin? Millaista aikaa?
 - B) **ISÄN ROOLI PERHEESSÄ**
Millainen rooli sinulla on perheessä isänä? Kuvaile rooliasi perheessä?
 - C) **LASTENSUOJELUILMOITUKSEN KOKEMINEN ISÄNÄ**
Miten koet tulleen lastensuojeluilmoituksen koskevan isyyttäsi?
4. Isyyden numeraalinen arviointi
Millaisen kouluarvosanan (4-10) annat omalle viimeaikaiselle isyydelle?
nro: _____
perustelet:
5. Johtiko ilmoitus lastensuojelutarpeen selvitykseen (työntekijä täyttää) :
A) kyllä B) ei